

Onsdagen den 4 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 April och protokollsutdrag för den 2 Maj.

§ 2.

Herr Talmannen delgaf Kammaren ett läkarebetyg, hvilket styrkte att Herr Grenander var af sjukdom till svidare hindrad bevista Kammarrens sammanträden.

§ 3.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 60, i anledning af Kongl Maj:ts nådiga proposition om öfverlåtelse under full eganderätt åt Stockholms stads och läns kurhusinrättning af den till samma inrättning upplätta egendom å Kungsholmen.

Härvid anförde.

Herr Statsrådet Carlson: Den 27 Maj 1815 anmälde Riksens Ständer hos Kongl. Maj:t att de lemnat sitt bifall till att den å Kungsholmen i Stockholm belägna, bebyggda egendom, som förut tillhört den regala bränneri-inrättningen, men dåmera af allmänna magasinssdirektionen disponerades, finge upplåtas till begagnande af den för Stockholms stad och län gemensamma kurhusinrättningen. Under de 55 år, som sedan dess förflutit, har kurhusinrättningen varit i ofbruten besittning af denna lägenhet. Såsom man lätt kan förstå, var den gamla brännerilokalen icke synnerligen lämplig att inrymma ett sjukhus, hvarföre ock inrättningen varit nödsakad att dels utvidga, dels förbättra densamma, och de derpå nedlagda kostnaderna hafva uppgått till det betydliga beloppet af 54,000 R:dr, ehuru de befintliga byggnaderna i sitt nuvarande skick icke anses värda mera än 50,000 R:dr. Dessa byggnader hafva under sednare åren blifvit i allt större behof af en grundlig reparation. Då dessutom behofvet af inrättningens utvidgande gjort sig alltmer kännbart, enär tilloppet af patienter under vissa tider af året vanligen är så stort, att en provisorisk anstalt måst öppnas för deras vårdande, så har direktionen, så väl med afseende härpå som äfven med afseende på nutidens

fordringar å en förbättrad sjukvård, ansett erforderligt, att en ny byggnad till en beräknad kostnad af 130,000 R:dr å tomten uppfördes. Ritning till denna byggnad är redan uppgjord och det fattas nu endast ett vilkor, som är för dess uppförande oundgängligt, nemligen att kurhusinrättningen skall vara tryggad i besittningen af byggnadstomten. I detta syfte har framställning blifvit gjord hos Kongl. Maj:t, som på grund deraf föreslagit Riksdagen, att tomten skulle med full eganderätt öfverlemnas, icke till Stockholms stad, utan till den för Stockholms stad och län gemensamma kurhusinrättningen. Afvikande från hvad eljest pläгат ske i fråga om allmännyttiga företag, har Stats-Utskottet nu afstyrkt bifall till detta förslag och dervid utgått från den åsigten, att beviljandet af ifrågavarande eganderätt skulle medföra alltför stor fördel för Stockholms stad. Men, mine Herrar, det är icke Stockholms stad, som skulle få denna eganderätt, utan det är uttryckligen angifvet, att tomten skulle öfverlätas till en för Stockholms stad och län gemensam sjukvårdsanstalt. Vidare säger sig Utskottet hafva saknat tillräcklig utredning af åtskilliga dithörande förhållanden, nemligen först i fråga om tomtens värde, och för det andra, huruvida hela tomten, eller endast en del deraf, vore för ändamålet behöfelig. Hvad det första beträffar, så är likväl tomtens areal ganska noggrant angiven och torde dess värde på grund deraf af hvar och en lätteligen kunna beräknas; hvad åter den sednare omständigheten beträffar, så är tomten till sin form så beskaffad, att det skulla vara till men för inrättningen, om någon del deraf afstodes, enär den sträcker sig utefter sjöstranden, och den nedre afdelningen, ehuru för bebyggande icke lämplig, såsom bestående af uppslammad jord, dock behöfver användas för att från sjösidan upptaga inrättningens behof af ved och andra dylika förråder, samt den öfre, förutom sjelfva hufvudbyggnaden, äfven skall inrymma åtskilliga smärre byggnader, såsom tvätthus, förrådshus och portvaktarstuga. Utskottet har derjemte äskat utredning, om och hvilka tomtplatser staten och staden inom hufvudstadens område ega, och hvilka utbyte i den närmaste framtiden lämpligast kan ifrågasättas. Genom en sådan utredning skulle till en oviss framtid komma att uppskjutas verkställigheten af ett företag, som dock är af rent brådskande natur. Slutligen har Utskottet ansett, att förhållandet mellan Stockholms stad och län icke vore ordnad i afseende å ifrågavarande egendomar. Men hvad särskildt kurhusinrättningen beträffar, är dock detta icke fallet, enär staden och länet hafva en gemensam direktion för densamma; och då Kongl. Maj:ts proposition icke afsett något afhändande af egendomen, så synes något ytterligare ordnande af förhållandet mellan staden och länet här icke vara erforderligt.

För bifall till Kongl. Maj:ts förslag synas flera skäl tala, skäl, som Riksdagen vanligen icke underlåter att behjerta: först att här är fråga om en allmännyttig inrättning, och det har åtminstone hittills icke varit vanligt, att Riksdagen nekat för sådana ändamål upplåta statens jord, när den varit erforderlig; vidare att här är fråga om en sjukhusinrättning, som icke endast är gemensam för Stockholms stad och län, utan äfven öppen för hela riket, emedan, såsom känt är, kurhuspatienter från hvilken del af riket som helst ega att der erhålla kostnadsfri vård; denna sjukhusinrättning är tillika, såsom ställd i nära samband med undervis-

ningen vid Carolinska Institutet, af stor vikt såsom bildningsanstalt för blifvande läkare. När dertill kommer, att Riksdagen år 1860 lemnade sitt bifall icke endast till en så vidsträckt rätt, som den nu ifrågavarande, utan äfven dertill att tomten skulle kunna genom försäljning öfverlätas till en annan inrättning, synes det vara allt skäl för att antaga, det Kammaren äfven nu skall gå den gjorda framställningen till mötes. Men det viktigaste skälet är att, om denna angelägenhet icke blifver snart ordnad, så kan icke kurhusinrättningens behof på denna väg tillgodoses, emedan den nya byggnaden icke kan komma att uppföras å en tomt, om hvars besittning inrättningen icke är säker. Första Kammaren har också redan fattat ett beslut, som, ehuru icke utgörande rent bifall till Kongl. Maj:ts proposition, dock betryggar det ändamål, propositionen egentligen afser, i det nemligen denna Kammar för sin del bestämt att, så länge kurhusinrättningen fortfar att såsom sådan vara verksam å den ifrågavarande tomten, inrättningen skall ega att disponera densamma. Jag föreställer mig att den Riksdag, som på enskild motionärs yrkande gaf sitt bifall till egendomens upplåtande åt kurhusinrättningen, hyste enahanda afsigt; men då denna icke blef uttryckligen tillkännagifven, finnes ingen säkerhet för att icke tomten kan af staten när som helst återtagas. Genom ett bifall till hvad Första Kammaren redan beslutat skulle det nuvarande tillståndet fortsättas, dock med den förändring, att inrättningen finge en uttrycklig säkerhet att kunna fritt röra sig å tomten och der uppföra den nybyggnad, som för uppnåendet af inrättningens ändamål är nödvändig.

När sålunda utan uppoffring för staten ändamålet kan vinnas, och då här är fråga icke om en fördel för Stockholms stad, utan för den viktiga sjukhusinrättningen sjelf, så hemställer jag, att Kammarerna, så vida den icke finner för godt att helt och hållet gå den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen till mötes, ville instämma i det beslut, som Första Kammarerna redan fattat.

Herr Leijer: Till hvad Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet nyss i ämnet framställt har jag ingenting att tillägga, om icke att speciellt formulera förslag till beslut i enlighet med det af Första Kammarerna redan fattade, nemligen: "att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts i förevarande Utlåtande omförmälda nådiga proposition, skall förklara, det Stockholms stad och län ega att allt framgent besitta fastigheten, så länge densamma af dem användes till kurhusinrättning för staden och länet.

Herr Hedin: Herr Talman! Efter den belysning, frågan fått genom Herr Statsrådet och Chefens för Ecklesiastikdepartementet yttrande, har jag blott föga att tillägga och skall således endast i korthet angifva skälen, hvarför jag yrkar afslag å Stats-Utskottets utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition, om än i något modifierad form. Äfven om man utgår från den förutsättningen, hvilken emellertid ej är alldeles riktig, att den ifrågavarande angelägenheten uteslutande vidkommer Stockholms stad och län, måste man dock finna det af Stats-Utskottet förordade afslaget något obilligt. Om nemligen Stockholms kommun i stället

för att, genom en ganska stor kraftansträngning, söka sätta en vigtig sjukvårdsinrättning i tidsenligt skick, fortfore att lappa och hanka sig fram, så skulle det väl svårligen komma i fråga, att staten för något sitt behof utan vidare omständigheter återtog den för kurhusinrättningen upplåtna lägenheten; men är det ej då obilligt, att staten visar sig ogen, när kommunen vill göra en betydlig uppoffring, ej mindre än 130,000 R:dr, för att afhjelpa det länge öfverklagade, bristfälliga skick, hvori inrättningen sig befinner. Sådant synes mig så mycket mer obilligt och oväntadt, som ju Rikets Ständer redan en gång, för ett ändamål af mindre påträngande vikt, gjort det nu begärda medgifvandet. Och denna obillighet utplånas ej af Stats-Utskottets antydan att staten blifvit skinnad, då den inlåtit sig i tomtaffärer med Stockholms kommun. Ett färskt exempel motsäger denna antydan: sedan den 1 sistlidne April har staten för den ganska måttliga summan af 80,000 eller — om man frånräknar det till 10,000 beräknade värdet af användbara materialier — för 70,000 R:dr R:mt kommit i besittning af en bland de yppersta byggnadstomter i Stockholm, nemligen den der Clara församlings f. d. fattighus är uppfördt, en tomt som i ganska ståtliga ordalag beskrifves i Kongl. Maj:ts proposition N:o 28 till denna Riksdag.

Viktigare är emellertid, såsom redan påpekats, att saken ej är af blott kommunal beskaffenhet: öfver den ifrågavarande inrättningen förfogar äfven staten för sina ändamål. Så har Kongl. Maj:t för få år sedan bestämt, att öfverläkarebefattningen vid kurhuset skall för framtiden vara förenad med en e. o. professor vid Carolinska Institutet; samtliga blifvande läkare skola vid denna inrättning för licentiatsexamen genomgå en två månaders kurs — vårterminen förlidet år uppgick deras antal till 31. Denna kliniska undervisning är ju obestriddligen ej en kommunal utan en statsangelägenhet. Projektritning för den tillämnade nybyggnaden upptager ett stort auditorium, hvilket visar att inrättningens målsmän äro betänkte på att, med tillökning i den eljest nödiga byggnadskostnaden, draga försorg om en anordning, som rör den praktiska läkarebildningens behof och sålunda ju egentligen skulle bekostas af staten.

Ända sedan 1863 har frågan om en ny- eller ombyggnad stått på dagordningen och en sådan åtgärd är af behofvet högt påkallad. För närvarande äro de årliga underhållskostnaderna ganska dryga; de uppgingo år 1867 till 1,353 R:dr. Det stora tilloppet, höst och vinter, af patienter, har gjort nödvändigt att på annat ställe ordna en provisorisk anstalt, hvilket naturligtvis ökar åtskilliga kostnader, såsom för förvaltning, mathållning och läkarevård, öfver det belopp, hvartill de skulle uppgå, om samtliga patienter kunde vårdas på ett och samma ställe.

På dessa och i öfrigt anförda skäl yrkar jag afslag å Utskottets utlåtande.

Herr Ahlgren: Då jag i egenskap af ledamot på den afdelning af Utskottet, der denna fråga blifvit behandlad, deltagit i det beslut, hvartill Utskottet i nu föreliggande utlåtande kommit, ber jag till närmare angifvande af min uppfattning om ämnet få yttra några ord.

Såsom utlåtandet visar, uppläts år 1815 nyttjanderätten af dessa tomter till Stockholms stad och län gemensamt. Om staden och länet

redan nedlagt och än ytterligare ämna att nedlägga stora kostnader för byggnadernas utvidgande och tillökning, torde dessa omständigheter likväl icke förringa de skäl Stats-Utskottet för sitt afstyrkande utlåtande anfört, då det ingalunda ifrågasatt att återtaga tomterna, utan endast att söka komma till det resultatet, att, efter föregången utredning om och hvilka tomter staten och staden må ega inom hufvudstadens område, ett lämpligt utbyte måtte kunna ske. Af en föregående talare har blifvit särskildt påpekadt, att staten förut plägat upplåta byggnadstomter till allmännyttiga inrättningar samt att af sådan anledning Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition jemväl borde bifallas; men deremot vill jag invända, att upplåtelse af tomter för likartadt ändamål som det nu ifrågavarande icke kan sägas vara för ett statens utan endast kommunens, eller rättare för Stockholms stads och läns behof; och såsom känt är åligger det kommunerna sjelfva att bygga och underhålla kurhusinrättningar, samt således äfven att anskaffa för ändamålet erforderliga byggnadsplatser eller tomter. Det har äfven blifvit här yttradt, att patienter från hela riket måste intagas å Stockholms kurhusinrättning. Ja, visserligen, men alldeles samma åliggande finnes för rikets öfriga kurhusinrättningar, ty alla, som äro behäftade med någon af de sjukdomar, för hvilkas botande kurhusen äro inrättade, ega att, utan afseende å hemort, å dessa anstalter åtnjuta vård och skötsel.

Under frågans behandling å afdelningen kom man emellertid, såsom af utlåtandet bifogad reservation inhentas, först till det resultat, att tomterna skulle till Stockholms stad och län öfverlemnas för samma pris, som staten åren 1775 och 1784 för dem betalte, nemligen omkring 39,000 R:dr efter nu gällande myntvärde; men sedan gjorde sig inom Utskottet den åsigten gällande, att det skulle vara med såväl Statens som stadens och länets fördel mest öfverensstämmande, att söka åstadkomma utbyte mot andra tomter, på sätt i utlåtandet närmare är vordet omförmäldt. Jag ber dock få tillstå; att en omständighet, som först under denna diskussion blifvit framhållen, sannolikt icke nog beaktats inom Utskottet, nemligen, att undervisning åt blifvande läkare lemnas vid ifrågavarande kurhusinrättning, som på denna grund kan göra anspråk på understöd från Statens sida. Nyssantydda omständighet har äfven i viss mån rubbat min öfvertygelse om lämpligheten af Stats-Utskottets utlåtande; men då frågan, såsom Utskottet påpekat i dess afgifna utlåtande, i mer än ett hänseende påkallar utredning, vill jag icke med min röst för närvarande bidraga till annat resultat än det, till hvilket Utskottet kommit; synnerligast som det af Stockholms stad och län afsedda målet, eganderätts förvärfvande till merberörda tomter eller så stor del af dem, som må erfordras, torde vid en följande riksdag kunna uppnås utan allt för stor uppoffring från statens sida. Vid sådant förhållande och då det af en föregående talare under denna diskussion framställda förslag icke löser frågan på ett, med hänseende till statens fördel, tillfredsställande sätt, anser jag mig böra yrka bifall till Utskottets afgifna utlåtande.

Herr Grafström: Sedan Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet haft ordet och ingått i en så grundlig framställning af huru med denna sak sig förhåller, skulle jag visserligen icke hafva

mycket att nämna, men jag ber dock få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att, om ock, såsom den siste talaren yttrade, Staten inköpte dessa tomter för 39,000 R:dr, så hafva dock staden och länet å desamma nedlagt ännu betydligare kostnader. Sålunda hafva, förutom de af Herr Statsrådet nämnda omkostnaderna, hvilka gjordes från år 1815, då tomterna till kurhusinrättningen öfverlemnades, och till 1820, eller 54,370 R:dr, ytterligare ganska betydliga kostnader blifvit nedlagda åren 1844—1848, uppgående, enligt hvad inrättningens räkenskaper utvisa, till ett belopp af 46,790 R:dr, hvilka till stor del användes just till sjelfva tomternas planering, inhägnande och strandskoning m. m. Således skulle det icke vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande om Staten utan ersättning återtog dessa tomter, sedan staden och länet derpå nedlagt så stora kostnader.

Den siste talaren yttrade äfven, att man gerna kunde uppskjuta frågan under ett år. Jag ber med anledning deraf få uppläsa några rader ur de sednare årens revisionsberättelser, för att gifva begrepp om i hvilket miserabelt skick byggnaderna befinna sig. 1861 års revisorer fästade uppmärksamheten å, att så väl flyglarne till den större kurhusbyggnaden som sjukrummen i de särskilda mindre byggnaderna äro i ett högst förfallett skick, så att ett rum genom takets instörtande blifvit obeboeligt, och i ett annat enahanda förhållande endast genom stöttor kunnat förekommas, samt en del af rummen ej kunna utan stor lifs- och eldfara begagnas; hvarförutom de låga och trånga rummen befunnits sakna behöflig inrättning för ventilation, hvadan allt bemödande att i rummen hålla frisk luft under den tid, då fönstren måste vara stängda, är förgäfvets. År 1862 säga revisorerna sig dock ej kunna vid detta tillfälle underlåta att ytterligare erinra om det oafvisliga behovet af en vidt omfattande reparation, eller nybyggnad af de nuvarande, för lif och helsa vådliga samt, till följd af byggnadernas bofälliga skick, högst eldfarliga kurhuslokalerna; och 1863 heter det: att så god ordning och snygghet vore rådande, som de bristfälliga och olämpliga lokalerna medgifva; varande i synnerhet den byggnad, der patienter, tillhörande mankønet, vårdas, så förfallen, att den, snart sagdt, är en verklig ruin, och att det synes nästan vara lifsfarligt att der uppehålla sig. Följande årens revisorer hafva instämt och yttrat sig i ungefärligen samma riktning. Här af framgår alldeles tydligt och klart, att, om man kan kalla någon fråga för brännande, denna just är en sådan, för nämnda inrättning.

Jag ber nu få fästa uppmärksamheten derå, att då å inrättningen år 1845, när de förut nämnda stora reparationerna pågingo, under året vårdades 1,008 patienter, så har antalet sedermera så tilltagit, att det 10 år derefter, eller år 1854, utgjorde 1,175, och ytterligare 10 år derefter, eller år 1865, hade det uppgått till den betydliga siffran af 2,041 patienter. Äfven detta förhållande visar tydligt och klart, att, om det någonsin har varit nödvändigt att skynda, så är det just här fallet med denna inrättning.

Jag ber derföre få lägga Andra Kammarens ledamöter varmt å hjertat att bifalla det förslag, som Herr Leijer nyss i enlighet med Första Kammarrens redan fattade beslut formulerat.

Herr Kallstenius: Jag skall börja mitt anförande med en måhända under förevarande omständigheter ur min mun besynnerlig anhållan, nemligen om afslag å Utskottets utlåtande, men derjemte skall jag be att få understödja det af Herr Leijer väckta förslaget, som är lika med det af Första Kammaren redan bifallna.

Jag ber nu att få motivera min anhållan om afslag å Utskottets hemställan. I slutet af sitt utlåtande säger Utskottet, att det icke synes vara "välbetänkt att för närvarande afhända Staten eganderätten till ifrågavarande, utan tvifvel värdefulla tomter, enär, om dessa än icke äro så belägna, att de för något Statens närmast förestående behof kunna användas, fråga möjligen kan framdeles uppstå om utbyte med Stockholms stad af sådana tomtplatser, som Staten oundgängligen behöfver," hvar efter Utskottet föreslår en utredning i detta hänseende. En sådan utredning tror jag skulle föranleda så många svårigheter för frågans speciella ordnande och sannolikt till en aflägsen framtid undanskjuta den, som det synes, rent af brådskande angelägenheten af kurhusets ombyggnad, så att man verkligen icke bör inlåta sig derpå.

Men då jag deremot vill understödja det andra förslaget, så sker det af följande skäl, nemligen att det nu icke är fråga om annat, än att betrygga Stockholms stad och län i deras besittningsrätt af tomterna i och för det uppgifna ändamålet; något annat afse ju icke dessa kommuner med sin anhållan. Om de således få denna besittningsrätt sig tillförsäkrad för så lång tid, som de för ändamålet behöfva den, så hafva de dermed fått allt hvad de hafva begärt. Skulle det möjligen ligga något annat under deras anhållan, hvilket jag icke kan påstå, enär det åtminstone icke för min blick framskyntar ur nämnda anhållan, så vore det så mycket mindre välbetänkt af Staten att bifalla full eganderätt. Det kan ju hända att Stockholms stad och län finna en tomt af två tunnlands areal alldeles för stor för en sådan inrättning som den ifrågavarande, och anse att densamma, med sitt förmånliga läge, skulle lämpligare kunna realiseras för ett skäligen skapligt pris och en annan billigare i stället inköpas, så att man med skilnaden å köpeskillingen kunde något lindra de stora kraftanstängningar, som en talare nyss nämnde att de vore sinnade att göra i och för ifrågavarande nybyggnad. Således tror jag icke det vore välbetänkt att afhända Staten eganderätten till en så dyrbar tomt och lemna den till spekulation åt kommunerna. Men då det egentliga ändamålet helt och hållet vinnes genom det andra förslaget, så synes det vara billigt att Riksdagen bifaller detta, synnerligast som det är nästan exempelöst att Staten tager tillbaka besittningsrätten å upplåten mark, så länge den för ett visst uppgifvet ändamål behöfves. Anse staden och länet sig för närvarande icke vara säkra om att få behålla tomten, och derför icke våga uppföra den föreslagna och nödvändig befutna nybyggnaden, så erhålla de en sådan säkerhet genom bifall till Hrr Leijers förslag. Men jag anser det vara angeläget att man icke går längre i denna sak, ty den tid kan komma — och ehuru icke läkare vågar jag dock påstå, att den i en kanske icke så aflägsen framtid skall komma — att man icke längre behöfver kurhusinrättningar i vårt land, och huru blefve då förhållandet, om staden och länet vore egare till tomten? Jo, att de i densamma skulle hafva en tillgång, som för dem vore ganska god att ega. Men äfven för

Staten kunde ju i sådant fall denna tillgång vara god att hafva qvar, och jag kan särskildt upplysa, att tomten för närvarande anses vara värd mellan två och trehundra tusen R:dr. Det vore derföre något oförsigtigt att nu med ens skänka bort en så dyrbar egendom, då det icke är fullt afgjort, att den för samma ändamål som hittills alltid kunde vara behöflig, eller, om den ock så vore, dock icke nödvändigt till hela sin vidd utan möjligen endast till hälften, så att den andra hälften skulle kunna säljas, för att derigenom bereda en god hjälp till de 130,000 R:dr, som för den föreslagna nybyggnaden uppgifvits vara behöfliga.

På skäl, som jag sålunda framställt, yrkar jag, såsom sagdt, afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Leijers förslag.

Herr Altin: Jemte det jag önskar förklara, att jag instämmer i Herr Leijers, i likhet med Första Kammarens beslut, formulerade förslag, vill jag äfven med anledning af en representants å Norrlandsbänken yttrande angående utbyte med Stockholms stad af sådana tomtplatser, som Staten kan behöfva, fästa uppmärksamheten å det anförda och bevisade oafvisliga behovet att snart besluta sig för nybyggnad af Stockholms stads och läns kurhusinrättning. Vid förslaget om ett dylikt byte skulle vilkoren lätt kunna blifva för betungande för Stockholms stad och län. Stockholms stad skulle då kunna utse en billigare plats för den nya kurhusbyggnaden, på ett aflägst ställe inom hufvudstaden, enär det ju för kommunen och länet kan vara likgiltigt hvarest denna inrättning är belägen. Så bör dock icke få ske, med fästadt afseende på den vikt denna inrättning har för den medicinska undervisningen. Staten har nemligen fastställt lön för en extra ordinarie professor i denna gren af undervisningen och gjort undervisningen obligatorisk för alla medicine studiosi, samt förenat denna lärareplats med läkarebefattningen vid kurhuset. Då det sålunda här icke blott är fråga om en stadens och länets, utan äfven en Statens angelägenhet, anser jag det också tillkomma Staten att göra de medgifvanden, som äro nödiga för att, genom inrättningens läge, se den medicinska undervisningen till godo och befrämja dess verksamhet. Det ligger nemligen i öppen dag hvilket menligt inflytande på denna undervisning skulle uppstå derigenom, att denna sjukvårdsanstalt förlades t. ex. utom Danvikstull, och hvilken tid derigenom skulle gå förlorad för de studerande, för hvilka man på allt möjligt sätt bör förekomma onödig tidspillan. För öfrigt har redan den siste talaren påpekat, att ett beslut, öfverensstämmande med det Första Kammaren i detta ämne redan fattat, icke är något annat än ett ytterligare fastställande af de förmåner denna inrättning vid 1815 års riksdag fått sig tillerkända. Men, då förslag till ändring i den en gång medgifna nyttjanderätten framkommit, ehuru det väl ej kan sättas i tvifvel, att Riksdagen *gerna icke kan* återtaga detta medgifvande, *så länge milkorret*, att nemligen hålla kurhus, *uppfylles*, så torde det vara behöfligt och nödigt att nu ytterligare bekräfta denna nyttjanderätt, på det att Stockholms stad och län, med full trygghet att framdeles icke beröfvas nyttjanderätten till dessa tomter, å desamma må kunna företaga behöfliga nybyggnader. Då härtill kommer, att kurhusdirektionen, oaktadt den till andra närbelägna kurhus i landsorten skulle kunna hänvisa en del patienter, likväl välvilligt mottager alla, som å denna

anstalt söka erhålla vård, samt då den i synnerhet gör detta i den medicinska undervisningens intresse, anser jag allt skäl vara för handen att, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla det af Herr Leijer framställda förslag.

Herr Abraham Rundbäck: Jag vill blott i korthet tillkännagifva att jag med desto större nöje lemna mitt bifall till Herr Leijers förslag, som den ifrågavarande kurhusinrättningen är att betrakta såsom en väsentlig del af den medicinska institutionen i hufvudstaden; om alltså Riksdagen beslutar att för framtiden lemna Stockholms stad och län en mera betryggad dispositionsrätt öfver de tomter, som nu till denna inrättning äro upplättna, så länge desamma begagnas för samma ändamål som hittills, så anser jag, att derigenom ett allmänt statsintresse blifver tillgodosett, utan att Stockholms stad och län vinna större rättigheter än hittills.

Grefve Posse: En representant på Stockholmsbänken har sagt, att detta vore en brännande fråga. Jag beklagar att jag icke kan dela denna uppfattning, enär jag redan från början ansåg den icke ega synnerlig betydelse och numera, sedan den fått ett förändradt skick, förefaller mig ännu mindre vigtig. Så länge frågan afsåg ett afstående för everdelig tid af dessa tomter — och sådan förelåg den till Utskottets behandling — hoppas jag Kammararen skall erkänna, att Utskottet gifvit ganska goda skäl för sitt afstyrkande utlåtande, äfven om man icke vill taga i betraktande den omständigheten, att ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet möjligen i en framtid skulle kunna föranleda till försäljning af tomten, och sålunda kunna gifva Stockholms stad och län tillfälle att bereda sig en ekonomisk fördel på Statens bekostnad. Ehuru en sådan farhåga icke finnes uttryckt i Utskottets betänkande, har den dock föresväfvat en och annan af dess ledamöter. Nu åter, då man ställt frågan så, att den endast afser ett ytterligare betryggande af en nyttjanderätt, som redan är gifven, så och då jag aldrig tänkt mig att denna nyttjanderätt skulle återkallas, anser jag, att vi ganska väl kunna lemna vårt bifall till det af Herr Leijer framställda förslag, hvilket öfverensstämmer med det beslut Första Kammararen i ämnet redan fattat.

Herr Liss Olof Larsson: Inom Utskottet anfördes alldeles samma skäl, som här blifvit anförda för bifall till den Kongl. Propositionen, eller till det slut hvartill Första Kammararen kommit i denna fråga, och jag må säga att det förefaller mig något besynnerligt, ja motbjudande att uppträda till försvar för Utskottets afstyrkande förslag, när jag erfar, att till och med bland dem, som inom Utskottet med sin röst bidragit till det slut hvartill detsamma kommit, den motsatta åsigten blifvit omfattad. Men då jag icke funnit något skäl till att frångå den åsigt jag inom Utskottet hyst, så får jag väl lof att söka försvara betänkandet, ehuru dess dom — att dömma af diskussionen — redan är fallen. Man har nu velat göra den ifrågavarande kurhusinrättningen till en statsangelägenhet, derigenom att det skulle vara en bildningsanstalt för yngre läkare. Men man bör icke tillmäta detta påstående någon så särdeles stor vigt, åtminstone kan jag icke göra det, ty

uti Kongl. Maj:ts Proposition föreslås att öfverlåta eganderätten af dessa tomter utan alla förbehåll till Stockholms stads och läns kurhusdirektion. Hade denna sjukvårdsinrättning varit någon Statens angelägenhet, eller hade Staten något att dermed beställa, så lär väl icke Kongl. Maj:t föreslagit oss att utan något förbehåll öfverlemla tomten, som Staten ostridigt eger, till Stockholms stad och län, ty det är mycket möjligt — ja det påstås till och med att det varit meningen — att flytta kurhuset från denna tomt för att bättre tillgodogöra sig tomtens högst betydliga värde. Jag tror derföre att man bör fästa mera tillit till Kongl. Maj:ts Proposition än till hvad af åtskilliga talare nu blifvit angifvet, ty Kongl. Maj:t bör väl bäst veta om detta är en Statens angelägenhet eller icke. En talare har åberopat de stora uppoffringar Stockholms stad och län gjort på denna inrättning. Detta förefaller mig dock ganska besynnerligt, då man å andra sidan hör att denna institution befinner sig i det usla skick att ytterligare nybyggnader för densamma äro oundgängligen erforderliga. När man talar om dessa uppoffringar, bör man dock ihågkomma, att, vid den tid dessa tomter till kurhusdirektionen öfverlemnades, icke så få åbyggnader å desamma då funnos, som utan någon lösen eller ersättning af Staten öfverlemnades. Att åbyggnaderna befinna sig i det usla skick, som här uppgifvits, talar ej för att lemna tomten för intet; det vittnar tvärtom, att Stockholm gjort ganska litet för denna inrättning, oakadt det haft både tomt och en del åbyggnader för intet. Jag föreställer mig att det skulle vara högst önskligt att få den frågan något närmare utredd, huruvida hela denna tomt med en areal af öfver två tunnland verkligen är behöflig för detta sjukhus, äfvensom om värdet af dessa tomter såsom en talare uppgifvit verkligen uppgår till det höga beloppet af 2—300,000 R:dr, i hvilket fall jag tror det icke vara skäl att utan ersättning bortskänka dessa tomter, utan bör man väl fasthelt se till, om icke någon del af dessa tomtplatser för inrättningens behof kan anses öfverflödig och till Staten åter åstås, i fall man efter en sådan utredning kan finna skäl att utan någon ersättning lemna någon del af tomten. Det har visserligen uppgifvits, att hela utrymmet af dessa tomtplatser vore erforderligt, enär den del af tomten som stöter emot sjön vore behöflig i och för tvättinrättning samt för upptagande af den ved som är behöflig för sjukhuset, men efter min uppfattning, är tomten för dyrbar för att bibehållas för så små ändamål, helst jag tror, att på sin höjd hälften af tomten kan erfordras för sjelfva sjukvårdsinrättningen. Jag tror jemväl det för Staten vore nyttigt att fortfarande för egen räkning bibehålla eganderätten till dessa tomtplatser, för att vid kommande behof — och dessa uppstå icke så sällan — göra utbyte med någon tomtplats som tillhör staden, enär, såsom vi veta, Staten rätt ofta till ganska öfverdrifvet pris nödgas inlösa tomtplatser, hvaraf den stundom kan vara i behof. På dessa skäl och för öfrigt på de som i betänkandet äro anförda yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Axel Bergström: Rikets år 1815 församlade Ständer medgäfv, att ifrågavarande bebyggda egendom finge upplåtas till begagnande af den gemensamma kurhusinrättningen för Stockholms stad och län

Sådant omförmälda medgifvande finnes i Utskottets Betänkande återgifvet innehöll det inga inskränkningar eller förbehåll och måste derför anses innebära en upplåtelse för all framtid. Nämnda inrättnings målsmän hafva emellertid icke ansett denna besittnings- och nyttjanderätt för framtiden så betryggad, att de tilltro sig kunna å egendomen företaga önskliga nybyggnader och hafva derför begärt, att besittningsrätten måtte till eganderätt förvandlas. En sådan förvandling har Kongl. Majt nu äfven uti afgifven nådig proposition föreslagit, men Utskottet har afstyrkt bifall till den Kongl. propositionen. Skenbart har således kurhusinrättningens besittningsrätt till ifrågavarande fasta egendom icke blifvit sämre, än den förut och allt hittills varit. Men uti Stats-Utskottets motivering för afslag å den Kongl. propositionen förefinnes åtskilligt, som antyder och förutsätter såsom möjligt, att man, när tillfälle dertill erbjöde sig, skulle kunna minska eller delvis afhända kurhusinrättningen hvad 1815 års Ständer åt densamma upplåtit. Sådant innebure, att kurhusinrättningen skulle kunna, såsom man i rättsskipningen uttrycker sig, "få sämre på egen klagan." När lagskipningen fattar ett beslut eller för beslut uppställer en motivering, som leder till dylik följd; anses ett verkligt lagskipningsfel vara begånget. För min del önskar jag förebygga, att i denna fråga kurhusinrättningens klagan öfver otillräckligheten af dess innehafvande rätt och dess önskan af samma rätts förvandling till en bättre må föranleda dertill, att dess rätt blir sämre. Vidare anser jag lämpligt att undanröjda de betänkligheter, hvilka kunna förefinnas mot företagande af den obestridligt behöfliga nybyggnaden. Deremot vill jag lika litet som Stats-Utskottet tillstodja, att ifrågavarande fastighet åt kurhusinrättningen upplåtes till full ego. Enär det af Första Kammaren i ärendet redan fattade beslut, hvilket blifvit inom denna Kammare af Herr Leijer upptaget såsom eget yrkande, särdeles väl lämpar sig till en lycklig lösning af frågan i alla tre ofvannämnda relationer, finner jag mig föranlåten att biträda Herr Leijers yrkande. Om än, såsom Herr Liss Olof Larsson anmärkt, i den Kongl. propositionen icke omförmäles något om att kurhusinrättningen tjenar den medicinska undervisningen, så har dock under öfverläggningen blifvit tillräckligt framhållet och ådagalagdt, att ingen blifvande läkare får avsluta sin medicinska kurs, med mindre han vid ifrågavarande kurhusinrättnings klinik genomgått en kurs i läran om de veneriska sjukdomarnes diagnos och behandling. Äfven jag åberopar detta förhållande till stöd för mitt yrka de om bifall åt Herr Leijers förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Det hade otvifvelaktigt varit bäst att nu kunna afgöra frågan på ett sådant sätt, att den icke vidare behöfde återkomma. Sådant skulle ock kunna ske, derest man med full säkerhet visste huru mycket egendomen var värd, i hvilket fall den mot full ersättning kunde till Stockholms stads och läns kurhusdirektion öfverlåtas. Men då man i detta afseende saknar fullständig utredning i ämnet, har man ej kunnat komma till något annat resultat än det, som inhemtas af föreliggande utlåtande. Inom Stats-Utskottets inkomstafdelning deltog jag i dess beslut att med ledning af de handlingar, som då voro tillgängliga angående taxeringsvärdet med flera af denna egendom,

bestämma lösningspriset för denna egendom till 39,000 R:dr. Men i Utskottets plenum ansågo flera talare denna lösesumman vara alltför liten, hvarföre och ärendet till afdelningen återremitterades, då Utskottets förslag uppställdes i den form, i hvilken densamma nu föreligger. Oaktadt jag icke varit närvarande från diskussionens början, har jag dock af de sednaste talarnes yttranden tyckt mig finna, att frågan nu lär vara om att för all framtid afstå Statens nyttjanderätt, hvilket är någonting annat än eganderätt. Skilnaden är nemligen den att, om kurhusdirektionen endast finge besittningsrätt å dessa tomtar, icke heller någon del af egendomen skulle kunna Staten afhändas. Jag tror sålunda att, om man vill lösa frågan på sådant sätt, som nu är föreslaget, bör man tillika se till, att endast så stor del, som för ändamålet behöfves, kommer att till denna inrättning öfverlätas, hvaremot den öfriga delen bör för Statens räkning bibehållas. Då man emellertid för närvarande icke har den ringaste ledning för sitt omdöme i denna sak, ser jag ingen annan utväg, än att för närvarande afslå Kongl. Maj:ts Proposition och följaktligen bifalla Utskottets afstyrkande hemställan. Det må sedermera stå Stockholms kommun fritt att efter en närmare utredning i saken göra en ny framställning i ämnet, då jag förmodar att icke något hinder skall möta för kurhusdirektionen, att mot skälig ersättning erhålla full eganderätt till så stor del af denna egendom, som för sjukvårdsanstalten oundgängligen kan finnas erforderlig.

Friherre Alströmer: Den siste talaren nämnde att han icke var närvarande vid diskussionens början. Deraf förklaras äfven det misstag, hvartill han gjorde sig skyldig, då han förmodade att här vore fråga om att för all framtid upplåta besittningsrätten till omförmälda egendom åt kurhusdirektionen. Så är dock icke förhållandet, utan endast att öfverlåta denna besittningsrätt, så länge egendomen användes för sitt nuvarande ändamål. Redan nu förefinnes denna besittningsrätt och, ehuru det icke är troligt, att Riksdagen skulle återtaga denna rätt, så länge egendomen till det uppgifna ändamålet användes, så kan jag dock i likhet med Herr Axel Bergström icke finna det vara annat än välbetänkt att till den nyttjanderätt, som redan vid 1814 års riksdag åt denna inrättning öfverläts, ytterligare foga den bestämmelse, hvarom Första Kamnaren sig förenat och hvilken äfven innehålles i det af Herr Leijer formulerade förslag, till hvilket jag tillstyrker bifall.

Herr Grafström: Jag ber att med anledning af Herr Liss Olof Larssons förmodan, att byggningarne å denna tomt vid tillträdet af Stockholms stad och län skulle haft ett stort värde, ytterligare få säga några ord. Jag vill då påminna, att den ifrågavarande egendomen först blifvit använd till regal bränneri-inrättning, och sedan under flera år disponerats af allmänna magasinsdirektionen. När sedermera år 1815 i följd af Kongl. Maj:ts proposition om ordnandet af sjukvårdsanstalterna i riket och flera kurhusinrättningar samt om nämnda tomts öfverlåtande till kurhus, tomten öfverlemnades till Stockholms stad och län till kurhusinrättning, befunnos dess byggnader i så bristfälligt skick, att kurhusinrättningen ej förr än
år

år 1816 kunde öppnas, sedan dessförinnan af fattigvårdskassan gifvits öfver 4,440 R:dr B:ko af fonden för förstärkningsmanskaps anskaffande emellan nio och tio tusen Riksdaler Banko, hvarförutom till samma inrättning af en hög person gafs en summa af 10,000 R:dr B:ko för att genast sätta egendomen i sådant skick att den för året skulle kunna begagnas. Dessa summor af tillkopa omkring 36,000 R:dr, hafva genom fortsatta reparationer intill år 1820 ytterligare stigit till 54,370 R:dr.

Häraf inses lätt att åbyggnaderna befunno sig i allt annat än värderikt skick. De hafva dessutom, såsom Kongl. propositionen och äfven Utskottets utlåtande förmåla, af sakkunniga personer ansetts vid öfverlåtelsen hafva haft ett värde af endast 20,000 R:dr R:mt.

Herr Asker: Det lärer väl icke gerna kunna tänkas, att Kongl. Maj:t skulle hafva aflåtit denna proposition till Riksdagen, så vida han icke dessförinnan tagit under noggrannt öfvervägande nödvändigheten deraf, att för framtiden betrygga denna inrättning, dess besittningsrätt till den ifrågavarande egendomen, äfvensom att, så vidt denna institution skall motsvara sitt ändamål, densamma äfven hädanefter som hittills kommer att vara i behof af samma utrymme, hvaröfver den nu disponerar. Man har under öfverläggningen i detta ämne jemfört kurhusinrättningen i Stockholm med dylika i småstäderna, men härvid är dock den väsendtliga skillnad att göra, att denna inrättning här i Stockholm tillika afser läkarebildningen, hvarigenom institutionen äfven, såsom uppfyllande ett Statens gemensamma intresse, får en vida högre betydelse än dylika inrättningar i landsorten. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara skäl, att till morgondagen uppskjuta hvad som kan göras i dag, och i det förändrade skick, hvaruti frågan nu genom Första Kammarens beslut i ämnet kommit, gäller det endast och allenast att ytterligare bekräfta den nyttjanderätt till denna egendom, som äfven förut åt denna inrättning varit upplåten. Då Stockholms stad och län icke gerna kunna inlåta sig i ytterligare behöfliga byggnadsföretag å de ifrågavarande tomterna med mindre än, att de af Riksdagen fortfarande få komma i åtnjutande af den nyttjanderätt till denna egendom, hvaraf de för närvarande äro i besittning, samt då Staten i allt fall för framtiden bibehåller eganderätten, synes mig intet hinder böra möta för Andra Kammaren att förena sig i det beslut Första Kammaren i ämnet redan fattat och hvilket Stats-Utskottets ordförande för sin del äfven tillstyrkt.

Herr Leijer: Jag skall icke länge uppehålla Kammarens tid. Jag vill blott nämna att, då Rikets Ständer år 1815 beslöto att bränneriinrättningen å Kungsholmen skulle upphöra, det äfven bestämdes, att den ifrågavarande egendomen skulle till någon allmännyttig inrättning begagnas, och på denna grund erhöi äfven kurhusinrättningen besittningsrätten till denna egendom. Häraf följer äfven att, om Kammaren nu skulle afslå mitt förslag, ställningen blefve densamma, som före år 1815, hvadan deremot kurhusdirektionen icke gerna skulle kunna låta verkställa nödiga nybyggnader på dessa tomter och derigenom tillgodose inrättningens bästa. Hvad åter beträffar en talares förmodan, att endast halfva tomten för

ändamålet vore erforderlig, så anser jag mig ej böra här bevisa, utan tror det derförutan vara tydligt och klart, att en sjukvårdsanstalt erforderar vida mera frisk luft och större utrymme än andra inrättningar, för t. ex. industriella ändamål. Om verkligen denna institution skall kunna uppfylla det ändamål, hvartill den är afsedd, tror jag i sanning att dessa två tunland, hvarom nu är fråga, icke erbjuda för stort utrymme för en kurhusinrättning med så utvidgad allmännyttig verksamhet, som den å Kungsholmen belägna.

Herr Carl Ifvarsson: Jag tror icke att jag mycket misstagit mig om hvad jag sagt mig hafva hört i början af diskussionen blifvit ifrågasatt. Atminstone har jag icke funnit mig öfvertygad derom af den siste talarens anförande, ty nog är det ifrågasatt att skaffa kurhusinrättningen annan rätt än den nu har i följd af Kongl. brefvet den 16 Augusti 1815; och om så är förhållandet har jag icke misstagit mig.

Jag har egentligen begärt ordet för att säga, att jag anser det vara fördelaktigast både för Staten och staden, att blott så stor del af tomten, som för kurhusinrättningen behöfves, för densamma bibehålles antingen under besittningsrätt eller full eganderätt, hvilket är ungefär liktydigt. För Staten är det fördelaktigast derför att den kan på annat sätt använda den för kurhuset obehöfliga del af tomten och för staden derför att den då kan med trygghet bebygga sin del af tomten på ändamålsenligt sätt.

Det torde dessutom icke vara någon synnerlig olägenhet att frågan undanskjutes till dess en nödig utredning af densamma blifvit åstadkommen och, om en sådan föregått, tror jag att frågan varit lätt löst.

Jag kan således icke annat än fortsätta min förut gjorda hemställan om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Alströmer: Jag kan icke lemna obesvaradt den siste talarens yttrande. Jag upprepar ännu en gång, att det är en väsendtlig skilnad emellan att upplåta en egendom under besittningsrätt för viss tid och att upplåta den under full eganderätt.

Med anledning af nämnde talares yttrande, att en del af tomten borde till Staten återgå, får jag fästa uppmärksamheten på att ett hinder derför ligger deri, att tomten är till kurhusinrättningen upplåten så länge den för sådant ändamål användes, och det kan väl då icke komma i fråga att, så länge detta vilkor uppfylles, afhända kurhusinrättningen någon del af tomten.

Då ett uppskof af frågan medför den stora olägenhet att påtänkta större byggnadsföretag måste tills vidare anstå, fortsätter jag mitt förut framställda yrkande.

Herr Dufva: Jag instämmer uti den näst siste talarens yttrande, att det är bäst att nu fatta ett sådant beslut, att frågan icke vidare återkommer, men jag kommer i detta afseende till ett helt annat resultat än han. I följd af Rikets Ständers beslut år 1815 har Stockholms stads och läns kurhusinrättning besittningsrätt till ifrågavarande egendom så länge den för kurhusinrättningen användes, och jag hemställer då om någon inom representationen kan vilja ifrågasätta att återtaga den sålunda en

gång gifna besittningsrätten; och om man icke kan det, kan man väl icke heller ifrågasätta att fränhända kurhusinrättningen en del af tomten, så länge den för det afsedda ändamålet användes.

Jag vill icke lemna bifall till Kongl. Maj:ts proposition, utan anser för min del rätt att, genom afslag å densamma, lägga hinder i vägen för kurhusinrättningen att afyttra hela eller någon del af tomten. Deremot kan det, efter mitt förmenande, icke ifrågasättas, att icke låta kurhusinrättningen förblifva i den rätt, den har, så länge tomten för stadgadt ändamål användes. Det har blifvit upplyst, att, för att detta ändamål skall kunna framgent uppfyllas, det blifver nödvändigt att ytterligare bebygga tomten, och att på densamma nedlägga ganska betydliga kostnader. För att icke genom ett blott afslag å Kongl. Maj:ts proposition väcka betänklighet hos kommunen att ikläda sig de utgifter, som fordras för att sätta kurhusinrättningen i behöfligt förbättradt skick, synes mig derföre den försäkran lämpligen kunna gifvas, att tomten allt framgent får af Stockholms stad och län besittas, så länge den till kurhusinrättning för staden och länet användes. Jag hemställer derföre att Kammaren måtte besluta, att i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition förklara, att Stockholms stad och län ega att allt framgent besitta fastigheten, så länge densamma af dem användes till kurhusinrättning för staden och länet. Häri ligger icke något afstående af den rätt Staten har till tomten och icke heller är något tillfälle lemnadt åt staden och länet, att genom försäljning af tomten bereda sig en med upplåtelsen ej afsedd vinst; men deremot äro kommunerna tryggade i besittningen, så att egendomen kan sättas i det förbättrade skick, som är behöfligt, hvilket allt blir gagneligt äfven för Staten, då inrättningen jemväl för statsändamål användes.

Herr Lyttkens: Jag anser i detta fall besittningsrätt för all framtid och eganderätt vara ungefär detsamma, ty vi lära aldrig komma derhän, att en kurhusinrättning icke behöfves. Då kurhusinrättningen har besittningsrätt till egendomen, så länge den för ändamålet användes, så måste det ligga något under, då man begär att få eganderätt; och då ingen lär vilja fräntaga inrättningen den besittningsrätt, den på grund af Kongl. brefvet den 16 Augusti 1815 innehar, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lundqvist: På skäl, som af Herr Carl Ifvarsson blifvit anförda, anser jag icke anledning förekomma, att för närvarande göra någon ändring i den kurhusinrättningen medgifna besittningsrätt, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Kallstenius: Jag har icke mycket att tillägga till hvad förut blifvit yttradt, men jag vill betona, att af mig icke blifvit ifrågasatt annat, än att konfirmera 1815 års Rikets Ständers beslut och att således uttala att Riksdagen icke vill göra någon ändring i de villkor, under hvilka egendomen blifvit åt kurhusinrättningen upplåten. Det torde ej vara otjenligt att Riksdagen en gång till gör ett sådant uttalande, när som frågan blifvit bragt å bane, då kanske den tid kommer, när egen-

domen för det uppgifna ändamålet ej är behöflig; om den då är försedd med stora och dyrbara hus torde man vilja påstå, att det vore obilligt att Staten återtager sin tomt, då den lemnat densamma i det närmaste obebyggd, likasom det då torde finnas obilligt, att kurhusinrättningen åläggas borttaga husen, enär de derigenom skulle förlora nästan allt värde. För att betrygga kurhusinrättningen i besittningen af egendomen, anser jag det derföre vara lämpligt att, på sätt föreslaget blifvit, förklara, att Stockholms stad och län ega, att allt framgent besitta fastigheten, så länge densamma af dem användes till kurhusinrättning för staden och länet.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de gjorda yrkandena, som afsågo dels bifall till Utskottets hemställan, dels antagande af det förslag Herr Leijer förordat. Propositioner framställdes å dessa yrkanden och förklarades ja vara öfvervägande för den sednare meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 60,

röstar ja ;

Den det ej vill,

röstar nej ;

Vinner nej, har Kammaren för sin del beslutat, att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts i förevarande utlåtande omförmälda nådiga proposition, skall förklara, det Stockholms stad och län ega att allt framgent besitta fastigheten, så länge densamma af dem användes till kurhusinrättning för Staden och länet.

Omröstningen utföll med 87 ja mot 83 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 61, i fråga om skjutsningsbesvärets ordnande m. m.

Utskottets anmälan i *1:sta punkten* lades till handlingarne.

Punkten 2.

Herr Fredricsson: Herr Talman! mine Herrar! Sedan jag vid riksdagens början inlemnade denna min motion har Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse angående verkställd undersökning af kostnaderna för gästgifveri-, håll- och reservskjutsens bestridande till Riksdagen ankommit. Sedan Stats-Utskottet i det nu föreliggande utlåtandet omnämnt denna skrifvelse, börjar Utskottets utlåtande med att instämma i den åsigt, på hvilken min motion är grundad, nemligen att all skjutsningsskyldighet måtte

från jordbruket skiljas, men kommer sedan med det resonnement att Utskottet af rent finansiella skäl icke vågar tillstyrka bifall till motionen. Om Utskottet hade tänkt på våra finanser, då fråga var om millioners beviljande till jernvägar, så hade det, efter mitt förmenande, varit på sin plats och varit berömvärdt, men att framkomma med ett sådant skäl när frågan blott gäller ett eller annat hundra tusen R:dr för att afhjelpa en orättvis och tryckande börda å skattejorden, förefaller mig minst sagt besynnerligt.

Slutligen kommer Utskottet till det resultat, att under nuvarande förhållanden det icke anser lämpligt att förorda skjutslegans höjande och att alltså min motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Men, mine Herrar! denna fråga är, efter min tanke, af den beskaffenhet, att hon icke kan falla, ty en fråga, sådan som denna, måste förr eller senare af Riksdagen lösas. Man må säga hvad man vill, så är det dock en orättvis börda som trycker det skattdragande folket och hvilken blott tillkommit för de resandes bekvämlighet.

Då likväl Riksdagen nu är nära sitt slut och inträdt i tolfte timman, såsom man säger, vill jag icke yrka på återremiss, utan har blott velat uttala detta såsom en protest mot Stats-Utskottets utlåtande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Herr Asker: Den framställning, som föranledt Utskottets ifrågasvarande hemställan, afser att legan för kronoskjuts, som nu utgör 80 öre milen för hvarje häst, måtte höjas till 1 R:dr 20 öre, åkdonsersättning deri inbegripen. Denna framställning är af Utskottet afstyrkt under åberopande af två hufvudskäl. Det ena att, enligt meddelad utredning, den allmänna skjutslegan under år 1868 vid 545 gästgifvaregårdar utgått med 80 öre, eller med samma belopp som för kronoskjuts, och vid 435 gästgifvaregårdar med 1 R:dr, med afseende hvarå det icke syntes lämpligt att legan skulle för kronoskjuts i en stor del af riket utgå med högre belopp än för annan skjuts.

Härvid får anmärkas, att Utskottet icke omnämnt, att vid 536 gästgifvaregårdar den allmänna skjutslegan under samma tid utgått med högre belopp än 1 R:dr.

Enligt mitt omdöme hade Utskottet bort taga i öfvervägande den billighetsgrund, som finnes för motionärens förslag, bestående deri att detta onus är vida tyngre än den allmänna skjutsskyldigheten. Vid begagnande af allmän gästgifveriskjuts får, utom den skjutsande, blott en person färdas efter en häst, då deremot vid kronoskjuts tre personer ega att åka efter en häst.

Det andra skälet är, att bifallandet af motionärens framställning enligt Stats-Utskottets förmenande skulle medföra förhöjning i åtskilliga statsanslag till belopp, hvarom all utredning saknas, och hvilken förhöjning statsverkets närvarande ställning dessutom svårigen ausåges medgifva; men om storleken af denna förhöjning innehåller utlåtandet icke någonting. Af 1869 års statsrevisorers berättelse inhemtas, att det belopp, som un-

der 1867 utgafs för durchmarchekostnader, uppgick till 5,497 R:dr och att behållningen till år 1868 uti fonden för sådana kostnader utgjorde 37,360 R:dr, hvilket förhållande föranlett Kongl. Maj:t att föreslå nedsättning i anslaget till durchmarchekostnader från 12,000 till 8,000 R:dr. Men äfven med beräkning af denna nedsättning och då behållningen till år 1858 uppgick till 37,360 R:dr, synes det icke vara någon fara vid att bifalla motionärens, enligt mitt omdöme, på billighet och rättvisa grundade förslag.

Jag har mig bekant, att fall inträffat, då den kronoskjutsskyldige icke kunnat personligen fullgöra denna skyldighet, utan måst lega annan person och i ersättning därför betala ända till 10 R:dr för hvarje gång. Om ock detta endast undantagsvis varit händelsen, så inträffar det ej sällan att dylik ersättning måste utgifvas till två à tre gånger skjutslegans belopp.

Då så är förhållandet, torde det vara klart att motionären icke saknat skäl för sin framställning, och att denna således bort mera behjertas. Det är dock naturligt, att framställningen icke kan vid denna riksdag leda till något resultat, då den redan blifvit af Första Kammaren afslagen; men om Kammaren skulle finna de skäl, jag nu anført, vara af beskaffenhet att de förtjena afseende, torde det icke vara ur vägen att Kammaren uttalar sin åsigt derom, att legan för kronoskjutsen är lägre än den med afseende å dermed jemförliga förhållanden borde vara.

På grund häraf får jag till Kammarens bepröfning vördsamt hemställa, att Kammaren behagade lemna bifall till motionärens förslag

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Äfven jag tror att motionärens förslag har större skäl för sig och varit förtjent af en mindre knapphändig utredning än den Utskottet kostat på densamma. Jag instämmer i hvad Herr Asker anført, men beder att få tillika fästa uppmärksamheten å en ganska vigtig omständighet, som af honom icke blifvit vidrörd. Det händer nemligen icke så sällan att, när man blir budad till krono- eller kungsskjuts, man får resa flera mil för att taga emot sådan skjuts. Då skjutshället i allmänhet icke är längre än 1 eller 1½ mil, som jag medgifver är ganska tillräckligt, erhåller man sålunda för hela denna färd, som ofta fram och åter kan belöpa sig till tillsammans åtta eller tio mil, endast 80 öre eller, om skjutshället varit 1½ mil, 1 R:dr 20 öre för hvarje häst, hvilken ersättning väl må anses vara oskäligt ringa.

Jag yrkar därför afslag å Utskottets och bifall till motionärens förslag, för hvilket både rättvisa och billighet tala.

Herr Magnus Jonsson: Hufvudsakligen förekommen af den förste ärade talaren, Herr Asker, vill jag, till stöd för hvad den siste ärade talaren anförde, förklara, att förhållandet inom den ort, som jag representerar, är enahanda, så att man vid utgörande af krono- och kungsskjuts ofta är nödsakad att resa 6, 8 ja ända till 10 mil, för att nå den station, der skjutsen skall emottagas. Stundom händer det ock att skjutsbudningen kommer så sent, att man, sjelf för tillfället urståndsatt att fullgöra den, har knapp beredsetid att uppgöra med annan person att åstadkomma densamma. I sådant trångmål blifver man mången gång af den,

som i stället åtager sig skjutsen, uppskörtad att därför betala 6, 8 à 10 R:dr, under det man kanske sjelf för fullgörandet af sådan erhåller i lega 80 öre, högst 1 R:dr 20 öre.

Hårdt är åliggerandet att för nämnda ersättningsbelopp utgöra skjuts med skyldighet att fortskaffa två personer jemte persedlar, som ofta uppgå till samma tyngd som de åkande sjelfva, och hårdt och obilligt är att skjutsaren skall vara skyldig att vänta i fyra timmar utan ersättning, då vid vanlig gästgifvareskjuts sådan erhålles redan vid två timmars väntningstid.

Då det sålunda är uppenbart att detta, som trycker dels hårdt samt dels ojemnt, påkallar en reform, får jag hemställa om bifall till det förslag jag i min motion framställt.

Herr Åke Andersson: Jag anser motionärens förslag vara väl befogadt och får på de af Herr Sven Nilsson i Efveröd anförda skäl yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, ville bifalla ifrågarörande motion.

Grefve Posse: Det kan nog vara sannt, att det i vissa fall inträffar, att den, som blifvit budad till kronoskjuts, måste tillryggalägga ganska lång väg från hemmet till den plats, hvarest han skall emottaga skjutsen, men detta får väl icke antagas såsom regel för alla fall, då det är en känd sak, att kronoskjuts i allmänhet tages på närmaste håll. Om man således icke under alla omständigheter kan anse kronoskjuts såsom mera betungande än vanlig gästgifveriskjuts, får man väl icke såsom regel antaga, att den bör betalas högre än denna. Utskottet har på grund häraf och då med siffror visats, att skjutslegan å de flesta gästgifvaregårdar i riket utgår med en Riksdaler eller derunder, följaktligen icke kunnat förorda bifall till motionärens förslag.

Emot en vid Utskottets betänkande här gjord anmärkning, att Utskottet försummat att uträkna beloppet af den förhöjning i statsanslag, hvartill den föreslagna legan skulle föranleda, vill jag endast erinra, att en sådan uträkning icke varit möjlig att åstadkomma; men klart synes det emellertid vara, att, om legan för kronoskjutsen höjes, statsutgifterna ock derigenom ökas till en högre slutsumma, än man förut beräknat.

Då jag icke hört några skäl, som gifva mig anledning att frågå Utskottets tillstyrkan, får jag hemställa om bifall till detsamma.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: I anledning af den siste talarens yttrande att kronoskjutsen i *vissa fall* kunde komma att utgöras på långt afstånd från den skjutsandes hem, får jag förklara, att sådant inträffar i de aldra flesta fall och att det ytterst sällan händer, att skjutsen utgår från närheten af hemmet eller ställe, som är beläget inom en mil derifrån. Från Skåne, hvarest afstånden i allmänhet ej äro långa, har man exempel på att sådan skjuts utgöres från stationer, belägna ända till fem mil från den skjutsandes hemvist, och att skjutsskyldige fått ersätta den, som åtagit sig skjutsen i deras ställe, understundom med 15 R:dr och deromkring. Under sådant förhållande synes det vara orimligt, att legan för kronoskjuts skall vara lägre än den för entreprenadskjuts, när man

dertill tager i betraktande, att entreprenören i de flesta fall bor vid gästgifvergården.

Jag tror således, att det har goda skäl för sig att höja ifrågavarande lega till det af motionären föreslagna belopp och att denna förändring icke kommer att taga statstillgångarne så hårdt i anspråk, att man derföre skulle afslå motionen, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Jöns Andersson förenade sig med Herr Sven Nilsson.

Herr Magnus Jonsson: Jag ville blott fästa uppmärksamheten derpå att, då, såsom föregående talare upplyst, besväret med kronoskjutsens utgörande kännes tungt i de sydligare länen af riket, som hafva fördelen af närbelägna jernvägskommunikationer, detta så mycket mera blir förhållandet med de nordligare länen, som afståndet till jernväg inom dessa uppgår somligstades till 80 å 100 mil. Det billiga i den af mig gjorda framställning har redan af flera talare blifvit framhållet och torde, såsom jag hoppas, blifvit af Kammarens öfrige ledamöter under diskussionen insedt. Hvadan jag yrkar afslag å Utskottets betänkande och bifall till den af mig i ämnet väckta motion.

Herr Ola Nilsson: Ehuru den föreslagna förhöjningen i skjutslegan ingalunda motsvarar det besvär, som skyldigheten att emottaga kronoskjuts, ofta på långt afstånd från hemmet, medför, anser jag dock någon lindring för den skjutsande kunna derigenom vinnas, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag.

Herr Lars Persson i Hjulsta: Då jag anser ifrågavarande motion fullt befogad, kan jag icke annat än yrka bifall till densamma.

Man har sagt, att det ej finge antagas såsom regel, att skjutsstationen är belägen på långt afstånd från den skjutsandes hem; men nog är förhållandet sådant i den ort jag representerar och torde vara enahanda på de flesta ställen i landet. Detta onus är verkligen så tryckande, att jag skulle anse det både orättvist och obilligt, om icke, till att i någon ringa mån lindra detsamma, legan höjdes till det af motionären föreslagna belopp.

Jag yrkar således afslag å Utskottets förslag.

Herr Ahlgren: Flere af Stats-Utskottets ledamöter, och jag vågar antaga pluraliteten af dem, önskade framgång åt motionen om förhöjning i gästgifveriskjutsen, men då Utskottet, på anförda skäl, ansåg sig icke kunna tillstyrka en sådan förhöjning, torde för Utskottet icke heller skäl hafva förefunnits att förorda tillökning af legan för kronoskjutsen; ty derigenom skulle det i viss mån orimliga förhållandet hafva uppkommit, att legan för sistnämnda skjuts i många orter blefve högre än den för vanlig gästgifveriskjuts. Jag säger med afsigt *orimliga* förhållande, enär i allmänhet kronoskjutsen, såsom mindre ofta påkommande, påtagligen är lättare att utgöra än gästgifveriskjutsen.

Hvad angår Norrland, hvarom en föregående talare särskildt ordat, torde derstädes förekommande kronoskjuts inskränka sig hufvudsakligen

till transport af båtsmän samt undantagsvis af kronoeffekter, för hvilka sednares befordran skjutsaren kan färdas så långsamt, att ansträngningen för dragarne är jemförelsevis vida mindre än vid fullgörandet af gästgifveriskjuts. Icke vill jag dock förneka, att transporterandet af båtsmanstrupp är för de skjutsande betungande, men då vi, som jag hoppas, i en snar framtid hafva att emotse båtsmausinstitutionens upphörande, och sistnämnda transportbesvär således, i förhållande till båtsmansnummerns ställande på vakans, kommer att förminsкас eller kanske försvinna, torde detta onus för framtiden ej blifva så kännbart, som det för närvarande är.

Jag yrkar således och hufvudsakligast af det skäl, att förhöjning i skjutslegan för gästgifverierna ej blifvit beviljad, att Utskottets förslag måtte vinna Kammarens bifall.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Den siste talaren yttrade, att det vore orätt att höja legan för kronoskjuts, då den icke på samma gång höjdes för gästgifveriskjutsen, hvilken i allmänhet skulle vara tyngre att utgöra. Då jag har en annan erfarenhet i fråga om de omnämnda olika skjutserna, får jag tillkännagifva, att jag i afseende på detta skäl är af fullkomligt olika åsigt med konom. Vid kronoskjuts har man vanligen fullt lass, hvilket, ofta i det svåraste väglag och yrväder, måste framskaffas till bestämmelseorten, hvaremot den resande, som begagnar reservskjutsen, om möjligt är i sådana fall, uppskjuter sin resa, men i alla fall, när den företages, har man endast den resande i ett lättare åkdon att framföra och vidare, när kungsskjuts påkommer, torde det vara allmänt känt, att vederbörande har anspråk på att komma bra fort fram, hvilket gör att ingen med nöje släpper till sina hästar vid sådan skjuts och i all synnerhet till en så ringa skjutslega. Jag vidblifver derför mitt förra yrkande.

Herr Olof Fredrik Pettersson: Jag anser ifrågavarande motion hafva både billighet och rättvisa för sig. För kronoskjuts betalas nu 80 öre milen, och derom vore väl icke så mycket att säga, i fall skjutsen stode i närheten af hemmet. Men vi få besinna, att det ofta inträffar, att skjutsaren får färdas flera mil, innan han emottager skjutsen, än hvad hela hållet sedan blir. Jag känner exempel på att man för sådan skjuts fått åka 3 à 4 mil för att hemta och en sådan resa är dåligt betald med 80 öre. För min del yrkar jag derför afslag å Utskottets förslag och bifall till motionärens framställning.

Öfverläggningen förklarades slutad och propositioner framställdes så väl på bifall till Utskottets förslag som på afslag derå jemte bifall till motionen.

Då ja förklarades öfvervägande för Utskottets förslag, begärdes votering, i anledning hvaraf följande proposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tredje punkten af dess Utlåtande N:o 61,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Magnus Jönssons motion N:o 240.

Röstsedlarne visade 72 ja mot 76 nej, i följd hvaraf Kammaren beslutat enligt nej-propositionens lydelse.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 62, i anledning af väckt motion angående frälserusttjenstens utgörande in natura m. m.

Herr Jöns Andersson: Såsom motionär har jag begärt ordet för att gendriva de skäl, som föranlett Stats-Utskottets ledamöter att på ett så knapphändigt och lösligt sätt behandla och afslå min uti ifrågasvarande motion gjorda framställning.

Af Stats-Utskottets motivering vill det synas, som detsamma icke ens gjort sig riktig reda för, hvarom fråga är. Det tyckes som Utskottet föreställt sig, att någon frälserusttjenstskyldighet aldrig existerat. I motsatt fall hade motionen svärligen kunnat blifva af Utskottet behandlad på ett så ytterst knapphändigt och ofullständigt sätt, som nu egt rum. I de äldsta tider var all jord i Sverige af skattenatur. Under trettonde seklet, om ej förr, kom det i bruk att *frälssa* eller befria sitt hemman från skatt medelst rusttjenst. De hemman, hvilkas innehafvare åtog sig ett sådant besvär, blefvo derföre kallade frälsehemman till skilnad från skattehemman eller sådana hemman, hvilka egarne ej ville *frälssa* utan fortfarande utgöra skatt för desamma. Uti begreppet *frälsehemman* måste fördenskull alltid ingå förutsättningar af rusttjenstskyldighet å innehafvarens sida. Den trupp, som af desse frälse rusttjenstskyldige uppkom, kallades adelsfanor eller adelsfaneregementet, och var före indelningsverkets tillkomst det enda kavalleri-regementet i riket. Den bestod af sex kompanier, hvaraf ett kompani uppsattes i Finland. Detta regemente, som icke genom något af statsmakterna fattadt beslut blifvit upplöst, har icke desto mindre alltsedan början af 1740-talet varit översamt. Kongl. brefvet den 21 Februari 1743 till landshöfdingarne om regementets beklädnad m. m. synes vara den sista "historiska" urkund, (för att orda i likhet med Utskottet), som under regementets aktivitetstid utkommit. Detta bref innehåller åtskilligt till stöd för motionen, hvaraf Herrar ledamöter i Utskottet icke synas ega kännedom. Hade Utskottet inhämtat hvad uti detta bref innehålles äfvensom gjort sig besvär att genomgå de paragrafer uti sådana "historiska" afhandlingar, som de under de sista 60 åren utkomna i s. k. bevillningsförordningar, hvaruti förekom

stadgande om så kallade rusttjenstmarksafgifters utgörande till hälften, "*då rustningen uppsättes*", samt gjort sig underrättadt om innehållet af rusttjenstordningen den 5 November 1686 och förklaringen deröfver den 31 December 1687, skulle Utskottet tvifvelsutan funnit sig föranlåtet att orda om något helt annat än de dryga kostnader för Statsverket, som skulle uppkomma i händelse af bifall till motionen.

Motionen åsyftar endast och allenast, att frälsehemmanen, hvilkas antal enligt 1847 års beskattningskomité's betänkande uppgår till mera än 15,400 mantal, skola utgöra sina i lag stadgade onera och besvär.

Genom det nyss åberopade stadgandet i hvarje bevillningsstadga antydes ju uppenbart frälsets skyldighet att *prestera rusttjänst äfven i nuvarande tid*. Då frälsehemmansräntorna, hvilka helt naturligt synas böra återgå till Kronan, såvida villkoret för befrielsen från utgörandet af desamma eller rusttjänstprestationen icke fullgöres, torde uppgå till 200 R:dr och deröfver per mantal, synes denna omständighet allena hafva bort förmå Utskottet att föreslå Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder för antingen *rusttjänstens utgörande in natura* eller erläggandet af en mot detta dryga onus fullt svarande vakansafgift, eller ock frälseräntornas ingående till Strtsverket.

Om icke Riksdagens slut hade varit så nära i annalkande, så skulle jag anhållit om återremiss af utlåtandet, men då med en sådan ingenting nu kunde vinnas, och då jag frandeles ämnar återkomma med samma ärende, anhåller jag vördsamt om Kammarens bifall till min motion.

Herr Ola Jönsson: Under andra förhållanden skulle jag icke hafva velat biträda motionärens framställning, emedan den korps, hvars återuppsättande här afses, kommer att utgöra en tillökning i den indelta arméen, och det är — skulle jag tro — icke på *den* vi böra bygga landets försvar, när jag antager, att indelningsverket åtminstone i det närmaste öfverlevfat sig sjelft. Jag skulle derföre gerna kunna instämma med Utskottet deruti, att åtminstone "*lämpligheten*" af den utaf motionären föreslagna åtgärd "kan ifrågasättas". Men Utskottet har äfven sagt, att "*behöfvet*" af samma åtgärd kan sättas i fråga. Härmed kan Utskottet svärligen hafva velat uttala mera än en mening. Det skall väl betyda, att vårt försvar nu kommit i det skick, att det icke behöfver yttermera förstärkas. Detta är i sanning det längsta jag hört någon gå. Utom och inom Riksförsamlingen har man väl hört röster höja sig för att varmt och kraftigt försvara den arméorganisation, som vi hafva för närvarande, men man har dock hittills icke hört någon framträda med påståendet, att denna organisation är sådan, som den borde vara för att anses fullt betryggande. Detta ord har man städse hållit tillbaka, liksom man å andra sidan gerna velat höra det. Nu har Stats-Utskottet till min förundran här låtit det undfalla sig.

Denna antydan af Utskottet är dock ej den enda, som är anmärkningsvärd. Utskottet yttrar äfven, att "statsverkets nuvarande ställning icke torde medgifva ytterligare anslag till ändamål, hvilka redan förut trycka hårdt å statsbudgeten". Ja, nog vet man, att utgifterna för landtförsvaret äro ganska stora, och jag erinrar mig härvid, hvad vi hört Stats-Utskottets högt ärade ordförande yttrade för nä-

gon tid sedan, då frågan om sjöförsvaret utgjorde föremål för behandling. Han uttalade sig nemligen ungefärligen i den syftning, att det icke kunde vara någon lugnad att utgifva 5,000,000 R:dr för nöjet att veta, det vi icke ändå hade någon flotta. Jag vill nu icke gå så långt som han i fråga om vår *armée*, men nog tror jag dock, att det kan vara skäl att se till, huruvida man icke underkastar sig en utgift af omkring 14,000,000 R:dr för landtförsvaret, utan att derföre vara fullt säker, att detta försvar är i någon större mån betryggande. Utskottet antager väl, att försvarsverket åtminstone för närvarande "ej kräver några för statsverket eller den enskilde ytterligare betungande åtgärder", men får jag tolka denna antydning af Stats-Utskottet efter orden, måste jag deremot nedlägga min protest. Jag erkänner visserligen sanningen deraf, att en gräns finnes, hvaröfver man ej kan gå -- en gräns för folkets och landets förmåga att åstadkomma åtgärder -- men i fråga om sådana för ett så viktigt ändamål som landets försvar, tror jag likväl icke, att man kan säga: "*deröfver* kan man icke gå", ty med hänsyn till *detta* går man vanligen möjlighetens gräns så nära som möjligt. I antydd bemärkelse måste också det uttryck Stats-Utskottet här begagnat anses vara synnerligen olyckligt valdt.

I afseende å motionärens framställning synes Utskottet icke heller hafva varit mycket lyckligare. Motionären har dock visat, att kostnaden för statsverket genom föreslagna åtgärden skulle blifva ganska obetydlig, om ens någon. Ty det är gifvet, att den ifrågavarande kårens återuppsättande hufvudsakligen skulle af de berustade frälsehemmanen bekostas, och motionären har derjemte i fråga om de kostnader, som möjligen kunde komma att i öfrigt erfordras, hänvisat till Kongl. Maj:ts nädiga proposition till sistlidne Riksdag angående landtförsvaret. Det heter nemligen härom i motionen, att, äfven under antagande att statsverket i stället för de disponerade adelsfaneboställena måste bekosta nödigt befäl för truppen "detta likväl lär kunna ske utan ökade anslag. Kongl. Maj:t föreslog nemligen vid sistlidne riksdag, att utgifter, som blifvit en följd af åtskilliga föreslagna förändringar (till exempel kronans öfvertagande af rekryteringen vid indelta arméen), hvilka icke vunno Riksdagens bifall, skulle bestridas af allmänna bevärfingsfonden. Denna fond torde således lemna tillgång till aflöning, om sådan erfordras åt ökad befäl för adelsfanan". Motionären har alltså själf ådagalagt, att -- såsom jag nyss nämnde -- kostnaderna i allt fall icke kunna blifva betydliga.

Men om öfver hufvud jag skall göra någon anmärkning mot det sätt, hvarpå Utskottet behandlat motionen, så är det, beträffande sjelfva rättsfrågan. Motionären har ganska tydligt sökt visa och bevisa, att frälsejorden fortfarande är skyldig att in natura utgöra rusttjenst. Detta påstående har icke med *ett enda ord* blifvit af Stats-Utskottet berört eller vederlagdt. Sådant är så mycket besynnerligare, som samma Utskott eljest, då någon fråga väckes om lindring i de till och med blott ett ringa torp ålagda skyldigheter, icke velat veta af några billighetsskäl, utan städse framhållit den juridiska rättvisan i sin obevekligaste form. Hade det icke tillkommit Stats-Utskottet -- manne -- att visa, det motionärens framställning i denna del var oriktig eller, om Utskottet icke kunnat det, att tillstyrka bifall till densamma. Det är icke mera än få dagar

sedan, då i denna Kammare behandlades ett utlåtande från Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 5, hvilket utlåtande blef strängt och skarpt klandradt af Stats-Utskottets högt ärade ordförande; men jag vågar påstå, att, om man jemför detta Tillfälliga Utskotts betänkande med det Stats-Utskottets utlåtande som här föreligger, ingen lär tveka att gifva ett afgjordt företräde åt det förra. Och det är för mig fast oförklarligt, huru Stats-Utskottets kunnat framkomma med ett sådant betänkande i anledning af denna motion.

Såsom saken nu står och ehuru jag förut erkänt, att jag icke är synnerligt benägen för den åtgärd motionären åsyftar, måste jag dock, på det att alla må röna samma rättvisa eller orättvisa — hvilket man nu skall kalla det — förena mig i motionärens hemställan, att Kammaren behagade, med afslag å Stats-Utskottets förevarande utlåtande, godkänna motionärens förslag.

Herr Mankell: Jag har begärt ordet för att förklara, att jag för min del så till vida gillar syftemålet af motionärens framställning, att frälserusttjensten på något sätt bör utgöras. Likaledes synes mig den historiska utredning, motionären lemnat, för så vidt min kännedom i ämnet sträcker sig, fullt tillfredsställande. Och om detta är förhållandet, visar sig klart, att rusttjenstmarken, hvilken utgår i form af bevilning, *icke* utgör någon vakansafgift eller ersättning för rusttjenstskyldighetens fullgörande, utan att den är en långt förut den privilegierade jorden af ålder ålagd särskild bevilning till Staten. Att åter skyldighet för frälsejorden att uppsätta manskap fortfarande förefinnes, framgår tydligt af bevilningsförordningen, som på ett ställe bestämmer, att, om och när Kongl. Maj:t må finna för godt att uppsätta adelsfanan, endast half bevilning skall af frälsejorden utgöras. En ovillkorlig rustningsskyldighet för frälsejorden förefinnes således ännu; och den omständigheten, att Kongl. Maj:t under ett århundrade icke begagnat sig af sin rättighet att fordra effektiv rustning, äfvensom att Riksdagarne icke heller anhållit, det Kongl. Maj:t måtte göra det, hindrar naturligtvis icke att samma skyldighet lagligen kvarstår.

Hvad beträffar denna skyldighets utgörande in natura, föreställer jag mig densamma på följande sätt. Den gamla adelsfanan behöfde icke uppsättas förr än vid inbrytande krig. Deremot skulle den vara mönsterbild i fred: den skulle mönstras en gång om året. Men för att nu kunna begagnas vid krigets början och mönstras under fred, måste korpsen *finnas* till man och häst med utrustning, fastän den icke under fred kan kommanderas till annan tjenstgöring, än som är behöflig för öfningen. Derigenom kommer detta regemente ungefärligen i paritet med det indelta rytteriet; och då detsamma borde bestå af omkring 400 man, samt kostnaden för hvarje rytteri kunde beräknas till densamma som för den indelte kavalerien, eller till något öfver 400 R:dr, skulle den årliga utgiften för kårens upprätthållande alltså uppgå till mellan 160,000 och 170,000 R:dr. Dessa 400 man skulle ettdera inkvarteras eller också erhålla torp. Härtill kommer kostnaden för befälet. För detsamma veta vi, att vissa hemman förut varit anslagna, men att dessa numera disponeras af statsverket för andra ändamål. Dessa hemman skulle ettdera åter användas

för sitt ursprungliga ändamål, eller också särskilda medel anvisas till be-fälets underhåll.

Vill man icke beqväma sig till att uppsätta numren in natura, kunna och böra dock motsvarande kostnader af frälsejorden utgöras, så länge åtminstone som indelningsverket och det nuvarande beskattningssystemet bibehålles. Och om slutligen Riksdagen ej lemnar sitt bifall till motionärens förslag eller Kongl. Maj:t icke godkänner Riksdagens beslut, qvarstår likväl det märkliga faktum, att den frälsta jorden under 100 år varit fri och fortfarande förblifver befriad från en bördä, som ursprungligen åle-gat densamma, *utan någon som helst aflösning*; och detta faktum kom-mer tvifvelsutan att utgöra ett viktigt prejudikat vid en slutlig pröfning af frågan om indelningsverkets upphäfvande.

För min del instämmer jag således i den föregående talarens yrkande om afslag å betänkandet och bifall till motionärens här gjorda fram-ställning.

Herr Carl Ifvarsson: Jag får till en början tillkännagifva, att jag icke vill taga Utskottets motivering i försvar, helst jag för min del önskat en helt annan motivering. Deremot vill jag söka att försvara det slut, hvartill Utskottet här kommit. Jag gör det på den grund, att jag för min del tror det flertalet fortfarande hyllar de åsichter, som hittills åtminstone gjort sig inom denna Kammare mera allmänt gällande derom, att man snarare bör *förminska* indelningsverket än *tillöka* det. Det har också förundrat mig ganska mycket att höra ledamöter af Andra Kam-maren, hvilka förr stått på en motsatt sida och ansett, att för framtiden vårt försvar borde ordnas på grundvalen af allmän värnepligt med indelnings-verkets upphäfvande, nu uppträda till förmån för en utvidgning af detta samma indelningsverk. Jag kan ej tyda denna i sanning oväntade före-teelse annorlunda än såsom ett tecken dertill, att man börjar att kasta om och vill söka att åstadkomma frågans lösning på annan väg. Och vill man öfvergifva tanken på allmän värnpligt och fortfarande bygga försvaret på indelningsverket, kommer naturligtvis frågan att befinna sig på en annan ståndpunkt. Om ett dylikt omslag i åsichter hade jag emel-lertid ingen aning, då motionen behandlades i Stats-Utskottet, och jag antog derföre, att, om Utskottet uttalat sig i sådan syftning genem till-styrkande af motionärens framställning, förslaget icke skulle blifvit särde-les välkommet för Kammaren. Åtminstone skulle detta hafva varit fallet vid föregående riksdagar, då icke minst från *Skåne* man hört yrkanden om lindring för rust- och rotehållare i indelningsverkets tunga med ifver framhållas och förfäktas. Man kan också icke egentligen förundra sig deröfver, ty skäl synas mig förut hafva blifvit anförda för den meningen, att det kunde vara billigt att göra något för att lindra deras bördor. Om nu Stats-Utskottet instämt uti ifrågavarande motion, hvilken går i alledeles motsatt riktning, är det klart, att ropet på lindring i afseende å rustningsskyldigheten derigenom skulle i ganska väsendtlig mån hafva för-lorat sin vikt och blifvit i det närmaste bragt till tystnad.

En talare har sagt, att på *detta* sätt — det vill säga genom bifall till den åtgärd motionären föreslagit — skulle beredas en *rättvisare be-skattning*. Jag kan dock icke tro, att beskattningen blifver *mera rättvis*

derföre, att man ålägger viss jord beskattning, utan föreställer jag mig, att, om man vill finna en rättvis grund därför samt kan utfinna lämpligt sätt för dess genomförande, man bör borttaga indelningsverket och tillse att sedermera på *alla* medborgare i behörig proportion de dryga kostnaderna för landets försvar, så vidt ske kan, *lika* fördelas. Men huru man än må tänka sig en reglering af saken för framtiden, lärer väl dertill fordras en särskild utredning, och att blott på grund af ett förslag om en så relativ obetydlighet som denna Utskottet skulle lemna en så allmän och fullständig utredning af frågan i sin helhet, att man derpå kunde bygga ett antagligt reorganisationsförslag, — detta tror jag näppeligen, att någon velat eller vill begära.

Jag anser mig härmed hafva gifvit skäl för anledningen, hvarföre jag för min del icke biträdt motionärens förslag. Jag har icke gjort det, emedan jag tror, att tiden för närvarande går i en annan riktning. Kommer *sedermera* någon förändring i detta hänseende att inträda, nåväl, *då* kan det vara på sin plats att taga äfven *detta* förslag i öfvervägande, men sådant lärer då ej böra ske enstaka, utan i sammanhang med arméorganisationsfrågans behandling i öfrigt. Jag anhåller således om bifall till Utskottets afstyrkande af denna motion.

Grefve Posse: Jag skall icke heller för min del mycket hålla på den motivering, som Utskottet lemnat. Den kan måhända i visst afseende synas ofullständig. Men hvad jag med hänsyn till densamma åtminstone anser mig kunna fordra, är, att man läser den rätt innantill, i hvilket fall jag vågar påstå, att Kamrnarens ledamöter förgäfvos skola finna något uttryck, i hvilket Utskottet uttalat eller antydtt den åsigt, som man här påbördat detsamma, nemligen att den nuvarande organisationen af vårt försvar skall vara tillfredsställande. För säkerhetens skull har jag nu tvänne gånger genomläst motiveringen för att tillse, om icke möjligen något uttryck insmugit sig, som kunde gifva anledning till en dylik tolkning; men jag har icke funnit det. Emellertid behagade den andra talaren i ordningen såsom utgångspunkt för sina betraktelser taga den antydyan i luften, att Utskottet skulle hafva en sådan uppfattning. På basen af denna antydyan beredde han sig tillfälle till vissa försåtliga och i stor stil hållna utgjutelser, i förening med vissa ofta hörda fraser om den fosterlandskärlek, som icke skyr några offer för vinnande af ett tidsenligt ordnande af vårt försvarsväsende. Huruvida beredvilligheten till dessa offer verkligen är till finnandes, då det en gång blir på allvar fråga om penninganslag för detta viktiga ändamål, det kommer, som jag hoppas, en snar framtid att besanna.

Jag öfvergår från denna digression till hufvudsaken och hvad *den* angår, tror jag verkligen, att Stats-Utskottet, på sätt Herr Carl Ifvarsson ådagalagt, lemnat tillräcklig utredning för ett afstyrkande af motionärens förslag, och jag får således för min del anhålla om bifall till Utskottets hemställan. Men på samma gång, som jag det gör, vill jag ej underlåta att förklara min öfverraskning öfver att från *detta* håll — från Herrar Ola Jönsson och Mankell — höra framställas yrkande om uppsättande ånyo af sådant indelningsverk som redan blifvit, så att säga, aflöst. Detta yrkande kan vara tänkbart från Herr Mankell, som, enligt hvad vi veta,

är särdeles oklar i sin uppfattning om indelningsverkets lämplighet; men hvad Herr Ola Jönsson beträffar, här han i denna fråga uttalat så lysande åsikter, att jag eger rätt anse honom längesedan hafva utdömt indelningsverket. Att ledamöter af Kammaren, hvilka principielt vilja upphäfva indelningsverket för att få försvaret grundadt på allmän värnpligt, här tycka det vara lämpligt eller kanske rättare sagdt roligt att ånyo uppsätta ett indeldt regemente som länge varit indraget; detta öfverraskar mig och skall städse väcka min förundran. De tyckas derjemte hafva förbisett, att, om detta regemente skulle åter uppsättas, åtgärden icke kunde undgå att föranleda en del direkta statsutgifter för truppens förseende med befäl, beklädnad m. m. Men oafsedt detta, oafsedt att af principiela skäl förslagets genomförande icke bör kunna vara för dem önskvärdt; oberäknadt att införandet af ny stamtrupp vore en lösryckning af organisationsfrågan i sin helhet, yrka dessa Herrar, att den ifrågavarande kåren skall uppsättas. Detta är för öfrigt ganska angenämt för mig, emedan — såsom Kammaren vet — tills vidare och intilldess en bättre organisationsplan inom Representationen godkännes, jag för min del håller på och icke vill uppgifva indelningsverket. Om dessa Herrars åsigt nu skall vinna Kammarens bifall, förefaller det mig, som deraf kunde dragas den slutsats, att äfven pluraliteten i denna Kamare önskar en utveckling och icke ett tillintetgörande af indelningsverket.

Jag förnyar min anhållan om bifall till betänkandet.

Herr Mankell: Den förre talaren yttrade att, efter hvad han hade sig bekant, jag icke skulle vara någon vän af indelningsverket. Det är möjligt, att han någonstädes kan hafva inhemtat detta, men här har jag dock icke yttrat något sådant. Emellertid, äfven om jag för min del icke är någon anhängare af indelningsverket, så påstår jag likväl, att, så länge det finnes, skall bördan bäras lika af alla, hvilka densamma enligt lag är ålagd. Jag anser det icke rätt, att en del af den jord, som enligt lag skall bära denna tunga, derifrån utan giltigt skäl åtnjuter en befrielse, under det att den hvilat måhända tungt nog öfver den öfriga dermed belastade jorden. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till motionen.

Herr Ola Jönsson: Stat-Utskottets ordförande förmenade, att jag saknade anledning till mitt yttrande, att Utskottet tycktes anse indelningsverket i sitt närvarande skick sådant, att ingen vidare utveckling af vårt landtförsvär behöfdes. Det står emellertid i Utskottets utlåtande, att *behöfvet* af den utaf motionären föreslagna åtgärden kan i flera hänseenden ifrågasättas; och detta måtte väl betyda, att någon förstärkning af indelningsverket efter Utskottets mening icke är nödvändig. Det har förundrat Utskottets ärade ordförande, att jag uppträdt till försvar för en åtgärd, som innebure en förstärkning af indelningsverket. Jag ber att i afseende härpå få anmärka, att då man icke *vill* sätta något bättre i stället för indelningsverket, så anser jag det billigt att alla njuta lika rättvisa eller lika orättvisa. En annan talare har motsatt sig motionen på den grund, att man borde vidhålla sin uttalade grundsats. Ja, just derföre bör motionen

tionen bifallas, ty majoriteten i denna Kammare har ju motsatt sig indelningsverkets afskaffande. Jag yrkar fortfarande bifall till motionen och afslag å Utskottets betänkande.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag vet icke om Stats-Utskottets ledamöter äro egare af frälsejord, men det vet jag, att jag är egare af sådan jord, så att den föreslagna åtgärden, om den kommer till verkställighet, tillskyndar mig utgifter. Detta skall likväl icke hindra mig att för min del fullkomligt gilla denna åtgärd. Frälserusttjensten är vårt äldsta indelningsverk och kan visst icke anses allt för tryckande, då 15,000 hemman äro skyldiga att uppsätta 400 man till häst. Hvad behovet beträffar, så begärde Kongl. Maj:t förliden riksdag en tillökning i rytteriet af 300 man. Således måtte väl behovet finnas. I afseende på kostnaden, så ansåg Kongl. Maj:t, att 300 ryttare kunde uppsättas utan förhöjning i statsutgifterna. Skulle nu adelsfanan komma att sitta upp, så vore det en åtgärd af den enklaste rättvisa. Jag har beträffande några hemman i Stockholms län förskaffat mig uppgift på frälseräntor enligt 1869 års markegång och den ränta som nu utgifves från dessa hemman, utvisande beloppet af den ränta för hvilken rusttjenst borde utgöras.

Härad.	Socken.	Hemman.	Mant.	Ränta efter markegång.	Nuvarande ränta till Kronan.		Behållning för hemmanet, förlust för Staten.	
					R:dr.	ö.	R:dr.	ö.
Sollentuna	Spånga	Akalla	1 $\frac{1}{4}$	73 80	—	31	73	49
Wallentuna	Hammarby	Smedby	1 1	137 7	1	25	135	82
"	Wallentuna	Kusta	1 1	211 47	1	25	210	22
"	Angarn	Räfsta	2 1	218 65	1	25	217	40
"	"	Rörby	2 1	209 25	1	31	207	94
"	Ösby	Wäsby	1 1	275 85	1	25	274	60
Danderyds skeppslag .	Solna	Nedra Frösunda	1	230 57	1	31	229	26
				1356 66	7	93	1348	73

Om nu dessa 7 R:dr 93 öre, som från dessa hemman till Kronan utgå, dragas från det belopp 1,356 R:dr 66 öre, de efter markegång skulle utgöra, återstår för dem en årlig behållning, d. v. s. förlust för Staten, af icke mindre än 1,348 R:dr 73 öre. När man nu betänker, att frälsehemmanen i öfver 100 år tillgodonjutit sådana belopp, så finner man att, om de nu skulle åläggas att fullgöra sin rusttjenst, de icke hafva den ringaste anledning att klaga. Man vill dermed icke hafva annat än den rättvisan, att skatter, som sedan urminnes tider ålegat jorden äfven skola utgöras. Adelsfanan bör upprättas och årligen mönstras. Den är visserligen icke skyldig att gå utom rikets gränser, men som vi nu icke tänka föra några anfallskrig, så är detta vilkor icke af någon synnerlig vikt, så mycket mindre som i alla händelser alltid något kavalleri måste finnas i landet.

När man en gång blir qvitt indelningsverket, då må äfven den här ifråga-varande skyldigheten försvinna. Icke måtte väl den privilegierade jorden skola vara fri, under det skattejorden betungas. Jag biträder motionärens förslag. En ledamot af Stats-Utskottet har sagt, att han icke ville taga motiveringen i betänkandet i försvar, men han kom ändock till samma slutsats som Utskottet. Ordföranden i Utskottet yttrade att en talare i frågan var oklar, men mig synes att Herr ordföranden själf är oklar, då äfven han icke godkänner Utskottets motivering af utlåtandet, men ändock påstår att skälen för afstyrkandet af motionen voro i betänkandet anförda. Detta förefaller mig vara så oklart som möjligt. Jag afslår Utskottets betänkande och yrkar bifall till motionen.

Herr von Geijer:

Grefve Posse: Jag har begärt ordet endast för att bemöta ett af en talare framkastadt påstående, att jag skulle sagt att frälserusttjenstens utgörande in natura vore ett nytt indelningsverk. Något sådant har jag icke yttrat. Jag har sagt, att här är fråga om att uppsätta ett nytt indeladt regemente. Jag förnyar dessutom min förklaring, att jag anser att motiveringen i betänkandet icke är lyckligt uppställd, men der finnes ett skäl, som jag anser af väsendtlig vikt, nemligen att då Kongl. Maj:t icke till Riksdagen framställt något förslag i detta hänseende och motionen icke varit åtföljd af någon utredning, det icke kan vara lämpligt att på en enskild motionärs yrkande besluta uppsättning af ett helt regemente.

Friherre Koskull: Äfven jag yrkar afslag å motionen, emedan jag finner, att ämnet icke är utredt. Jag är själf egare af frälsehemman som hålla soldat. Är nu meningen att dessa hemman skola åläggas rusttjenst? Eller är meningen att säterierna skola åtaga sig sådan? Jag har äfven ett säteri och vill alldeles icke undandraga mig en dylik skyldighet för dessa. Ty jag vill i allt hvad på mig ankommer söka att bidraga till indelningsverkets bibehållande och förstärkande, hvarföre jag gerna skulle vara med om att för säterierna uppsätta dessa 400 man, hvarom här är fråga, i händelse detta en gång skulle föreslås. Under frågans närvarande outredda skick yrkar jag emellertid afslag å motionen och bifall till Utskottets betänkande.

Herr Mankell: Jag vill med några ord upplysa om hvad slags jord här är i fråga. Krono- och skattejorden, som hufvudsakligen underhåller den indelta arméen, är uppskattad till omkring 1,200 millioner R:dr, frälsejorden till 600 millioner. Krono- och skattehemmanens antal äro omkring 42,000 och frälsehemmanens 15,000. Adelsfanans 400 man borde således underhållas af sistnämnda hemman. Dessa hemman utgöra tillsammans det s. k. frälset. Men, som man känner, delas frälset i allmänt och ypperligt; taxeringsvärdet å det förra är omkring 380 millioner, å det sednare omkring 220 millioner. I följd af adelns gamla privilegier borde roteringen och rustningen öfver allmänna frälset allenast utgå till hälften mot krono- och skatte, medan det ypperliga frälset derifrån var alldeles befriadt. Sådant var 1683 års riksdagsbeslut. Men Carl XI påbjöd, i

följd af egen maktfullkomlighet, å många orter, att rustning och rotering skulle utgå öfver allmänna frälset lika tungt som öfver krono- och skattejorden. Att detta likväl var ett mot då gällande lag stridande maktmissbruk, bevisas såväl derigenom, att ännu på flera ställen allmänna frälset blott är till hälften roteradt mot krono och skatte, som derigenom att, då på 1820—1830-talet den nya ordinarie roteringen reglerades, 4 frälsehemman togos för att hålla en soldat, då deremot af krono- och skattehemman blott 2. Det s. k. ypperliga frälset är deremot, såsom nyss nämdes, alldeles fritt från ordinarie rotering och har blott att i händelse af krig uppställa en rekryt. Men adelsfanans underhåll drabbar lika både det allmänna och det ypperliga frälset.

Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets betänkande och bifall till motionen.

Öfverläggningen var slutad. Af de propositioner, som i enlighet med de gjorda yrkandena nu framställdes dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå i förening med bifall till det förslag som innefattades i den förevarande motionen, förklarade Herr Talmannen den förra besvarad med öfvervägande ja, men då votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 62,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Jöns Anderssons motion N:o 108.

Omröstningen utvisade 75 ja mot 72 nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 6.

Till afgörande företogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 63, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande för rustnings- och roterings-skyldighetens skiljande från jordbruket.

Herr Kjellman: Herr Talman, mine Herrar! Ett ordspråk säger, det är svårt att spjerna mot udden. Samma förhållande lär det blifva för mig. Sedan Stats-Utskottet afslagit min motion rörande *rustnings- och roteringsväsendets skiljande från jordbruket och öfvertagande af alla rikets innebyggare i mån af påförd bevillning*, återstår mig nu, innan Kammaren fäller sitt utslag, att fästa Herrarnes uppmärksamhet på, att då jag i min motion yrkat att försvarsväsendets tunga måtte efter bevillning per fyrk utgöras af samtliga svenska innebyggare, men Utskottet

i sitt Utlåtande anmärkt, att någon fyrkberäkning i städerna icke eger rum, och att jag således skulle vilja fritaga städernas innevånare från afgifter till försvarsverket, det ingalunda varit min mening, utan har jag naturligtvis åsyftat, att äfven städernas befolkning i likhet med landsbyggdens måtte förpligtas att efter påförd beviljning densamma utgöra.

Tillika får jag äran erinra, att min motion ingalunda afser någon rubbning i sjeifva indelningsverket, hvilket Stats-Utskottet synes förmoda, utan endast en jennare och rättvisare fördelning af de besvär, som äro med detsamma förknippade. Vidare får jag äran påpeka det egendomliga deruti, att då en af Kammarens medlemmar väckt en motion i enahanda syfte, hvilken blifvit af Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 5 behandladt, och detta stadnat i det beslut, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om ändring i rustnings- och roteringsväsendets utgörande, min motion af Stats-Utskottet afslagits, utan att egentligen hafva blifvit pröfvad. Vore icke Riksdagen nu så långt framskriden, skulle jag vilja anhålla, att Utskottets Utlåtande måtte återremitteras, desto heldre som min motion afser en förändring af en orättvisa, som snart 200 år fortvarat, och för hvars undanröjdande, snart sagdt vid hvarje riksdag, röster höjt sig.

Visst är, att denna fråga är en ibland dem som icke kunna falla, frågan är blott den, på hvad sätt den må kunna lösas. Största skäl är derföre att ju förr dess heldre fatta ett beslut, i afseende att aflyfta en af de största bördor från jordbruket, hvilket så länge väntat på aflösning och förändring härutinnan. Hvarför skulle riksförsamlingen sammanträda, om icke för att rådslå om ett och annat, afhjelpa brister och förskaffa rättvisa åt det som lider. Om våra förfäder hafva i någon del felat, så böra vi väl tillse att detta fel blir afhjelpat; det hvarken bör eller kan, liksom ett straff för en förbrytelse, gå led efter led, så att den ena medborgaren skall draga dagens tunga och hetta och den andra, utan att gifva ersättning, sitta stilla med armarne i kors och le deråt. Vi bära namnet af ett fritt folk, men huru tillämpas detta. Jo, en del jordbrukare skola sjelfva kläda blodig skjorta och desamma skola äfven sig underhålla utan understöd af dem som mest representeras. Gör derföre rättvisa mot ett folk, som i århundraden ropat efter en rättvis fördelning i de onera som så olika blifvit pålagda.

Emellertid, som Riksdagen nu lider mot sitt slut, så lär det väl icke vara möjligt att få utlåtandet återremitteradt, utan får jag under sådant förhållande anhålla om bifall till min motion.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har icke förut under Riksdagen begärt ordet, då frågor, likartade med denna, förevarit, just emedan jag väntat på detta utlåtandet, och de föregående förslagen, enligt min åsigt, icke varit fullt tillfredställande. Men denna fråga är af den beskaffenhet, att den icke kan falla, och jag vill derföre hemställa till Kammarerna, om det icke vore skäl att med anledning af förevarande motion aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t samt deruti klart och tydligt säga sin mening, på det att Regeringen må kunna se på hvad sätt Riksdagen önskar att denna fråga skall regleras. Jag har formulerat ett sådant skrifvelseförslag och anhåller att få uppläsa detsamma; det är af denna lydelse: "att Riks-

dagen skall hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta vidtaga undersökning och åtgärder för att se till, om ej på billigare villkor det på rote-, rusthåll- och båtsmanshållen hvilande besvär må kunna upphöra samt se till, om den behöfliga stående armén, som bör finnas, kan på annat sätt anskaffas och underhållas, dertill kostnaderna böra jemnt fördelas på alla efter förmåga att dertill bidraga.“

Såsom jag redan anmärkt, så tror jag det vara angeläget att uttala bestämda åsikter i frågan, så vida denna skall blifva löst på ett nöjaktigt sätt; men då den nyss företagna voteringen utvisade ett sådant resultat, synes det icke vara mycket att hoppas på, att sundare principer skola nu göra sig gällande. Visserligen anser jag att en stående armé är alldeles nödvändig, men ingen kan bestrida, att indelningsverket är ett mycket ojemnt tryckande beskattningssystem; och derföre må man väl söka få bort detsamma samt sträfva att få försvarsväsendet ordnad efter mera tidsenliga grunder, så att ingen må i detta afseende draga tyngre bördor än en annan.

Då under denna riksdag påtagligen icke skall blifva något mera tillfälle, då man kan gifva sina åsikter i detta ämne till känna, hoppas jag att Kammaren måtte bifalla mitt förslag, som, efter hvad jag förmenar, skall leda till rättvisa och billighet; och jag får derföre hos Herr Talmannen anhålla om proposition å mitt nyss framställda förslag.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos såväl på bifall till Utskottets förslag som jemväl på de särskilda yrkanden, hvilka blifvit framställda af Herrar Kjellman och Jöns Pehrsson. Då Herr Talmannen fann ja öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan, begärdes votering. Herr Jöns Pehrssons förslag antogs till kontraposition, i följd hvaraf den voteringsproposition, efter hvilken omröstningen skedde, erhöll följande lydelse:

Den som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 63,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat, att Riksdagen skall hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta vidtaga undersökning och åtgärder för att se till, om ej på billiga villkor det på rote-, rusthåll och båtsmanshållen hvilande besvär må kunna upphöra, samt se till, om den behöfliga stående arméen, som bör finnas, kan på annat sätt anskaffas och underhållas, dertill kostnaderna böra jemnt fördelas på alla efter förmåga att dertill bidraga.

Omröstningen utföll med 117 ja mot 32 nej, och hade alltså Utskottets förslag bifallits.

§ 7.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 64 i anledning af väckt motion angående afskaffande af åtskilliga, från kyrkorna i de fordom danska provinserna utgående afgifter.

Herr Jöns Rundbäck: Utskottet har uti detta betänkande föreslagit, såsom en hvar kan se, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utreda förhållandet i afseende å tillkomsten och beskaffenheten af ifrågavarande, från kyrkorna i de fordom *danska provinserna* utgående afgifter. Denna fråga förevar äfven vid förra riksdagen, och då upplystes att dessa afgifter utgå från kyrkorna äfven i Bohuslän. Men då man med "de fordom danska provinserna" icke menar andra landskap än Skåne och Blekinge samt möjligen äfven Halland, men alls icke Bohuslän, så skulle den nu föreslagna utredningen icke komma att omfatta detta landskap. Då likväl en sådan inskränkning vore obefogad, vill jag framställa förslag till en mindre förändring i skrifvelsen, hvilken ändring Första Kammaren för sin del redan godkänt, nemligen den, att i stället för orden "de fordom danska provinserna", hvilka ord skulle utgå, insättas dessa: "*de provinser, som fordom tillhört danska monarkien*".

Jag får hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition å detta ändringsförslag.

Grefve Posse: Det är kanske ovisst, om denna redigering är mera tydlig och bättre, än den Utskottet föreslagit; men då Första Kammaren för sin del redan antagit förslaget med den förändring i ordalydelsen, som Herr Rundbäck omförmålt, och då frågans utgång beror derpå, att äfven denna Kammare fattar ett lika lydande beslut, så anser jag mig böra förorda bifall till Herr Rundbäcks förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt det yrkande som derom blifvit gjordt, bifölls Utskottets hemställan med den förändring, att orden: "de fordom danska provinserna", utbyttes emot orden: "*de provinser som fordom tillhört danska monarkien*".

§ 8.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 65, i anledning af återremiss å en paragraf i Utlåtandet N:o 33, angående riksdagens år 1869 församlade revisorers berättelse om Statsverkets granskning.

Utskottets förra anmälan.

Lades till handlingarne.

Utskottets sednare hemställan.

Friherre Akerhielm anförde: Angående det ämne, som nu ånyo föreligger, tillät jag mig att yttra några ord, då det vid föredragning af Stats-

Utskottets utlåtande N:o 33 förra gången var före inom Kammaren, och jag yrkade dervid bifall till Herr Per Nilssons i Espö vid sagda utlåtande fogade reservation. Jag ansåg mig med skäl kunna vänta, att Kammaren då skulle bifalla detta mitt yrkande, och som, när proposition framställdes såväl derå som å andra yrkanden, hvilka då blifvit gjorda, ett öfvervägande antal af Kammarens ledamöter ansågs hafva beslutat återremiss, dristade jag mig, på sätt Kammaren behagade erinra sig, icke utan ett godt hopp om framgång, begära en votering, hvarifrån jag dock derefter af grannlagenhetsskäl afstod. Då frågan nu återkommit från Utskottet i det skick, att dessa grannlagenhetsskäl ej mera binda mig, anser jag mig, utan att nu våga trötta Kammaren med att åter upprepa de skäl, som jag vid föregående tillfälle tillät mig anföra, och som då syntes mig vinna Kammarens gillande, endast nu böra utbedja mig för den goda saken ett uttryck af detta fortfarande bifall. Jag bör ock särskildt fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att det synes vara af vikt, att denna reservation, som innebär ett godkännande af revisorernas framställning, bifalles, emedan det i annat fall helt visst skall inträffa att, om vid kommande statsrevision en dylik anmärkning ånyo framställes, densamma redan inom revisionen skulle mötas af den invändningen, att den icke bör upptagas ånyo, enär Riksdagens båda Kamrar så nyligen ansett en sådan anmärkning böra lemnas utan afseende. Det är visserligen sannt, att Första Kammaren för sin del godkänt Stats-Utskottets hemställan uti 18 § af dess utlåtande N:o 33, och att alltså något Riksdagens beslut denna gång ej kan uppnås, men detta härledde sig deraf, att ingen fästade nämnda Kammarens särskilda uppmärksamhet å den anmärkning, som revisorerne framställt och Herr Per Nilsson upptagit. I anledning häraf är det af desto större vikt att frågan icke måtte få samma utgång inom denna Kammare; och jag upprepar därför mitt yrkande om bifall till ifrågavarande reservation, som är af följande innehåll: "att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t, till förtydligande af resereglementet den 10 November 1865, täcktes meddela sådana föreskrifter, att traktamente för tjänsteresor icke må utgå för större antal rese- och förrättningsdagar, än som i verkligheten användas, samt att förrättningsman sålunda ej må uppbära mera än ett traktamente för samma dag". Genom att fatta ett sådant beslut uttalar Kammaren denna gång en uppmuntran till näst sammanträdande revisorer att egna frågan en sådan utredning, att man kan våga hoppas, det Stats-Utskottet vid nästa riksdag icke skall låta densamma glida förbi utan åtgärd.

Vidare yttrades ej. Jemlikt Friherre Åkerhielms yrkande beslöt Kammaren, att, med bifall till det förslag som innefattas uti Herr Per Nilssons i Espö vid Utskottets utlåtande N:o 33 fogade reservation, för öfrigt lägga 18 § af sistnämnda utlåtande till handlingarne.

§ 9.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga remiss å Kongl. Kammarkollegii berättelse om Sala silfververks ränteersättningsfond för redogörelseåret 1868.

Lades till handlingarne.

§ 10.

Till slutligt afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 67, i anledning af väckt motion angående befrielse för Skillinge fiskeläges åboar från erläggande af nu utgående afgäld till borgmästaren i Christianstad; och anförde härvid

Herr Axel Bergström: Det i förevarande betänkande omförmälda rättsförhållandet mellan å fiskeläget Skillinge inom Ingelstads härad boende fiskare, å ena, samt staden Christianstad eller, om man så vill, dess borgmästare, å andra sidan, är ett urgammalt. Motionären har föreslagit en sådan reglering af rättsförhållandet, att fiskarne hädanefter skulle befrias från utgörande af afgäld till borgmästaren i nämnda stad, men i stället erlagga motsvarig skatt till Statsverket, hvilket i sin ordning borde hålla nämnde embetsman skadeslös för den genom mistning af rättigheten till afgälden uppkommande löneförminskning. Motionären har således icke åsyftat någon materiel kränkning af stadens rätt. Stats-Utskottet synes icke heller hafva velat föreslå något, som i minsta mån kunde leda till minskning af de för staden ur ifrågavarande rättsförhållande härflytande fördelar. Derföre vill jag, såsom staden Christianstads representant, icke heller motsätta mig Utskottets förslag om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t af uppgifvet innehåll. Men då förevarande skrifvelseförslag icke uttryckligen upptager att vid den ifrågasatta regleringen stadens rätt äfven bör beaktas, och då Första Kammaren för sin del beslutit en sådan förändring af skrifvelsen, att emellan orden "*må kunna*" och "*åvägabringas*" införts ett förbehåll, så lydande: *med tillgodoseende äfven af stadens rätt*; så tager jag mig friheten hemställa, att denna Kammare jemväl ville i skrifvelseförslaget vidtaga samma ändring som Första Kammaren och förty besluta införande af nämnda förbehåll. Jag tror att man med denna förändring träffar just hvad Utskottet åsyftat men icke uttryckligen uttalat.

Herr Ola Larsson: Såsom representant för Ingelstads härad, inom hvilket Skillinge fiskeläge är beläget, har jag fullständig kännedom om dervararande åboers betryckta ekonomiska ställning och den otrygghet, för hvilken de äro utsatte i afseende å besittningsrätten till deras lägenheter. År 1543 uppläts fiskeläget till staden Åhus samt skulle dit erlagga s. k. landgille. Denna skatt utgick i många herrans år, eller till 1622, då fiskeläget lades under Christianstad, som nämnda år erhöll privilegier såsom stad och fick rätt till samma landgille, som förut gått till Åhus. Sedandess har Skillinge ända till sednare tider äfven i judicielt afseende lydt under Christianstad och varit, så att säga, en kastboll för borgmästare och råd i nämnda stad.

Jag har här i min hand ett af Kongl. Kammarkollegium den 2 December 1850 meddeladt utslag i mål emellan Skillinge-åboer samt Drättselkommissionen i Christianstad m. fl., uti hvilket mål en mängd handlingar blifvit företedda; och det må tillåtas mig att här få redogöra för det hufvudsakligaste innehållet af åtskilliga bland dessa.

1:o) Ut i bref, dateradt Köpenhamns Slott Tisdagen näst efter Divisionis Apostolorum år 1543, har Konung Christian III i Danmark undt och tillåtit, att Borgmästare, Rådmän och menige Borgare uti köpe-staden Åhus måtte och skulle hafva, njuta, bruka och behålla Skillinge fiskeläge, så att der skulle ingen bygga och bo utan borgare och inne-vånare (Byemendh) i Åhus; och af samma deras borgare skulle borg-mästare och råd uti Åhus uppbära jordskyld och derföre gifva till Kongl. Maj:t och Kronan hvar år 24 sk. groth och dertill någon sill såsom Kongl. Maj:t fick på andra Dess och Kronans fiskelägen, och desslikes sakfall och annan Kongl. ränta och rättighet härvid oförkränt i allo mätto.

2:o) Efter det staden Christianstad blifvit anlagd, har uti privile-gier den 15 Mars 1622 och 7:de punkten deraf Konung Christian IV i Danmark undt och beviljat Christianstads innevånare att alltid dädan-efter, *intilldess annorlunda förordnades*, för den årliga och sedvanliga afgift njuta, bruka och behålla, ibland annat, Skillinge fiskeläge, som af framfarne konungar vore privilegieradt under Åhus; varande, sedan provin-sen Skåne kom under Sveriges krona, af Kongl Maj:t i nåder förkla-radt genom särskilda resolutioner den 21 November 1660, att, ehuru Kongl. Maj:t icke hade lägenhet att revidera stadens privilegier, Kongl. Maj:t likväl ville, att borgerskapet blefve dervid handhafdt och erhållet, till dess Kongl. Maj:t blefve i tillfälle att samma privilegier noga låta öfverse och confirmera; och den 15 April 1676: att Kongl. Maj:t fann skäligt stadfästa, confirmera och bekräfta Christianstads välfångna privi-legier, friheter och resolutioner, så att dess borgmästare, råd och menige borgerskap skulle och måtte obehindradt njuta och behålla allt det, som staden och menigheten till välfärd och bästa derutinnan författadt och begripet funnes, efter deras rätta innehåll och förstånd, såvida de icke stridde emot handelsordinantien af år 1617 eller andra fundamental, Rikets lag och stadgar; äfvensom genom Resolutionen den 10 September 1683, uppå de ärender borgmästare och råd i Christianstad låtit insi-nuera och deribland angående det gemena folket i Åhus, som bodde på stadens grund och der vid hamnen brukades för dragare med mera, hvilka jemte Skillinge fiskeläge, i följd af stadens privilegier, alltid skulle hafva lydt under stadens jurisdiktion och med staden båtsmanshåll utstått, men då vid trenne knekteskrifningar måst erlægga rotepenningar lika med bönderne på landet, Kongl. Maj:t nädigst förklarar, att emedan staden då vore pålagd lika stort båtsmanshåll som förut, när desse voro under staden, skulle ofvanbemälda folk uti Åhus och Skillinge fiskare vara be-friade från vidare knekteskrifning och lyda under staden som förr varit vanligt.

3:o) Af protokollet vid jordrefningen den 21 Oktober 1670 inhemtas: att då funnos vid Skillinge tolf hus; att då företetts dels ett utdrag af 1622 års privilegier, dels en Ingelstads härads tingsrätts dom den 7 No-vember 1625, hvarigenom tingsrätten funnit sig icke tillkomna att taga befattning med en af en borgare i Ystad emot Skillinge åboer instämd sak, sedan upplyst blifvit, att Skillinge hade sitt rätta värneting i Chri-stianstad; och dels ett borgmästare och råds öppna bref af den 6 Augusti 1657 derom, att Skillinge fiskeläge lydde under staden och borde vara fritt

från utskrifning; — att på grund af dessa handlingar åboerne uppgifvit sig hafva sitt forum i Christianstad, men att magistraten likväl gifvit dem tillstånd att, der någon gäldsak förekomme, den sjelfve att rätta, i hvilket ändamål en man vore förordnad till ålderman, som sütte i rätten med några "Stockemän" så väl emellan dem inbördes, som när någon fremmande hade något att söka; — att åboerne icke hade någon egendom eller jordbruk till sina hus, utan närde sig allena af fiskeri i Östersjön; — att åboerne deraf gåfve till magistraten i Christianstad landgille: årligen 12 Lispund torr torsk och till kronan 9 riksort om året, som kallades sommarskatt och emottogs af byfogden i Cimbrishamn, hvilken derför gjorde räkning; — och att åboerne pretenderade att vara, såsom orden lyda: "deras egne och jordegande hus, hvilka de utaf och till hvar annan köpa och sälja, men kunde intet visa någon skriftlig åtkomst eller dokument derpå, utan har alltid så varit."

4:o I Kronans äldre jordeböcker upptagas Skillinge fiskeläge med anteckning om antalet åboer "utan ränta". 1789 och 1795 årens jordeböcker innehålla för fiskeläget följande mening: "Enligt Christianstads välloflige magistrats utfärdade städjobref hafva i senare åren tillkommit 20 stycken fiskarehus från och med N:ris 15 till och med N:o 34;" och i 1825 års jordebok dels de 14 äldre husen med upptagande af "hemmanskatt efter 1671 års jordrefningsprotokoll,

12 Lispund torr fisk à 12 skilling	3 R:dr —
i penningar	1 " —
Summa	4 R:dr —

och annotation: "Dessa 14 fiskarhus sortera Christianstads jurisdiction och gifva till Christianstads hospital 12 Lispund torr fisk

3 R:dr —
1 " —
Summa 4 R:dr —

samt till Cimbritshamns grufveskatt

och dels de 20 nyare husen under N:ris 15—34, med annotation: "Dessa 20 gatuhusnummer hafva tillkommit i sednare åren och först intagna uti 1795 års jordebok. Som de äro anlagda på från de 14 äldre hustomterna afsöndrade planer, äro de att anse som skattlagda och inbegripna i den för dem utförda räntan 4 R:dr."

5:o Genom utslag den 26 Mars 1845 har Kammarkollegium förordnat, det de i jordeböckerna förekommande anteckningar, att Skillinge fiskeläges innevånare svara till Christianstads rätt och att fiskarehusen sortera under Christianstads jurisdiktion, skulle dädanefter uteslutas från kronans jordeböcker, såsom icke varande af beskaffenhet att hafva bort deruti inflyta.

6:o Enligt magistratens protokoll den 13 December 1744 har då fråga blifvit handlad om upprättande af stat för magistraten, hvarvid bland annat beslut fattats, att åt borgmästaren skulle anslås "landgillesillen af Skillinge fiskeläge; men sedan den i ämnet emellan magistraten samt borgerskapets äldste och fullmäktige träffade öfverenskommelse blifvit af Konungens befallningshafvande den 19 December 1744 insänd till Kongl. Maj:t, som den 27 i samma månad remitterat ärendet till Kammarkollegi och Statskontorets utlåtande, samt kollegierna uti bref den 4 Mars 1745 infordrat projekt till en fullständig stat för staden jemte af-

skrifter af de resolutioner, hvarefter staden uppbure dess intrader; så har Konungens befallningshafvande den 26 Februari 1746 insändt ett sådant af magistraten jemte borgerskapets äldste och fullmäktige uppgjordt projekt; men berörda infordrade resolutioner hafva icke medföljt, enär, enligt magistratens anmälan, det vore svårt, om icke omöjligt att få fullkomlig underrättelse om allt, helst i staden, som i förra tider undergått fiendtliga plundringar, stadsarkivet icke vore komplett, utan uppbyros stadens intrader antingen efter allmänna Kongl. Maj:ts resolutioner och förordningar eller efter vanlighet och urminnes rolig och oklandrad häfd. Det sålunda upprättade projektet till stat upptager borgmästarens lön till 600 daler, samt innehåller derefter under rubrik "dessutom tillökning" följande mening: "Räntan af fiskeläget Skillinge, som består af 120 valar färsk sill, med vilkor att staden deraf kan hafva tillgång på några båtsmän." — Sedan Kongl. Kollegierna granskat denna stat och jemväl funnit, att hvarken uti stadens eller hospitalets räkningar någon ränta från Skillinge upptoges, samt stadens dåvarande borgmästare, Schultén, hvilken vistades vid riksdagen, till förment styrkande, att räntan af Skillinge fiskeläge hörde till Christianstad och under dess disposition, till Kollegierna ingifvit 1543 års Kongl. bref och 1622 års privilegier, så hafva Kollegierna, enär af dessa dokumenter icke kunde finnas, att Christianstad vore egare af bemälda fiskeläge-ränta, den 7 Juli 1747 anmodat Konungens befallningshafvande att höra både magistraten och föreståndarne vid hospitalet i Christianstad, om de kunde uppte några skäl till räntans åtnjutande, hvarmed, i annor händelse, Konungens befallningshafvande tillkomme att förfara, som Kronans rätt kunde fordra, dock så att staden förbehölls nyttjande- eller brukanderättigheter af detta fiskeläge emot räntans årliga erläggande.

Med anmälan om hvad sålunda förekommit och blifvit beslutadt, hafva kollegierna i skrifvelse samma dag, den 7 Juli 1747, till Kongl. Maj:t öfverlemnadt ett projekt till stat för staden Christianstad, hvilket, hvad angår borgmästaren, innehåller, med uteslutande af Skillinge fiskeläge, endast följande: "Borgmästare, förutan räntan af $\frac{3}{4}$ hemmanet Bockeboda uti Gärds härad och Skepparlöfs socken, dock att städjan och ollongäld, när de utgå, tillkommer staden 600 D:r."

Denna stat har blifvit af Kongl. Maj:t uti nådigt bref den 12 påföljande September, eller år 1747, gillad och fastställd.

7:o. Uti 1743 års såväl specialräkning för Christianstads stads enskilda medel och räntor som räkning för magistratens derstädes intrader omnämnas icke Skillinge fiskeläge, men uti den näst derefter upprättade räkenskap, eller för år 1782, afföres till borgmästaren räntan af Skillinge fiskare med 120 valar sill, à 1 skilling 6 runstycken valen, 3 Riksdaler 36 skilling; och enahanda förhållande eger rum uti 1835 års räkenskap.

8:o. Enligt magistratens protokoll den 7 Oktober 1758 har magistraten då beslutit att, med borgmästarens bifall, utfärda städjobref för en person å huset och platsen N:o 8 Skillinge. Och under olika år i början af detta århundrade har dåvarande borgmästaren Hjort utfärdat 8 särskilda samt borgmästaren Ek den 24 September 1838 ett dylikt städjobref, genom hvilka särskilda personer blifvit antagne till åboer och fiskare i Skillinge.

9:o. Vid ett å Skillinge den 10 Oktober 1830 af dåvarande borgmästaren Hesse hållet sammanträde har beslutits, att i hans tjenstetid den förut erlagda städjan vid åboombyten, 6 R:dr 32 skilling, skulle förblifva oförändrad, men lösen för landgillet höjas från 2 R:dr till 3 R:dr B:ko för hvarje fiskare.

10:o. Den 24 September 1838 har borgmästaren Ek likaledes hållit ett sammanträde med åboerne, af hvilka flertalet förbundit sig att utgöra nyssnämnda städja, 6 R:dr 32 skilling och årliga lösen 3 Rdr, men andra sådant vägrat och derföre blifvit af borgmästaren från besittningen af deras tomter uppsagde, med föreläggande, att vid behörig fardag bortflytta.

11:o. Uti en till magistraten ingifven skrift hafva åtskillige åboer sökt rättelse uti hvad sålunda blifvit åtgjort, under tillkännagifvande, att de icke ansåge sig pligtige betala mer än 4 R:dr, såsom uti 1670 års jordrefningsprotokoll bestämmes, men genom beslut den 22 April 1839 har magistraten likväl förklarat sig icke kunna dermed taga befattning.

12:o. Genom beslut den 18 Maj 1840 hafva, vid öfvervägande af 1543 Kongl. bref och protokollet den 13 December 1744, stadens äldste förklarat, att borgmästaren Ek skulle ega emot de tredskande åboerne i Skillinge utföra samma rätt, som stadens borgerskap, jemlikt nyssnämnda bref, innehar.

13:o. I anledning af anteckningen derom, att ett belopp af 1 R:dr utgjordes till Cimbrishamns grufveskatt, har någon annan upplysning icke kunnat erhållas, än att vid Cimbrishamn i äldre tider blifvit bearbetade, dels silfver- dels blymalm-streck samt att privilegium för ett sådant af sednare egenskap under den 23 December 1724 utfärdats.

Dessa handlingar, för hvilka jag nu gjort redo, visa att Skillinge-åboerne icke hafva någon tryggad besittning till lägenheterna, enär afgälden till Christianstad kan hädanefter, likasom förut skett, förhöjas. Och det kan icke vara förenadt med god lagstiftning, att borgmästaren i Christianstad eger rätt att utfärda städjobref för dessa åboer, som bo 7 mil från nämnda stad; och det måste kännas hårdt för dem att icke ega den för rikets samtliga innevånare eljest allmänna rätt att utan särskild skatt idka hafs- och saltsjö-fiske. Jag önskar att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag i dess helhet, samt hoppas att Herr Finansministern ville genomse och taga kännedom om alla de handlingar, som angå saken, och derefter bringa densamma till en önskvärd utgång, på det att dessa utfattige Skillingebor icke måtte längre vara förmenade de fri- och rättigheter, som landets öfriga innebyggare åtnjuta.

Herr Per Nilsson i Espö: Jag har begärt ordet endast för att gifva tillkänna, att jag yrkar bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Grefve Posse: Så vidt jag riktigt uppfattade Herr Bergströms yttrande, så åsyftade han icke någon väsendtlig förändring i Stats-Utskottets förevarande förslag, och då Första Kammaren för sin del beslutit det af Herr Bergström omförmälda tillägget till skrifvelsen, samt då det derjemte är nödvändigt att, om en skrifvelse skall kunna komma till stånd, begge Kamrarne fatta ett lika lydande beslut, hemställer jag, om icke äfven

denna Kammare bör för sin del godkänna Utskottets förslag med det tillägg, som Herr Bergström angifvit, synnerligen som detta icke verkar till någon ändring i sjelfva saken, utan fastheldre sammanfaller med motionärens förslag, enligt hvilket icke någons rätt skulle blifva förnärmad, enär "fyllnadslön af allmänna medel" borde för framtiden tilldelas borgmästaren i Christianstad.

Herr Ahlgren: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, så vida icke så väl motionären sjelf, som en annan ledamot af Kammaren yrkat bifall till Utskottets förslag oförändradt. Förste talaren, representeranten från Christianstad, har dock visat hvarthän ett sådant yrkande skulle leda, och jag hemställer alltså, att förstnämnde tvänne ledamöter måtte afstå från detta sitt yrkande, så att man en gång må kunna komma ifrån ett sådant oeffterrättighetstillstånd, som att ett fiskeläge, beläget på sju mils afstånd från Christianstad och lydande under landsrätt, skall vara pliktigt att erlägga afgifter till aflönande af borgmästaren i denna stad.

Jag anhåller derföre om bifall till Första Kammarens beslut i ämnet.

Herr Ola Larsson: Då försigtigheten kanske bjuder, att icke splittra åsigtarna för att få saken igenom, så vill jag återtaga mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag, och hemställer alltså, att Första Kammarens beslut i ämnet måtte af denna Kammare godkännas.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets hemställan; dock med den förändring, som påyrkats, att nemligen efter orden: "må kunna" skulle införas orden: "med tillgodoseende äfven af stadens rätt."

§ 11.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 70, angående ifrågasatt godtgörelse för en vid eldsvåda förkommen Svensk statsobligation.

§ 12.

Vidare förekom Stats-Utskottets Utlåtande N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående beviljande åt Storbritanniske undersåterne Audley C. Gosling och Hugh C. Smith af vissa förmåner i och för jernvägsanläggning emellan Frövi och Ludvika.

Herr Liss Olof Larsson: För min del får jag tillkännagifva, det jag icke är belåten med Utskottets ifrågavarande hemställan och att jag af flere skäl yrkar afslag å Kongl. Maj:ts Proposition samt Utskottets förslag i detta ämne. Bland dessa skäl vill jag nämna några få. När man tänkt sig en jernbana i hela sin utsträckning från Frövi ända till Falun och Siljan, gör man, enligt min åsigt, orätt uti att meddela koncession å endast en ringa del af denna jernvägsanläggning, då man sannolikt derigenom skulle tillintetgöra möjligheten att få återstoden deraf byggd. Och det är likväl genom att få hela denna bana byggd och derigenom

få malmfälten sammanbundna med skogsdistrikten, som man kan säga att landet har verkligt och stort gagn af densamma. Om den nu föreslagna jernvägsbiten kommer till stånd, hvilket kan vara tvifvelaktigt nog, så få vi derigenom visserligen en utväg att kunna exportera våra malmer; men, hvad landet derpå skulle vinna, det har jag svårt att inse. Deremot förefaller det mig som skulle, sedan vi väl öfverlemnadt jernbanan till engelsmännen, och dessa således, så att säga, blifvit herrar öfver och kommit i besittning af våra goda malmfält, snart nog stora engelska bolag bilda sig för att öfverföra våra goda malmer till England, der de kanske på detta sätt blefve billigare än till och med de sämre engelska malmsorterna, och då vore ingen möjlighet längre för vår jernstillverkning, att kunna på minsta sätt täfla med den engelska. Vår jernhandtering skulle fullkomligen förqväfas af en dylik konkurrens; ty endast derigenom att England, i anseende till sina sämre malmer, icke kunnat tillverka lika godt jern, som det svenska, har det varit möjligt för våra jernstillverkare, att i någon mån täfla med de förre, hvilket blir omöjligt sedan de kunna tillägna sig våra goda malmer. Jag har afven af det skäl yrkat afslag å den Kongl. Propositionen, att uti företaget ingår en person, hvilket namn väcker endast sorgliga minnen af ett företag, som på sin tid motsågs med så stora förhoppningar, som det beryktade Gellivarabolaget, hvarpå Staten sedermera förlorade ganska betydliga summor. Jag tror derföre, att man bör betänka sig två gånger innan man inlåter sig i affärer med personer, som förut förorsakat Staten kostnader och förluster, samt, hvad värre är, i betydlig mån skadat vår kredit i utlandet, af hvilken vi dock äro i så stort behof. Jag har ännu ett annat skäl, hemtadt från vårt grannrike Norge. Man vet, huru ett engelskt bolag, vid början af jernbanornas byggande derstädes, anlade en jernväg emellan, såsom jag vill påminna mig, Kristiania och Miösen, och jag tror verkligen att deras förfarande vid utförandet af denna byggnad icke synnerligen mycket manar till efterföljd. Nu hafva visserligen de ifrågavarande båda personerne redan fått Regeringens koncession å företaget, eller med andra ord, de hafva fått den kungliga stämpeln på detsamma; men detta skulle få ännu mycket högre värde, om äfven Riksdagen gaf sitt samtycke dertill och påtryckte riksdagens stämpel; härpå vill jag för min del icke ingå, i synnerhet som, enligt hvad jag nyss nämnde, den återstående delen af banan skulle härigenom omöjliggöras, den delen af banan, som skulle utgöra den egentliga föreningslänken och sambandet med de norrländska skogarne och malmfälten. Det är icke troligt, att något annat bolag derefter skulle vilja eller kunna åtaga sig byggandet af den återstående delen, då detta bolag nödvändigt måste blifva i hög grad beroende af och komma att ligga i händerna på det engelska bolaget.

På dessa af mig nu anförda skäl föranlåtes jag yrka afslag å så väl Utskottets hemställan, som af Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet.

Herr Johan Bergström: Såsom representant för den del af Kopparbergs län, der den nu föreslagna jernvägen skulle löpa fram, och som således är närmast intresserad af det stora företagets sättande i verket och fullbordande, har jag vid flera föregående riksdagar väckt motion om anläggande af en jernväg i den riktning som nu blifvit föreslagen, och

äfvén vid denna riksdag hafva motioner blifvit kallade till lif i fråga om anslag till en sådan bana, men alla dessa ansträngningar hafva skett förgäfvés, då alla dessa motioner blifvit lemnade utan uppmärksamhet och förkastade. Man har länge påstått att denna jernväg vore framför alla andra värd att påbörjas, helst om det kunde ske på enskild bekostnad utan statsbidrag. Härtill har dock hittills varit föga utsigt, men då händelsen nu så fogat, att utländska kapitalister blifvit intresserade för detta företag, och Kongl. Maj:t redan lemnat koncession till byggande af denna så mycket efterlängtade jernbana åt ett bolag, som för utförande deraf icke fordrar det ringaste kontanta bidrag af Staten, så vore det verkligen bra besynnerligt, om denna Kammare, som alltid ifrat för jernvägars byggande till godt pris, skulle afslå en framställning, hvarigenom man skulle kunna erhålla en ytterst behöflig jernvägssträcka af icke mindre än 9 miles längd, ock detta utan den ringaste uppoffring eller kostnad för Staten, ty såsom sådan vill jag icke räkna upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, Kronan tillhöriga, jord eller begagnandet kostnadsfritt af sådana å Kronans egor belägna kalk- och stenbrott, som kunna vara disponibla.

Den föregående talaren har ordat om den fara, som skulle för vår jernntillverkning uppstå derigenom att denna jernväg skulle underlätta utförseln ur landet af våra bästa malmer; men om man befarar något sådant, så gäller ju detta skäl emot anläggande af hvarje jernväg, som berör någon af våra bergslagsorter, och ändock finnes det icke mer än en tanke derom, att jernvägar äro, snart sagdt, det enda medlet att höja bergshandteringen inom vårt land. Detta är en så allmänt erkänd sak, att det icke torde behöfva spillas ett ord på vederläggning af det utaf den föregående talaren andragna skälet.

Vidare har samme talare varnat för öfverlemnande af dylika arbeten åt engelska bolag och erinrat om engelsmännens byggande af en jernbana i Norge, hvilket exempel icke borde uppmäna till ett försök i samma väg inom vårt land; jag känner visserligen icke till, huru härmed kan vara förhållandet, icke heller huru de nu synlige bolagsmännen komma att fullgöra sina åtaganden, men så mycket är dock känt, att de hittills fullgjort hvad dem ålegat, då de till Kongl. Maj:t inlemnade bevis derom, att de till säkerhet för fullgörandet af nu redan stadgade villkor för koncession till jernvägsanläggningen hos Riksbanken deponerat ett belopp af 200,000 R:dr R:mt.

För min del får jag alltså yrka bifall till den Kongl. Propositionen och i sammanhög dermed jemväl å Utskottets nu föredragna hemställan i ämnet.

Herr Ahlgren: För att i någon mån kunna om möjligt förkorta diskussionen, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att Kammarén nu icke har något annat att yttra sig öfver, än Kongl. Maj:ts förslag, att åt det blifvande bolaget medgifva upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, Kronan tillhöriga jord, utan annan kostnad än att, hvad angår boställsjord eller annan åt enskild person upplåten kronojord ersättning enligt expropriationsstadgan därför lemnas, dels ock att bolaget skulle för anläggningen kostnadsfritt få begagna sådana å Kronans egor

belägna kalk- och stenbrott, som kunna vara disponibla, och jag är förvissad derom att någon proposition i ämnet icke kommit Riksdagen tillhanda, om icke Riksdagens bifall författningsenligt erfordrades för upplåtelse af Kronans omförmälda jord och mark. För min del ser jag icke något giltigt skäl till afslag, och hvilken skulle väl följden kunna blifva, i fall hinder lades för bolaget att fullborda den jernvägssträckning, hvarpå koncessionen af Regeringen redan är meddelad. Jo, sannolikt att innevännarne i de orter, der jernvägen skulle gå fram, skulle säga att Riksdagen förhindrat dem att få sitt behof i denna väg uppfyllt, och att de sedermera tilläfventyrs komme att fordra det Riksdagen skulle uppfylla deras anspråk om byggandet af en jernväg på Statens bekostnad. Ett slikt anspråk skulle svårligen ur billighetens synpunkt kunna tillbakavisas.

Vidare har den invändning mot den Kongl. propositionen blifvit gjord, att, i fall densamma bifalles, Ludvika—Falubanan icke skulle kunna komma till stånd. Detta är dock blott ett naket antagande, en supposition utan verklig grund, enär lika antagligt är att om den nu ifrågasatta banan kommer att visa sig fördelaktig för bolaget, så lär det väl icke underlåta att bygga fortsättning deraf, och för den händelse bolaget själf icke skulle vilja företaga en sådan byggnad, så kan bolaget icke förhindra annat bolag att bygga sträckan mellan Ludvika station och Falun. På sätt torde vara känt, fastställdes under år 1865 bolagsregler för ett bolag som ämnade bygga en jernbana mellan Frövi och Falun, men sedan 5 år förflutit utan att detta arbete kommit till stånd, så har nu ett engelskt bolag mellaukommit och på sig erhållit öfverlåtelse för byggande af en del utaf den jernväg, som det förstnämnda bolaget hvarken till större eller mindre del måktat utföra. Mig synes, att vi böra vara Regeringen tacksamma för dess tillgodoseende af ortens behof i detta fall. Nu för tiden framläggas storartade jernvägsförslag, så är det exempelvis fråga om att draga en bana genom Dalarne, Westmanland, Wernmland och Bohus län till Krosskärs hamn vid vestra kusten och ett bolag håller ju på att härför bilda sig; men om, efter några års förlopp, detta bolag afstår från sin plan samt i stället ett utländskt bolag skulle anmäla sig att bygga denna bana eller någon större del af densamma, så skulle tilläfventyrs hos Regeringen, om Riksdagen motsätter sig Utskottets förslag, uppstå betänkligheter att antaga sistnämnda bolags erbjudande, hvilket förhållande säkerligen skulle framkalla missbelåtenhet inom de orter, som af jernvägen skulle beröras. Då Staten saknar medel för byggande af de jernvägar, som ifrågasättas, torde från Riksdagens sida några svårigheter icke böra uppställas för byggnadernas utförande genom af Regeringen godkända utländska bolag.

Såsom jag emellertid förut påpekade hafva vi nu endast att yttra oss öfver expropriationsfrågan, och icke öfver de af Kongl. Maj:t bestämda villkoren för koncessionens beviljande. I afseende på dessa län, såsom jag förnummit, synnerligast femte punkten om taxan å trafikavgifterna vara föremål för ogillande; hvadan det torde tillåtas mig i förbigående endast fästa uppmärksamheten derå, att samma taxa skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande, innan den får lända till efterrättelse. Man har äfven här uttalat fruktan för att vår jernmalm skulle uttöras

utföras till utlandet, men detta är väl bättre än att den ligger i bergens sköte, ty i förra fallet gifver den någon inkomst, men i det sednare ligger den som ett dött kapital. Vidare har man sagt, att Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle gifva styrka åt den lemnade koncessionen; eller ett slags garanti från statens sida. Så är dock ej förhållandet; hvar emot ett afslag å Kongl. Maj:ts förslag, enligt min tanke, innebure en dementi för regeringen, derigenom att Riksdagen skulle vilja hindra verkställigheten af hvad som regeringen redan för sin del beslutat. Af dessa anledningar tager jag mig friheten hemställa, det Kammaren behagade bifalla Utskottets tillstyrkande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr Ehrenborg: Om jag icke äfven för min ringa del varit föremål för oafslätliga bearbetningar från det håll, der man icke kan förlika sig med, att ifrågavarande jernväg kommer till stånd på det sätt som i den Kongl. koncessionen angifves, så skulle det högligen förvåna mig, att någon anmärkning kan mot nu förevarande utlåtande framställas. De betänkligheter, som kunna ifrågakomma, måste antingen bestå deruti, att man anser ett bifall vara förenadt med någon mer eller mindre kännbar uppoffring för det allmänna, eller ock deruti att man anser hela saken såsom skadlig och derföre vill motverka densamma, eller genom ett afslag uttala ett misstroendevotum.

Beträffande först det allmännas uppoffring, så frangår af Utskottets utlåtande, att här icke är fråga om något annat, än att bolaget skall vidkännas full expropriationskostnad för all den kronojord som är åt enskilda upplåten; och hvad annan kronojord angår, så har jag icke kunnat upptäcka att ens någon sådan förefinnes utefter hela den ifrågavarande linien. Man må söka i Thams beskrifning öfver Örebro län, i Berglunds öfver Lindes, Ramsbergs och Nya Kopparbergs bergslager, eller i Stats-Utskottets nyss utdelade förteckning öfver utarrenderade kronohemman, så förekomma icke några dylika lägenheter, hvilket äfven af representanterna för St. Kopparbergs län torde kunna vitsordas. Vi veta ock, att rekognitionsskogarne äro åt bruksegarne upplåtna; återstår då endast möjligheten af att — hvilket jag icke känner — någon kronopark skulle framskjuta öfver linien, eller att der skulle befinnas något kronan tillhörigt kalk- eller stenbrott, men sådant är påtagligen af så ringa värde att upplåtandet deraf i intet hänseende kan anses för någon uppoffring. Saken, från ekonomisk sida sedd, är således af ingen betydelse. Vi hafva då att pröfva huruvida hela företaget bör anses såsom skadligt. Att Frövi-Fahlubanan i dess helhet är af en helt annan karakter, är af Riksdagen längesedan uttaladt, då den redan år 1865 erkände den vara af stor vikt för Sveriges industriella utveckling och ekonomiska välstånd. Men fråga är nu, huruvida delen kan tillerkännas samma egenskap som det hela. Detta har bestridits af den första talaren, och ännu mera genom en tryckt, i dag här utdelad uppsats. Beskaffenheten af denna uppsats, hvilken är ett vanligt bevis på jernvägsstridernas demoraliserande verkan, har kommit mig att tveka om att fästa mig vid densamma, men då jag funnit den läsas af flera Kammarens ledamöter och då deri är sammanfattadt allt som med eller utan skäl kan

mot koncessionen anföras, så tillåter jag mig att nu i mitt anförande följa den såsom en promemoria. Der säges, att i motsats mot Frövi—Falubanan, Frövi—Ludvikabanan "blott afser export af råvaran, malmen, men att den deremot är af föga eller ingen betydelse för vår jernförädling. Det är sant, att Frövi—Falubanan har till en hufvuduppgift sammanförandet af skogstrakter och malmfält och att derigenom befordra tackjernsproduktionen; men samma ändamål befrämjas, ehuru icke till samma grad, dock i ganska väsentlig mån äfven af Frövi—Ludvikadelen. De stora malmfälten komma genom densamma i förbindelse med norra och östra Westergötlands samt Södermanlands skogar, och ofelbart skola masugnar härigenom uppstå. Här talas vidare om, att "grufvorna skola genom malmexporten uttömmas och ett ännu större armod än någonsin i bergslagen uppstå". Jag ber få erinra att, enligt längesedan bestyrkta uppgifter, kunna de malmfält, genom hvilka banan passerar, med blott en enda famns afsänkning årligen lemna 30 à 40 millioner center jernmalm och att, då deremot äfven Westerdalarnes stora skogar icke skulle, enligt hvad ofta blifvit visadt, kunna mata mer än aldä högst 14 millioner center malm årligen, så uppstår i alla fall af denna sednare ett så betydligt öfverskott, att någon ens den ringaste fara af för stor malmexport ej förefinnes. Man talar föraktligt om Frövi—Ludvikadelen såsom "en jernvägsstump". I mån sjelfva se, mine Herrar, på den karta jag håller i min hand att den af Frövi—Falulinien omfattar fulla tre femtedelar och derinom nästan hela bergsbruket.

Vidare säges, att "genom koncessionen utvägen är stängd för hvarje svenskt bolag, som skulle vilja utsträcka banan längre och på för landet fördelaktigare villkor". Jag svarar, att svenskar ej nu äro uteslutna från att deltaga i bolaget och att säkerligen aldrig något uteslutande svenskt bolag skulle kunna för ändamålet bildas; och hvad vilkoren angår, så äro orterna nöjda med de villkor, som erbjudits, hvilka för dem äro långt mindre betungande, än den närvarande ställningen. Det bör också icke inom denna Kammar vara obekant, huru ringa utsigter förefinnas att till Frövi—Falubanan, hvars anläggningskostnad beräknats till 16 millioner, R:dr, erhålla inom den närmaste tiden något betydligare statsunderstöd. Man klandrar att bolagsmännen fått rättighet bestämma "*samma* trafikavgift", som för andra bolag är högst medgifven. Detta är ogrundadt och ett *falskt* citat af 5:te punkten i koncessionen. Denna punkt bestämmer att nämnda avgifter icke må sättas högre än de för andra bolag tillhöriga jernvägar högst medgifna, och att *taxan skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning*. Härigenom är bergsbrukets och trafikanternas bästa fullt betryggadt och, om Regeringen skulle tillmötesgå något försök från bolaget att på grund af denna punkt uppställa orimliga trafiktaxor, så skulle sådant säkerligen af Representationen icke lemnas utan anmärkning. Ytterligare talas om "ett storartadt prejeri" och att koncessionärerna skulle pålagt orterna en beskattning genom en malmafgärd, "uppgående under första decenniet till 1½ à 2 millioner R:dr." Öfverenskomelsen härom är helt och hållet frivillig, och afgälden motsvaras af så mycket billigare frakter. Bolaget har redan uppfyllt villkoret af penningedeposition, utan att på långt när alla grufegarne förbundit sig till någon afgäld. Och hvad den uppgifna siffran angår, så är den orimligt

tilltagen. Jag har sjelf af inom Örebro län Frövi—Falu bestyrelse uppgjorda beräkningar fått tillfälle erfa att, om ock *all* ifrågasatt malm-afgäld hade åtagits, så hade den dock icke utgjort mer än omkring 95,000 R:dr per år, det vill säga på tio år omkring *en* million i stället för 1½ eller 2 millioner R:dr, som här har uppgifvits. Man säger att orterna hafva bidat och nu "öfverraskats" af koncessionen. Ja, de hafva bidat i ett fjerdedels århundrade under fäfänga försök att vinna lättade kommunikationer; och svårligen skulle under sådant förhållande Regeringen stått till svars med att undanskjuta den utsigt, som till förmån för vår andra modernäring nu yppade sig. En öfverraskning var det visserligen, men mera af glad än af obehaglig beskaffenhet. Man har sagt att "Riksdagen förbehållit sig att besluta rörande blifvande bergslagsbanor". Ja, Riksdagen har hos Kongl. Maj:t begärt ett förslag till bibanesystem, och den har dervid sjelf satt Frövi—Falubanan i första rummet. Då sedermera 33 bibaneförslag äro hos Kongl. Maj:t anmälda, hvad utsigt då att med statsmedel understödja ens de viktigaste, och skulle man försaka tillfället att kunna utan statsbidrag ofördröjligen utföra en större del af den *aldra* viktigaste? Man beskyller vidare det engelska bolaget att "hafva kostnadsfritt tillgodogjort sig den af länen gemensamt bekostade dyra undersökningen". Jag vill för ingen del såra den ärade representanten från Dalarne, men måste sanningsenligt erinra, att de några och tretiotusen R:dr, som kontant åtgått, äro, om icke allt, dock den *aldra* största delen samladt utefter Frövi—Ludvika-linien, der behovet af jernväg naturligen varit mest trängande; och hvad tillgodogörandet angår, så hafva naturligtvis orterna bekostat undersökningarne för att tillgodokomma dem sjelfva och att användas af den eller dem, som först kommer och vill anlägga den länge motsedda jernvägen. Att Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen afstyrkt koncessionen, är en sanning, men detta afstyrkande, för hvilket ej anförts annat skäl, än att derigenom "*mähända* skulle omintetgöras banans fortsättning", har med skäl blifvit i hög grad ogilladt. Slutligen har man gifvit sig in på personligheter, för att öka skuggan på företaget, och anført att en af koncessionärerna bär ett namn, som vunnit en sorglig ryktbarhet i Gellivaraaffären. Jag känner icke Herr H. Smith; men äfven om det hade varit samma person, så är något jemförligt här i allt fall icke i fråga, då Frövi—Ludvikabanan icke beviljats något statsanslag. Man har slutligen rent af påstått, att koncessionen utbjudits till salu och "enligt en uppgift redan skulle vara försäld." Detta är en produkt från den der gamla fabriken för tillverkning af obestyrkta uppgifter, och lemnas af mig utan vederläggning. Representationen saknar all verklig anledning att betvifla de personers heder och allvar som stå bakom detta företag. Ett aktadt namn, som varit synligt såsom agent för koncessionärerna, är ledamoten af Riksdagens Första Kammare och af dess Stats-Utskott, Herr L. M. Nordenfelt.

Jag erkänner riktigt, att önskligare hade varit, om från början koncessionen hade begärts för hela Frövi—Falulinien. Att jag är vän af denna, torde tillräckligt framgå deraf, att jag i flera år varit medlem af en utaf Örebro läns hushållningssällskap för densammas befrämjande tillsatt direktien samt att jag vid denna riksdag väckt motion om statsbidrag just för Frövi—Falulinien, för den händelse Ludvika koncessionen

skulle förverkas; men, detta oaktadt, kan man icke annat än vilja befrämja den del, som kan leda till erhållande af det hela, och dessutom har redan förut mångfaldiga gånger fråga förevarit om att, endast genom bildande af bolag för större eller mindre sektioner af Frövi—Falubanan, kunna slutligen åstadkomma det hela. Vi hafva uti denna viktiga fråga så länge hört endast vackra fraser, att det är hög tid komma till handling; ty om bergsbruket skulle vänta på den ovissa tid, då man kan få garanti för byggandet af hela Frövi—Falubanan, så är det fara värdt att, såsom man säger, "kon skulle dö medan gräset växer", och häraf blefve ock för det allmänna en kännbar förlust. Minst borde representationen vara missnöjd med utsigten att en bana, som företrädesvis är egnad att befrämja vår nationalvälmåga, möjligen kan utan statsbidrag komma till stånd, först till en större del och sedermera, såsom vi hoppas, i dess helhet.

Men om någon skulle, med underkännande af hvad jag haft äran anföra, anse Frövi—Ludvika-jernvägen såsom ett icke godt företag, hvilket derföre icke borde uppmuntras genom de små förmåner som här äro föreslagna att beviljas, så vore ett afslag visserligen icke för koncessionärerna af någon synnerlig betydelse; men det skulle deremot från konstitutionel synpunkt, och i förhållande till regeringen, vara af den aldra betänkligaste art. Regeringen har en gång gifvit koncessionen och uti densamma utlofvas till koncessionärerna att hos Riksdagen begära de oftanämnda förmånerna. Denna dess handling har, likasom öfriga regeringsbeslut, passerat Riksdagens Konstitutions-Utskott och är af Kamrarna lemnad utan anmärkning. Skulle nu efteråt den ifrågavarande propositionen afslås, så skulle derigenom gifvas en dementi som svårigen kan försvaras. Jag tillhör för min del icke något regeringsparti, liksom icke heller något antiregeringsparti, men måste dock på det bestämdaste motsätta mig ett afslag som, vare sig att man afser sak eller form, synes mig alldeles oberrättigadt. Jag anhåller om bifall till utlåtandet.

Då ännu åtskilliga talare voro anmälda i denna fråga skulle öfverläggningen deri fortsättas i det sammanträde, som för eftermiddagen blifvit anslaget; och åtskiljdes nu på Herr Talmannens proposition Kammarrens ledamöter kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 13.

Vid den fortsatta behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition, angående beviljande åt storbritanniske undersåterna Audley C. Gosling och Hugh C. Smith af vissa förmåner i och för jernvägsanläggning mellan Frövi och Ludvika, lemnades i ordningen ordet åt:

Herr Gumælius: Den nästföregående talaren har på ett ganska fullständigt sätt besvarat de invändningar, som kunna göras mot den

Kongl. propositionen, och jag behöfver således icke vid dem uppehålla mig. I stället skall jag söka påpeka hvad ett afslag å Utskottets hemställan torde innebära.

Om man verkligen vill hafva den jernväg, som här är i fråga — och derom torde icke vara något tvifvel, då Kongl. Maj:t, Representationen, vederbörande myndigheter samt ortens landsting och innebyggare hafva varmt uttalat sig för önskvärdheten af att banan må komma till stånd, — så kan jag icke finna, att man under någon annan förutsättning, än den, att banan bättre och billigare kunde på något annat sätt åstadkommas, kan tillåta sig att afslå Kongl. Maj:ts, af Stats-Utskottet tillstyrkta proposition. Detta skulle då vara antingen i form af en ren statsbana, hvilket naturligtvis ur ortens synpunkt vore bäst, eller i form af en bana, som orten sjelf byggde, hvilket ur det allmännas synpunkt kunde vara bättre, eller slutligen att något annat bolag, än det engelska, som nu framträd, stode till buds på bättre vilkor än dem, som nu fordras. Jag tror, att utsigterna så väl i det ena fallet som i det andra äro ganska ringa.

Hvad först beträffar möjligheten att snart få en stambana till stånd genom dessa orter, så är det visserligen sannt, att en man med stor auktoritet i alla jernvägsfrågor förordat, att åtminstone en del af denna bana skulle byggas som stambana. Öfverste Ericson har nemligen i sin vid denna riksdag utdelade jernvägsbroschyr föreslagit, att just den del af banan, hvarom här är fråga, men icke fortsättningen norrut, skulle förklaras tillräckligt vigtig för att på det allmännas bekostnad utföras. Utsigterna till framgång för detta Öfverste Ericsons förslag torde dock temligen allmänt anses obetydliga, och såsom något betecknande kan anföras, att Örebro läns landsting, hvilket dock ådagalagt lifligt intresse för denna jernväg, har, då fråga der väcktes om att hos Kongl. Maj:t förordla densamma såsom stambana, visat den något ovanliga grannligheten att finna sig icke böra göra det, på samma gång landstinget dock uttryckte den lifligaste önskan, att en bergslagsbana skulle komma till stånd och i någon mån visade sin tro i handling.

Hvad åter angår möjligheten, att banan skulle komma att byggas af orten, så äro utsigterna äfven dertill ganska ringa; åtminstone skulle visst icke hela banan på det sättet kunna på en gång åstadkommas, utan endast en del och denna sannolikt icke så stor som den, hvarom det nu är fråga. Kunde banan småningom komma till stånd på det viset, så tror jag, att den skulle komma att, såsom nu är i fråga, börja byggas från Frövi norrut, och icke i motsatt riktning, och jag hemtar för denna åsigt ett stöd i den grad af sympati, som kommit saken till del hos landstingen och befolkningen i Örebro och Stora Kopparbergs län. Örebro läns landsting beslöt år 1863, på derom väckt motion, att anvisa 3,000 R:dr till undersökning af ifrågavarande bana från Frövi till Falun, under förutsättning att Stora Kopparbergs läns landsting skulle för samma ändamål anvisa en lika stor summa. Men ehuru detta sednare landsting borde antagas hafva ett ännu lifigare intresse för denna jernvägsanläggning, hvilken skulle sätta Stora Kopparbergs län i förbindelse med den södra delen af landet och med vestra kusten, så vann den framställning, som hos landstinget i Falun gjordes, icke tillräckliga

sympatier. Sedermera har Örebro läns landsting år 1865 anvisat för en gång 1,500 R:dr till undersökning. Jag har icke i redogörelsen för landstingens förhandlingar kunnat upptäcka, att något anslag blifvit för ändamålet af Stora Kopparbergs landsting lemnadt, medan det deremot bör erkännas, att äfven detta landsting för företaget yttrat sympatier. I en annan jernvägsriktning har jag deremot funnit Stora Kopparbergs landsting hafva visat ett lifligare intresse, nemligen i fråga om anläggning af jernväg från Westerås öfver Hedemora och Säter till Insjön med bibana till Gefle—Dala-jernvägen, äfvensom till Norberg, Sala och Ramnäs, för hvilket ändamål landstinget år 1864 anslag det jemförelsevis ej obetydliga beloppet 11,000 R:dr. Detta vare anfördt för kontrastens skull. Att äfven ortinnebyggarnes undersökningsbidrag till Frövi—Falu-banan influtit rikligare från Frövi—Ludvika-trakten, än från bygden omkring sträckningen Ludvika—Falun, har Herr Ehrenborg redan anfördt; och för den, som har någon kännedom om förhållandena i de orter, banan skulle komma att genomlöpa, visar det sig temligen klart, att utsigten att der få till stånd ett bolag, som skulle vilja bygga ens den södra delen af banan, är ringa. Ännu mindre sannolikhet förefinnes att kunna i orten åstadkomma ett bolag, som ville bygga äfven den norra bandelen. I alla händelser lärer väl ett dylikt bolag, om det bildades, icke kunna bygga utan att få motse ganska betydliga statsbidrag.

Återstår det tredje alternativet, att någon annan person eller något annat bolag skulle vara hugadt att på ännu fördelaktigare villkor, än de föreliggande, bygga banan. Vi veta i detta afseende endast, att ett bolag med tyska försäkringar skall hafva bildat sig, för att anlägga Frövi—Falu-banan eller, alternativt, en jernväg från Falun öfver Ludvika och Norberg till Krylbo. Är detta i bakgrunden skymtande bolag värdt tillit, så blefve ju genom dess samverkan med Frövi—Ludvika-bolaget hela den påtänkta banan färdig. Ett annat bolag har också framskymtat på den sednaste tiden, det så kallade Falu—Krosskärr-bolaget, i hvars plan också ingår att bygga bandelen från Falun till Ludvika.

Vid sådant förhållande synas utsigterna till att, om än i två afdelningar, få en bana mellan Frövi och Falun till stånd icke vara så absolut dåliga, om nemligen det för Frövi—Ludvika-banans anläggande bildade engelska jernvägsbolaget röner framgång i sina bemödanden. Motas åter detta bolag i sitt arbete, så har man i bästa fallet att tillgå det i ännu mera sväfvande form sig uppenbarande tyska bolaget, hvilket såsom ett första villkor gör anspråk på ett statsbidrag af fyra millioner R:dr och dessutom vill betinga sig åtskilliga fördelar af orten. Sådana fördelar af orten har visserligen Frövi—Ludvika-bolaget begärt, och på dess anspråk hafva många grufugare och andre i orten gått in, och nu kan det väl icke vara meningen, att Andra Kammaren skall sätta sig till förmyndare öfver de fullmyndige bergsmännen. Af staten begär deremot Frövi—Ludvika-bolaget ytterst obetydliga fördelar: att kostnadsfritt erhålla någon obetydlig rymd för anläggningen behöflig kronojord och att få kostnadsfritt begagna å Kronans mark tillgängliga kalk- och stenbrott.

Jag ber att, på grund af hvad jag nu haft äran anföra, få tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Astrand: Efter hvad vi nyss hafva hört från några af Kammararens ledamöter, som representera de orter, hvilka äro närmast intresserade uti den i sammanhang med den här diskuterade frågan stående jernvägsanläggning, kan det synas besynnerligt, att någon skulle hysa en motsatt åsigt i ämnet. Men efter de upplysningar, som jag sökt förskaffa mig, kan jag för min del icke se annat, än att den koncession, som Kongl. Maj:t redan lemnat åt det engelska bolaget, icke borde vidare erhålla bekräftelse af Riksdagen, hvarigenom den möjligen skulle vinna ännu mera anklang inom det land, hvarifrån bolagsintressenterna hufvudsakligast utgått. Jag säger detta i samband med den kännedom vi alla ega om uppfattningen i England af Gellivara-affären och anledningen till detta påbörjade storartade arbetes upphörande. Det är icke längre sedan än sistlidne höst, då detta bolags intressenter diskuterade Gellivara-affären och dervid yttrade, att det var Svenska statens och Riksdagens skuld att icke Gellivara-bolaget kunde fortsätta sina arbeten, enär de förra brustit i sina förbindelsers fullgörande emot bolaget. Om detta nya bolag, som här uppträd och om hvilket jag icke vidare känner, än att några af bolagsmännen lära vara identiska med f. d. intressenter uti Gellivara-bolaget, skulle man, med stöd af dessa sistnämndas antecendentier, måhända lätt nog kunna bilda sig den föreställning, att här vore fråga om en större eller mindre handelsspekulation utan garanti för att det ifrågavarande företaget komme till stånd. Ett skäl, som synes tala härför, är det, att icke hela bansträckningen mellan Frövi och Falun ingår i denna jernvägsanläggning. Den stannar nemligen redan vid Ludvika, eller ungefär 9 mil från Frövi, då deremot hela banans längd från Frövi upp till Falun är 14½ mil. Men just vid Ludvika, der banans ändpunkt skulle blifva, sluta de egentligen indräktiga grufvorna, de som isynerhet med stor fördel för export på utlandet skulle kunna bearbetas. Detta förhållande torde dock naturligtvis icke kunna innebära någon direkt anledning till farhåga, att icke det utländska bolaget skulle kunna bereda de ifrågavarande orterna lika stora fördelar som hvilket inhemskt bolag som helst; men då jag ser på de vilkor, under hvilka koncessionen blifvit lemnad, qvarstår för mig en sådan farhåga, hvilken jag icke kunnat undanhålla Kammararens ledamöter. Andra och tredje punkterna i denna koncession innehålla nemligen följande bestämmelser: "2:o) att arbetet, sedan planen blifvit af Kongl. Maj:t godkänd, skall påbörjas sednast den 1 Oktober 1870 samt, jemväl hvad trafikmateriel angår, fullbordas så tidigt, att jernvägen den 1 Oktober 1873 kan för trafik öppnas; 3:o) att jernvägen eller någon del deraf icke må för allmän trafik öppnas förr än genom besigtning af myndighet, som Kongl. Maj:t förordnar, utrönt blifvit, att arbetet är så omsorgsfullt utfördt och att trafikmateriel finnes i så godt skick, att de trafikerandes säkerhet må anses betryggad." Jemför man nu dessa bestämmelser med hvad som finnes stadgadt i slutet af 9:de punkten, så finner man, att bolaget skulle, som en yttersta påföljd af uraktlåtenheten att fullborda banan, först den 1 Oktober 1874 hafva förverkat denna koncession. Om det således låge i bolagets intresse att endast söka tillskansa sig största möjliga vinst genom att uppehålla sjelfva rättigheten till banans byggande såsom en handelsvara, så skulle alla andra bolag, som möjligen under tiden kunde bildas i och för en jernvägsanläggning i

samma riktning, vara derifrån afstängda. Härtill kommer, att det väl numera icke lär så lätt erbjuda sig tillfälle att erhålla ett nytt bolag, som vill bygga en jernväg emellan Ludvika och Falun, hvarförutan hela den nu ifrågasatta banbyggnaden blifver stympad och icke sättes i ordentligt system, hvari den eljest skulle komma, om den sammanbundes med Gefle—Dalabanen.

Hvad sedermera angår de afgifter, som bolaget skulle ega att uppbära af dem, som trafikerade banan, är stadgadt i 5:te punkten, att dessa afgifter icke må sättas högre än de för andra enskilda bolag tillhöriga jernvägar högst medgifna, och att taxa å nämnda afgifter skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande. Jag kan dock icke förstå denna punkt på annat sätt, än att Kongl. Maj:ts pröfningsrätt i afseende å det förslag till trafiktaxa, som i detta fall kan komma att af bolaget inlemnas, måste inskränka sig till en tillsyn, att den föreslagna taxan icke öfverskjuter hvad som kan finnas bestämdt såsom taxa vid någon annan bana inom riket, tillhörande enskildt bolag. Huru höga dessa taxor äro på de banor, der de äro som högst i närvarande stund, kan jag icke bestämdt uppgifva, då jag icke varit i tillfälle förskaffa mig sådana upplysningar i detta afseende, att jag vågar med full trygghet återropa dem. Jag har hört, att i Wermland finnes en liten bansträckning på en svensk fjerdingssväg, der taxan lär uppgå till 3 öre per centner för denna korta väglängd. Om nu också icke på något ställe en så orimligt hög taxa skulle finnas bestämd, är det dock klart, att trafikavgifterna i allmänhet skola vara jemförelsevis högre på kortare bandelar, och om jag endast antager, att afgiften på någon enskild bana kan vara ett öre per centner på en fjerdingssväg, så blir detta dock 4 öre per centner på milen. Skulle nu detta bolag ega rätt att bestämma en så hög trafikavgift på den nu ifrågasatta bansträckningen, så komme möjligen trafiken å banan att hämmas i betydlig mån, och den kunde sålunda utaf bolaget inskränkas med den beräkning, att förr eller sednare bolaget skulle kunna tvinga de inländska grufvegarne att låta bolaget tillösa sig grufvorna på billiga villkor. Om en sådan påföljd är tänkbar eller sannolikt inträffande — hvilket sednare jag icke vågar bestämdt påstå men ej heller kan förneka — så vore det, enligt min uppfattning, olyckligt, om denna jernväg kom till stånd, ehuru väl jag å andra sidan måste erkänna, att icke i hela Riket någon bana finnes, som eger utsigt till en så jemnt fortfarande och mot anläggningskostnaden så väl svarande inkomst som förevarande anläggning. Enligt beräkningar, för flera år tillbaka uppgjorda utaf Major Adelsköld, upptages byggnadskostnaden till 800,000 R:dr per banmil, och den har sedermera af Kapten Nordenfelt, synnerligast med afseende å den sträckning, som nu är i fråga, blifvit beräknad till något lägre pris, eller resp. 716,000 R:dr per mil. Inkomsten af det gods, som alltid vore att påräkna för trafik å denna linie, har icke blifvit beräknad högre än efter 9 millioner centner per banmil, hvilket å 1 öre milen per centner — samt med tillägg utaf en lågt beräknad persontrafik utaf 148,000 R:dr — gör för hela Frövi—Falun en trafikinkomst af 1,487,743 R:dr. Om 50 procent af denna summa beräknas åtgå till driftkostnader och andra dylika utgifter, återstår således ett belopp af 743,871 R:dr, hvilket ju skulle utgöra en ganska god ränta å banans anläggningskostnad, som enligt det

högre kostnadsförslaget jemte materiel och allt dylikt icke skulle belöpa sig till mer än 12½ millioner Riksdaler.

Det ser således ut, som det skulle vara en god affär för hvilket bolag som helst, om det blott egde tillräcklig kredit, att utföra detta företag; men särskildt för engelsmännen kan det icke vara likgiltigt att få tillägna sig grufvorna utmed denna bana. Herrarne känna säkerligen alla, att de största, mest gifvande grufvorna i England äro de så kallade Cleveland's grufvorna. Dessa lemna dock icke mera än 33 procent jern på hvarje centner malm, under det att vid Grängesberget detta procentantal uppgår till 66 och derutöfver. En procent jern i en centner malm är alldeles detsamma som 100-dels centner tackjern, och då tackjernet i våra exporthamnar icke står högre än 3 R:dr per centner, så blir priset för hvarje procent jern i ett centner malm 3 öre. Vill man då göra en jämförelse emellan de Engelska och Grängesbergets malmer, så kommer man — med beräkning af jernvägsfrakt från Grängesberget till Göteborg till ett öre per centner på milen och derifrån till England efter 5 engelska shillings per tons, hvilket är rätt högt tilltaget, samt sedermera brytningskostnaden till 6 öre per centner, omlastning m. m. till 4 öre — så kommer man, säger jag, till det resultat, att hela frakten m. m. för att föra Grängesbergets malm in i engelsk hamn icke belöper sig till mera än 60 öre per centner; under det att skilnaden emellan den engelska malmen och vår svenska — då den förra gifver 33 procent och den sednare 66 procent tackjern — egentligen är 33 procent, hvilket med en beräkning af hvarje procent till 3 öre gör 99 öre per centner, hvadan således den vinst, man skulle kunna erhålla genom att bryta Grängesbergets malmer och utföra dem direkt till England, skulle för hvarje centner malm utgöra 40 öre eller rättast 39 öre. Om jag nu antager, såsom den engelske geologen Forbes beräknat, att man skulle kunna bryta i Grängesbergets samtliga gruffält 39,818,000 centner malm, så faller det lätt i ögonen, att en dylik malmexport icke vore så obetydlig, att den icke i framtiden kunde komma att högst menligt inverka på vår egen export, förutsatt nemligen att så olyckligt skulle ske, att grufvorna komme i händerna på det bolag, som anlagt banan. Vinsten för engelsmännen skulle naturligtvis i detta fall icke blifva litet lockande, då den, efter den kalkyl jag nyss framlagt, skulle uppgå till 390,000 R:dr på hvarje million centner malm.

Det har blifvit anmärkt af en talare på förmiddagen, att dessa malmers rikedom gör, att de med fördel kunna fraktas inom landet till trakter, der skog finnes och der de kunna förädlas antingen till tackjern eller stångjern, för att sedan föras ut i marknaden. Detta är visserligen sannt, men jag tillägger, det jag skulle önska att detsamma också komme att blifva förhållandet, då dessa malmer en gång blifva för marknaden tillgängliga, hvilket naturligtvis icke kan ske, förr än banan är byggd. Inom den trakt jag sjelf tillhör hafva dessa malmer varit föremål för mycken uppmärksamhet och spekulation i framtiden. Då östra banan kommer till stånd, skulle man kunna frakta denna malm till sjön Sommens strand — en väglängd af omkring 30 mil — för 30 öre, ett centner malm kostar vid grufvorna 15 öre, och malmen skulle således i trakten kring Sommen stå till 45 öre per centner. Tager man sedermera i beräkning alla de

omkostnader, som stå i förening med åstadkommande utaf tackjern, och hvilka för det första innefattas i kostnaden för sjelfva malmen, hvaraf man kan beräkna två centner på hvarje centner tackjern, erhåller man följande tablå öfver kostnaden för ett centner tackjern vid Sommen:

Kostnaden för inköp och frakt af malm	R:dr — 90 öre
2 tunnor kol à 6 R:dr lästen	” 1: — ”
16 skålpund kalksten = 8 procent af beskickningen	” — 03 ”
frakt af malmen öfver Sommen	” — 05 ”
arbets och förlagskostnad	” — 38 ”
Summa R:dr 2:	36 öre.

Kostnaden för ett centner tackjern skulle således der den inom dessa trakter kring Sommen användes i brukshandtering, uppgå till 2 R:dr 36 öre, under det att den i närvarande stund står till 3 R:dr 30 öre. De trakter, som gränsa intill Sommen, äro i allmänhet skogbeväxta och i detta afseende så lyckligt lottade, att kanske knappast inom hela riket en trakt finnes, der skogens återväxt är så snabb. För närvarande kan man der köpa kol till 2 R:dr lästen, ehuru väl jag i nyssnämnda kalkyl upptagit kolen till 6 R:dr per läst. En jernvägsförbindelse emellan Sommen och Grängesberget skulle således blifva till vinst, icke blott för bruksnäringsringen i närheten af nyssnämnda sjö, utan äfven för egarne utaf skog derstädes, hvilka nu icke äro i tillfälle att få densamma försäld, emedan spekulanter på denna vara icke gerna kunna uppstå, så länge som det måste vara brist på företagsamhet i den antydda riktningen. Om deremot vår malm komme att utgå direkt till England, så skulle hela vinsten för vårt land inskränka sig till ersättningen för brytningskostnaden, hvilket utgjorde omkring 50,000 R:dr på hvarje million centner malm. Det synes mig dock, som om jernhandteringen, i samma mån som kommunikationerna underlättas och utsträckas till bergslagera, kommer att, såsom händelsen var för hundra år tillbaka, blifva vårt lands förnämsta inkomstkälla. De stora summor, hvilka nu genom handeln med trävaror inflyta till riket, komma otvifvelaktigt att inom kort tid betydligt nedgå. Den norrländska trävaruhandeln — den i alla hänseenden för vår export mest betydande — har tagit så stora dimensioner, att den inom kort ställes på retour; derhän blir den nödvändigt drifven af omständigheternas egen makt. Hafva vi då icke något annat att sätta i marknaden, som kan fylla den förminskning i inkomster som på detta sätt ovillkorligen tillskynas oss, så tror jag, att den brydsamma ställning, hvari vi på sednare åren till följd af missväxt och andra olyckliga omständigheter befunnit oss, skall oftare återkomma och kanske snart blifva permanent vid våra riksdagar. Då jag derföre kommit att förvärfva mig någon kännedom om i sammanhang med denna fråga stående förhållanden, har det synts mig vara min oeftergiftiga pligt att icke för Kammaren fördölja mina betänkligheter. Det har visserligen blifvit äfven under förmiddagen yttradt, att våra jernvägsinkomster och vår export skulle betydligt förökas, derigenom att denna bana åvägabragtes. För min del tror jag dock, att den egentliga fördelen skulle komma att bestå uti den ökade trafik, som statsbanorna skulle upphemta genom malmens transport till närmaste hamn, för så vidt de af densamma berördes.

Att det uti en mot Stats-Utskottets motsatt uppfattning af denna fråga, såsom en talare påpekat, skulle ligga ett misstroende mot regeringen, kan jag för min del icke fatta. När regeringen lemnade sin koncession, kunde förhållandena vara helt olika mot hvad de nu äro, och dessutom har denna Riksdags Konstitutions-Utskott redan granskat Statsrådsprotokollen och lemnat dem utan anmärkning. Efter mitt förmenande, kan det alltså icke tydas såsom ett kascheradt anfall på regeringen, om man nu icke vill bifalla alla de konsekvenser, som skulle kunna dragas af Regeringens beslut i denna eller hvilken annan fråga som helst, ty vore något sådant inkonstitutionellt, så skulle Riksdagens pröfningsrätt af förslag, som för densamma framläggas, vara väl mycket begränsad.

Jag slutar med, att jag för min del, såsom jag redan i början antydde, icke tror det skulle vara lämpligt eller lyckligt om, med hänsyn till frågans ställning i närvarande stund, Riksdagen lemnade den i och för sig visserligen obetydliga uppoffring, som skulle uppkomma genom kostnadsfri öfverlåtelse af kronan tillhörig jord, som faller inom banans område, men som skulle innebära det högst vådliga äfventyret, att Riksdagen ställde sig såsom garant för företagets lyckliga utgång.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag tog mig friheten att öppna diskussionen, var det icke under förutsättning att derigenom skulle åstadkommas en så långvarig debatt som den, hvilken redan uppstått och som utan tvifvel ännu länge kommer att fortgå. Jag ville endast nedlägga min protest mot det slut, hvartill Utskottet kommit, men hade ej för afsigt att yttra mycket i sjelfva saken och vill ej heller nu göra det. Såsom bevis på att mitt förra uppträdande icke var anledningen till den diskussion som pågått, vill jag endast påpeka, att en talare på Nerikesbänken har funnit nödvändigt att för ett mycket långt anförande taga till text en broschyr eller, som han kallade det, ett blad, som blifvit utdeladt här på våra pulpeter. Skulle vi ofta gå så till väga för att få en diskussion i gång, så tror jag att vidlyftiga debatter litet emellan skulle uppstå utan särdeles anledning, då det ju ganska ofta händer att dylika flygskrifver anträffas på våra pulpeter. Hvad den nu ifrågavarande ankommer, så vet jag verkligen icke hvarifrån den förskrifver sig, och vill ej heller ingå uti något försök hvarken att besvara hvad som i densamma finnes skrivet, eller att upptaga dess innehåll till försvar, utan förbigår den helt och hållet.

Hvad som hufvudsakligen föranlett mig att nu ånyo begära ordet, var att en talare under diskussionen lagt särdeles mycket vikt på det förhållandet, att ett afslag å hvad Utskottet och Kongl. Maj:t föreslagit skulle utgöra ett misstroendevotum mot regeringen. Han började sitt anförande med detta påstående och, om jag icke misstager mig, slutade han det också dermed, och det måste således från hans sida varit allvarsamt menadt. Jag får säga, att mig förefaller det ganska besynnerligt, om man skulle kunna göra ett afslag å en sådan fråga som denna till ett uttryck af misstroende mot regeringen. Det skulle vara ganska beklagligt, om vår regering befunde sig på en sådan ståndpunkt, att hon skulle behöfva anse ett afslag å en sak af så ringa betydelse som denna för ett misstroendevotum. Man har talat om det s. k. dechargebetänkandet, och erinrat

om att, då detsamma blifvit af Riksdagen godkändt utan anmärkning, Riksdagen dermed godkänt denna koncession; jag tror, att, när Riksdagen lemnade decharge, så innebär den att Riksdagen ansett det regeringen varit i sin goda rätt, att lemna en sådan koncession som den ifrågavarande, och här är ju icke fråga om att upphäfva den, utan vi hafva endast att besluta om, huruvida staten vill kostnadsfritt upplåta den statens jord som erfordras för byggnadsföretaget, och eger Riksdagen icke rätt att nu uttala sin mening om densamma, då vet jag sannerligen icke hvarföre frågan blifvit till Riksdagen hänskjuten. Man ser ju, att det någon gång händer, att regeringen vägrar sanktion på riksdagens beslut, utan att denna vägran kan eller bör uppfattas såsom något bevis på misstroende från regeringens sida mot Riksdagen, utan endast såsom bevis derpå, att den ena statsmakten i vissa frågor ej hyser samma åsigt som den andra. Hvarföre skulle icke samma uppfattning kunna göra sig gällande, då ett regeringens beslut ej vinner Riksdagens bifall? Lika litet lärer väl regeringen själf göra anspråk på, som Riksdagen kan fordra, ofelbarhet hos densamma.

Det har egentligen varit för att bestrida riktigheten af en dylik uppfattning af saken som jag nu begärt ordet. Jag vill emellertid begagna tillfället att med anledning utaf den föregångna diskussionen yttra ännu några få ord. Då jag första gången uppträdde i denna fråga, antydde jag att det vore en ganska ringa uppoffring från Statens sida, att utan ersättning lemna bolaget den jord som för jernvägen behöfdes, der sådan af kronan egdes. En talare har sedermera upplyst, att nästan ingen sådan jord behöfver till bolaget afstås; af detta framgår tydligen, hvad jag ock förut antydte, att bolaget, icke för att få denna ringa jord kostnadsfritt upplåten, utan för annat ändamål hufvudsakligen, gerna önskar Riksdagens bifall. Frågan om kostnaden kan således icke inverka på Riksdagens beslut i afseende på koncessionen, utan att man der vid lag bör hufvudsakligen fästa afseende på det utländska bolagets beskaffenhet och de följder koncessionen för landet kan medföra. Samme talare har äfven talat om den allmänna glädjen som uppstod i orten, då man fick veta att ett bolag bildat sig, som vill åtaga sig att bygga denna jernväg. Jag tror att den glädjen icke var så alldeles allmän, som han velat låta påskina. Först och främst är det en känd sak, att åtskilliga kommuner helt och hållet nekat att åtaga sig de uppoffringar som af bolaget ifrågasattes, och tankarne i detta afseende hafva till och med inom den kommun, talaren själf tillhör, varit ganska mycket delade. Det beslut om understöd, som fattades på kommunalstämmen, har nemligen blifvit öfverklagadt. Att skogsegare i de nedre bergslagerna, som banan skulle genomlöpa, äro belåtna med att icke få jernvägen utsträckt till de öfre skogsdistrikten, är visserligen sannt, men detta är ganska naturligt. Ty priset på de skogsprodukter de kunna hafva att afyttra, bibehålla naturligtvis ett högre värde så länge de slippa den konkurens, som skulle uppkomma om banan drages längre norrut. Jag tror dock icke att man bör fästa mycket afseende vid en så beskaffad glädje.

Till de skäl för afslag å Utskottets förslag, hvilka jag, då jag sist hade ordet, anförde, ber jag att få lägga ännu några andra. Sistlidne års Riksdag ingick till Kongl. Maj:t med en underdåning anhållan att Kongl.

Maj:t täcktes låta uppgöra ett förslag öfver de enskilda banor, som i den närmaste framtiden kan komma i fråga att byggas med något understöd af staten i en eller annan form. Kongl. Maj:t har för detta ändamål tillsatt en komité. Denna har ännu icke afslutat sina arbeten och resultatet af dess verksamhet är således ännu icke känt. Detta förhållande har äfven varit ett bland de skäl, hvarföre jag för min del icke kunnat tillstyrka Utskottets förslag. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, hvilken också måste tillerkännas någon auktoritet i sådana frågor som denna, har dessutom afstyrkt banans anläggning. Slutligen vill jag erinra, att, då det för icke länge sedan var fråga om en förfrågan till en engelsk jurist, huruvida svenska staten skulle kunna återfå de 500,000 R:dr som den på Gellivara-bolaget uppoffrat, så afstyrkte en af Stats-Rådets ledamöter detta försök på det aldra högsta, emedan det icke vore värdt för en mindre stat att söka få sin rätt utaf en större. Hvarföre skulle man då ytterligare inlåta sig affärer med den ifrågavarande statens undersåter?

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan slutar med att ännu en gång yrka afslag å betänkandet. Jag gör det derföre, att jag icke med min röst vill bidraga till det slut, hvartill Utskottet kommit och hvilket redan blifvit af Första Kammaren bifallet och troligen kommer att äfven i denna Kammare vinna framgång. Min öfvertygelse är dock, att ett afslag å frågan ingalunda kan anses som ett misstroendevotum mot regeringen, och jag åtminstone kan med lugnt samvete lägga mitt nej i urnan, utan att dermed vilja ådagalägga något sorts misstroende mot regeringen.

Herr Nordenskiöld: Redan vid ett föregående tillfälle, har jag i denna Kammare oförbehållsamt uttalat mina åsikter angående fördelarne af enskilda jernvägsföretag framför jernbansföretag, anordnade och utförda af Staten. Jag har visserligen tänkt mig dessa enskilda jernbansföretag såsom ledde af svenska bolag, delvis, men ej helt och hållet opererande med utländska kapitaler. Men, jag måste medgifva det, jag är icke heller absolut afvoigt sinnad mot utländska bolag, emedan jag anser det mången gång kunna vara gagneligt, att utlåndingen hos oss ställer sig i spetsen för stora industriella företag, hvilka eljest ej kunde komma till stånd i vårt kapitalfattiga land. Det gifves dock vissa undantag, vissa företag, hvilka jag för min del ogerna ser öfverlemnas i utländingars händer, och ett sådant är ovilkorligen den mångomtalta bergslagsbana, hvarom nu är fråga.

Om jag vid detta tillfälle icke stode i representationsbänken, utan hade till min uppgift att från katedern gifva en skildring af jernmalmernas förekomst i vårt land, vore det icke svårt att visa, att den svenska jordens malmskatter finnas koncentrerade inom den sträcka af landet, der den nu ifrågavarande banan är ämnad att framgå. Ett dylikt föredrag vore dock här icke på sin plats. Det blefve redan tröttande att uppräknat alla de grufvor, som på detta område finnas, samt de malmmassor, hvilka, derest lämpliga transportmedel finnes, från dessa grufvor skulle kunna brytas. Jag vill endast exempelvis nämna, att vid Grängesberget, ungefär i midten af vårt land, malmfält finnas, hvilka i rikedom gifva det Lappska jernberget, Gellivara, föga efter; och äfven Gellivaras malmer äro, liksom

Grängesbergets, delvis oartade, så att de icke fullkomligt lämpa sig för framställning af jernsorter, på hvilka så höga fordringar ställas, som på de svenska. Om man nu till den föreslagna Frövi-Ludvika-banan skulle bygga några korta bibanor, så skulle den komma att utgöra afloppskanalen för hälften, ja, nära nog två tredjedelar af Sveriges samtliga jernmalmfält. Under sådana förhållanden är det naturligt, att hvar och en, som är en uppriktig vän af jernhandteringen i vårt land, med bekymmer måst se, att utländska bolag helt och hållet blifva herrar öfver kommunikationen mellan dessa grufvor och den stora världsmarknaden.

Vore det nu fråga om att medgifva koncession åt det engelska bolaget i och för denna jernvägsanläggning, skulle jag derföre ovillkorligen rösta för afslag, hvaremot jag, oaktadt jag icke är vän af statsbanor, skulle lemna min röst för beviljande af nödiga summor till byggandet af den ifrågavarande jernvägen för svensk räkning. Härom är dock nu icke fråga, koncessionen är redan beviljad, och då så är, anser jag det icke vara välbetänkt att afslå de små förmåner som ytterligare begäras. Det synes mig icke klokt, att just i det ögonblick, då det redan öfverenskomna kontraktet skall underskrifvas, framkomma med hvarjehanda retsamma inkast, hvilka på företagets utförande icke hafva det ringaste inflytande, och som möjligen i en framtid kunde menligt inverka på det goda förhållandet emellan vår viktigaste bergslag och det bolag, vid hvilket de nu blifvit vigda. Ett dylikt afslag synes mig äfven innebära ett mistroendevotum mot regeringen, hvaraf den icke gjort sig förtjent. Men till ett obetingadt bifall kan jag ej heller med min röst bidraga, framför allt derföre, att den ifrågavarande bansträckningen väl bildar en kommunikation emellan våra grufvor och Englands kolfält, men ej emellan *våra* malmfält och *våra* skogstrakter. En sådan kommunikation kommer dock ovillkorligen framdeles till stånd, derest icke det bolag, hvarom nu är fråga, blir så helt och hållet herre på täppan, att det kan förhindra hvarje vidare jernvägsföretag norrut och tilltvinga sig hvilka villkor som helst vid det, enligt hvad man säger, tillernade uppköpet af grufvor i stor skala. Sådant skulle dock svårligen låta sig göra, derest man vid den nu begärda ytterligare koncessionen fästade det uttryckliga villkor, att genom bifall till densamma intet hinder skulle läggas i vägen för andra bolag att jemväl byggga en bana i samma sträckning, som den nu föreslagna. Ehuru jag allt för väl vet att, äfven utan ett dylikt tillägg, något synnerligt hinder ej möter för ett sådant företag, erinrar jag mig dock, oaktadt jag endast har en högst ringa erfarenhet af riksdagsförhandlingarne, att man vid något dylikt tillfälle och i en för öfrigt sjelfklar sak tillfogat en klausul, som utgjort hvad man kallar klämman i beslutet. Jag får på grund häraf föreslå: "att Riksdagen måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i ofvunberörda hänseende behagat föreslå, dock med det uttryckliga villkor, att den nu beviljade koncessionen ej må förhindra meddelandet, om så skulle ifrågakomma, af en likartad koncession för anläggandet af en annan jernbana i samma sträckning, som den nu föreslagna."

Jag ber att ännu ytterligare få tillägga några ord, för att motivera detta mitt förslag. Som jag förut nämnt, är ett af de viktigaste inkasterna mot den föreslagna koncessionen det, att denna bana skulle hafva sin ena ändpunkt der, der de rika grufvorna sluta. De många försök, som förut

gjorts, att med enskilda medel få denna bana byggd, och hvilka såsom bekant misslyckats, antyda att banan de första åren ej kan påräkna en fullt tillräcklig trafik, men om någon, så bör denna bansträcka, sedan trafiken varat några år, lemna en inkomst tillräcklig ej allenast för bestridande af banans underhåll, utan ock för en dryg ränta på det nedlagda kapitalet. Om nu denna bana icke har att emotse någon konkurrens, så kommer den väl att afslutas vid Ludvika och dess hufvuduppgift blir, att förmedla export af obearbetad malm helt säkert till föga båtnad för jernindustrien i vårt land. Skulle deremot ett annat bolag bygga en med den nu projekterade banan paralel jernväg ända till de norrut belägna skogstrakterna, så skulle derigenom det äldre bolaget ovilkorligen komma att gå under, hvarför det ock måste motarbeta ett dylikt företag genom att, så snart som möjligt, utsträcka sin bana vidare mot norr. Jag tror därför, att det ej skulle skada, att vid riksdagsbeslutet fästa en liten antydning i denna riktning.

Jag får hos Herr Talmannen värdsamt förnya min anhållan om proposition å det af mig redan upplästa förslag till beslut i ämnet.

Herr Hedengren: Då denna fråga förekom till behandling i Utskottet, hörde man inga invändningar göras mot bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är därför med mycken förvåning som jag hört åtskilliga representanter uppträda och afstyrka bifall till denna begäran, som dock förefaller mig så billig. Sedan många år har man påyrkat att denna bana skulle komma till stånd för att upphjelpa kommunikationerna inom denna på bergsprodukter så rika trakt. Alla äro ense om att dessa trakter ega de rikaste tillgångar på malmer som finnas i vårt land, samt att det endast är de dyra transporterna, som lägga hinder i vägen för ett fullt tillgodogörande af dessa rika malmstreck. Nu hör man tidt och ofta klagas, att vår jernhandtering alltmer och mer aftynar, och hvad är väl orsaken hertill? Jo, jernet blir för dyrt innan det hinna fram till den stora världsmarknaden och detta härleder sig naturligtvis af de dåliga kommunikationerna inom de orter, der det frambringas. Då det nu erbjödes ett tillfälle att utan kostnader för staten upphjelpa denna brist, synes man icke vilja gå in derpå utan flera personer uppträda mot det föreliggande förslaget. Vid föregående riksdag väcktes förslag att staten skulle lemna bidrag till Frövi-Falubanan, och, ehuru jag ej är boende inom det område denna bana kommer att genomlöpa, understödde jag äfven då detta förslag, emedan jag ansåg en stor fördel ligga deruti att jern- och kolproducerande trakter sattes i närmare förbindelse med hvarandra äfvensom med det mellersta Sveriges sådesproducerande orter. Hittills har det ej heller varit fråga om annat än att medelst statsbidrag åstadkomma denna bana, och af sistlidne riksdags Stats-Utskott uppställes äfven denna bana främst på linien bland dem, hvilka med statsmedel borde understödjas. Nu deremot är icke fråga om andra bidrag än dem, som orterna sjelfva vilja frivilligt underkasta sig, och man är genast färdig göra sig till dessas målsmän samt beklaga, att dessa förbundit sig dels att kostnadsfritt afstå den jord, hvarigenom banan skall gå, dels att leverera slipers utan betalning, dels att åtaga sig en viss afgäld af grufvorna. Detta må nu vara deras ensak, och vi behöfva icke göra oss till deras

förmyndare; ty då det ligger i orternas intresse att banan kommer till stånd, är det ju billigt att de dertill bidraga med hvad de förmå, helst de derigenom möjligen kunna betinga sig billigare frakter för de varor, de ämna låta frakta på banan. Då man nu kan hoppas att densamma inom tre år skall blifva färdig, äfvensom då under tiden en mängd arbetare vid densamma erhålla sysselsättning, är det väl vid sådant förhållande skäl att förkasta detta förslag, äfven om detsamma icke faller alla på läppen. Jag medgifver, att det vore väl, om denna bana hade kunnat dragas fram ända till Falun och de rika skogstrakter, som ligga västerut från denna stad. Men bör man väl, därför att man icke genast kan erhålla allt hvad man önskar, afslå de fördelar som erbjudas? Man klagar att, derest förslaget bifölles, all malmen skulle komma att föras söderut till England; men som vi veta synas, såsom äfven den föregående talaren omnämnt, utsigt vara förhand, att Frövi—Ludvika-banan i framtiden kommer att vid dess nordligaste ända sättas i förbindelse med en Falu—Krosskärr-bana, hvarigenom malmen likaväl skulle kunna föras norrut som söderut, och jerntillverkarne sättas i tillfälle att välja hvilckendera vägen, som är dem fördelaktigast. Då nu här icke är fråga om annat än att bifalla regeringens förslag, att det omnämnda engelska bolaget skulle erhålla upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga jord, äfvensom att kostnadsfritt få begagna några å kronans egor belägna kalk- och stenbrott, anser jag detta vara en så obetydlig sak, att man väl icke bör tveka att till Kongl. Maj:ts proposition lemna sitt bifall. Skulle vi nu deremot afslå detta förslag, vore dermed ett stort misstroende uttaladt mot regeringen, hvilken dock i detta hänseende handlat i landets välförstådda intresse. Nu talas visserligen om att, derest detta förslag afsloges, ett enskildt svenskt bolag för denna banas byggande skulle komma till stånd. Så sades äfven när det var fråga om den norra stambanan. Då dylika viktiga och vinstgivande företag äro å bane, finnas till följe af den väl bekanta svenska afunden alltid många som vilja vara med om att under hvarjehanda förespeglingar motsätta sig sådana om än för det allmänna nyttiga företag. Måhända finnas äfven åtskilliga små intressen som blifvit åsidosatta, och torde personer finnas, hvilka frukta, att, om denna bana kommer till stånd, endast engelska ingenjörer skola komma att anställas vid detta byggnadsföretag, måhända finnas ännu andra småaktiga skäl som inverka på den agitation som nu synes pågå för att motarbete framgången af detta förslag.

Jag hoppas dock att Kammarens sunda omdöme skall tillintetgöra dessa intriger, och att således icke något hinder skall möta för den ifrågavarande jernbanans fullbordande. Skulle man dock nu, mot all min förmodan, kullkasta detta förslag, så frågar jag, huru det väl hädanefter skulle blifva möjligt för regeringen att med andra bolag uppgöra öfverenskommelser om dylika för det allmänna nyttiga företag, då sådana erbjuda sig och ej kunna uppskjutas till dess Riksdagen sammanträder, då den ju alltid måste frukta att dessa uppgörelser af Riksdagen skola desavoueras. Då jag för min del anser, att det ej i ringaste mån kan vara representationen värdigt att sålunda lägga hämmsko på regeringen, får jag på det litligaste tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr

Herr Hierta: Jag anmälde mig i förmiddags, under det Herr Liss Olof Larsson hade ordet, egentligen för att till vederläggning upptaga några af de farhågor han mot förslaget antagande framlade. Sedan dess hafva trenne andra talare, Herrar Ahlgren, Ehrenborg och A. Bergström, så väl vederlagt dessa farhågor, att det nästan skulle hafva varit öfverflödigt för mig att yttra något vidare i saken, om icke diskussionen nu på eftermiddagen hade kommit att så ansenligt utspinna sig, som den gjort, hvarföre jag ber att få återföra den till dess egentliga kärna, som är, att regeringen lemnat ifrågavarande bolag rättighet att "till sig lösa och med eganderätt besitta enskilda personer och korporationer tillhörig jord, som för jernvägsanläggningen pröfvades nödig." Detta medgifvande är icke annat än hvad hvarje regering utan tvifvel beviljar åt hvem som helst, som anmäler sig till att verka för ett allmännyttigt ändamål och som erbjuder sig att för detsammias uppnående eller för sitt bemödande dertill ställa sådana garantier, som af Regeringen kunna gillas, hvilket detta bolag har gjort. Således kan jag icke finna att man behöfver uppehålla sig hvarken med frågan om ett misstroendevotum mot regeringen eller med åtskilligt annat, som här framdragits, för att bilda sig ett klart omdöme om hvad som i denna sak bör beslutas.

Af åtskilliga ledamöter, som här yttrat sig, har man emellertid hört, att den egentliga kärnan, kring hvilken motståndet vänder sig, består i ett visst bemödande att uppskrämma sig sjelf för de möjliga följderna af ett bifall till ifrågavarande högst enkla begäran. Man har talat om sjelfva personen, som framställt densamma, och velat antyda att han icke skulle vara en ärlig karl, emedan han förut har haft någon befattning med Gellivarabolaget, men jag hemställer till ett opartiskt bedömande hur pass berättigad en sådan antydning torde vara. Man har äfven framställt de faror, som företaget i en framtid kunde medföra för Staten, genom att anföra händelsen med Gellivara-bolaget såsom ett varnande exempel, och man har i sammanhang dermed omnämnt vissa yttranden under en diskussion, som förekommit på en viss sammankomst i London, hvarvid beskyllningar blifvit gjorda mot svenska statsmakterna, att dessa skulle på något sätt hafva narrat nyssnämnda bolag. Det är möjligt att vid ett folkmöte eller vid en sammankomst mellan industriidkare någon kan hafva framkommit med en sådan beskyllning — och man vet hur lätt och naturligt sådana insinuationer kunna komma fram vid dylika tillfällen — men säkert är att ingen framställning blifvit på diplomatisk väg gjord af innehåll, att det engelska Gellivara-bolaget skulle genom något de svenska statsmakternas förhållande hafva blifvit sviket i sina förhoppningar; och så länge detta icke skett, kan jag icke fatta, huru man ifrån en möjligen frankastad insinuation vid en enskild sammankomst, låt vara inom ett aktiebolag, skulle kunna draga sådana slutsatser, att man derigenom skrämmar sig för ett blifvande företag sådant som det nu ifrågavarande. Jag tror således icke att svenska Riksdagen behöfver taga sig så stora Marthas bekymmer öfver den misstanke som i nyssnämnda hänseende kan hafva blifvit framkallad. Men hvad som deremot förefaller högst sannolikt är, att, om bolagets aktier skulle till en början sprida sig i England, och jernbanan blifva i det närmaste färdig, utan att dock kunna för den

beräknade kostnaden fullbordas, så skulle dessa aktier falla i värde hos engelsmännen, hvarigenom man här i Sverige blefve i tillfälle att spekulera i dem och få dem för så godt pris, att de kanske betalade full ränta.

En annan omständighet, som föranledde mig att begära ordet, är, det jag alltid föreställt mig, att det icke skulle vara någon större omöjlighet att en gång komma derhän, att utan Statens mellankomst kunna bygga jernvägar i vårt land, än det är i flera andra och exempelvis i Amerika, som på många ställen, der jernvägar finnas, alldeles icke är tätare befolkadt än Sverige. Jag vill dermed ingalunda hafva sagt, att icke Staten skulle kunna träda emellan med sin kredit genom att t. ex. anskaffa förskott mot ränta, utan endast att Staten icke skulle göra så förfärliga omkostnader och förluster för ändamålets befrämjande, att den skulle komma att till alla enskilda banor, såsom vid sistlidne riksdag föreslogs och äfven vid innevarande ifrågasatts, lemna en tredjedel eller åtminstone en fjerdedel af hela anläggningskostnaden till skänks. Jag tror icke att, när man sistlidne riksdag allmänt talade om det angenäma i att erhålla jernvägar och ansåg att man borde lemna bidrag af statsmedel för deras åstadkommande, man i allmänhet tänkte ut den tanken, men den ligger såsom en konsekvens under hvad man då yttrade, och hvilken linie man måste draga ut, nemligen att man omöjligen kan åstadkomma sådana bidrag till alla enskilda jernvägar utan att betydligt öka våra skatter. Jag kan för min del icke ens se huru det skall blifva möjligt att fullborda de nu påbörjade stambanorna utan skatteförhöjning, ehuru jag icke vill vidlyftigt utlåta mig deröfver. Redan år 1867 hade vi till följe af vår budget måst göra en sådan förhöjning. Nu har man visserligen trott sig kunna beräkna, att våra stambanors trafik skulle komma att så ökas, att de kunde lemna tillgång till amortering för alla vidare jernvägsanslag, men jag måste säga att jag ganska mycket betvivlar detta. Det är sannt, att inkomsten å jernvägarne efter en viss tids förlopp tilltager, och sålunda har sistlidet år ett öfverskott af $3\frac{1}{2}$ procent visat sig uppstå; men å utländska banor, der man haft långvarigare erfarenhet, har det visat sig, att, sedan inkomsterna en tid temligen hastigt tilltagit, blir detta tilltagande derefter vida långsammare. Man får icke heller dömma efter de konjunkturer, som strax efter en riklig skörd visat sig, och antaga att den tillväxt i inkomsterna, hvilken då egt rum, allt framgent eller under en lång följd af år skall i samma proportion fortfara. Således tror jag icke att vi böra mycket lita på våra redan befintliga jernvägars förmåga att fortfarande lemna medel till amortering och underhåll för nya.

Vid sådant förhållande är det ett vackert exempel, som förtjenar uppmuntras, om en enskild bana kan af, vare sig ett inhemskt eller ett utländskt bolag, anläggas utan statsbidrag, och detta är nu fallet med ifrågavarande bana. Bolaget har endast förbehållit sig vissa förmåner i den ort banan skall genomlöpa. Hvarföre skulle man då icke låta bolaget göra ett försök, huruvida en jernväg må kunna på de föreslagna villkoren komma till stånd i vårt land? Det är just för att man må vinna någon erfarenhet i detta hänseende, som jag önskar att saken nu måtte bifallas.

Innan jag slutar, anser jag mig äfven böra till besvarande upptaga några invändningar, af en ledamot från stranden af sjön Sommen. Han har gjort två suppositioner, som efter mitt förmenande alldeles strida emot hvarandra, nemligen för det första, att bolaget skulle efter all anledning komma att göra frakttaxan så hög, att den icke skulle kunna medgifva transporterandet af någon jernmalm å banan, samt för det andra, att bolaget skulle kunna ensamt föra ut all malm från Sverige. Men huru skulle det sednare kunna låta sig med någon fördel göras, utan att taxan sättes tillräckligt lågt? Han uppgaf att en centner malm skulle komma att kosta sammanlagdt 60 öre i frakt. Han nämnde dock icke, om i dessa 60 öre jemväl vore inbegripen frakten till England, eller om de endast gällde frakten å jernvägen, men jag antager att han menade frakten till och med varans framkomst till England. Jag ber nu få fästa hans uppmärksamhet, så väl som äfven den siste värde talarens — oaktadt jag hyser en viss fruktan för denne sednares lärdom i metallurgiska saker — derpå, att den engelska jernmalmsens billigare pris beror derpå, att den engelska jernmalmen befinner sig på samma ort och ofta i samma grufva som kolen och har således icke att bära någon frakt för dessa, hvilket är en fördel, som helt och hållet motväger skillnaden mellan 30 procent och 33 procent malm, om den rikare malmen skall föras från främmande land. Jag vill också taga mig friheten att, såsom bevis för att faran af den oförmålda stora malnutförseln icke är så stor, som talaren från stranden af Sommen syntes frukta, anföra, att, såsom jag hört berättas, när för några riksdagar sedan Frövi—Falubanan var föremål för en vidlyftig diskussion inom Stats-Utskottet och man der ville söka att inhemta kännedom om alla omständigheter, som med denna bana kunde ställas i något sammanhang, det upplystes, att på ön Elba i Italien fanns en särdeles rik jernmalm, ungefär lika rik som den magnetiska jernmalmen i Gellivara, och som kunde levereras fritt ombord för 35 öre centnern, men att engelsmännen likväl icke funno sin fördel vid att föra den bort derifrån. Hvad särskilt vår jernmalm beträffar, så tror jag att den fördel, vi alltid skola kunna hafva af densamma, beror icke å vårt rika förråd deraf — och vi hafva ju i det hänseendet hört uppgifvas, att endast Norbergs jernmalmsfält skulle kunna förse halfva Europa med jern — utan å vårt sätt att blåsa med träkol, ty oaktadt alla förbättringar som engelsmännen på sednare tider infört i sättet att blåsa tackjern med cokes, så uppnår deras tackjernstillverkning dock ingalunda vår i afseende på produktens godhet.

En annan omständighet, som äfven motverkar talarens från stranden af sjön Sommen förfärliga farhåga, för att hela Grängesberget skulle komma att utföras till England, är, att den malm, som skulle fås för omnämnda billiga pris, är, såsom en talare förut sagt, en *oartad* malm, hvilken således icke kan vara så särdeles välkommen för engelsmännen, som en *välartad* malm. För några år sedan, då man inom Stats-Utskottet första gången behandlade frågan om *bearbetning* af Frövi—Falu jernvägen, så förelåg inom Utskottet bland annat en skrift af framlidne direktören i Jernkontoret C. D. af Uhr, innehållande berättelse om en lång serie försök, dem han för 30 eller 40 år sedan hade gjort, för att kunna bearbeta Grängesbergets malm till godt tackjern, och af hvilka försök det visade sig, att man genom användande af mycken omsorg verkligen kunde

lyckas ernå ett sådant resultat. Det oaktadt har någon på dessa försök grundad tillverkning i stort icke kunnat fullföljas med någon nämnvärd framgång, åtminstone hvad Grängesbergets jernmalm beträffar. Dock har jag hört, att man från Motala erhållit godt tackjern af samma sorts malm, hvarom de Herrar ledamöter af Kammaren, hvilka äro från den trakten, torde kunna bäst upplysa. I alla fall tror jag, att man måste kvarblifva vid den tanken, att det tackjern, som blåses med stenkol, icke kan blifva så godt, som det man blåser med träkol, och att således någon särdeles fara icke finnes för Grängesbergets utförande till England, eller att vår svenska jern tillverkning deraf kan hotas.

Hvad frakttaxan beträffar, har, såsom jag redan nämnt, ledamoten från stranden af Sommen sagt, det den skulle troligen blifva så hög, att det icke blefve möjligt föra några malmer å denna jernväg. Hvar och en vet likväl, att det ligger i jernvägsbolagens intresse, att moderera sina taxor så, att de kunna erhålla tillräcklig trafik derpå, ty eljest blefve inkomsten å jernvägen ingen. Sålunda ser man äfven att vår egen jernvägsstyrelse verkligen bemödar sig om att lämpa taxebestämmelserna så, att de å ena sidan kunna gifva jernvägarne inkomst och å den andra locka allmänheten till att skicka varor å jernvägen. Det är möjligt, eftersom dessa jernvägar äro Statens, att taxan i vissa fall satts något lägre, än som med jernvägarnes intresse vore bäst öfverensstämmande, ehuru jag icke vill bestämdt påstå att så är förhållandet, men man vet med säkerhet, att alla utländska jernvägsbolag nedsatt sina taxor för tunga varor eller för gods i allmänhet så långt som möjligt, och till och med å de engelska jernvägarne, som äfven tillhöra enskilda bolag, föras numera stenkolen långa sträckor på jernväg, ehuru de förut fördes å sjön.

Då jag hört, att en annan talare, som har mera sakkännedom än jag, ytterligare anmält sig, så vill jag nu icke längre uppehålla Kammarren, men slutar med att säga ännu en gång, att mycket af det motstånd, som här gjorts, haft sin grund deri, att man sökt uppskrämma sig sjelf mer än skäligt varit, synnerligast emedan här är fråga om ett utländskt bolag. Men om vi icke ställa oss så, att vi få in utländska kapitaler i landet under en tid, då räntorna här stå så högt, skola vi icke komma särdeles långt med våra jernvägsanläggningar.

För min del yrkar jag obetingadt bifall till Kongl. Maj:ts, i Stats-Utskottets förevarande utlåtande tillstyrkta, proposition i ämnet.

Grefve Posse: Det förefaller mig som man hade fört diskussionen in på ett vidlyftigare fält än frågas lösning erfordrar. För min del åtminstone har jag den uppfattningen, att här icke är fråga om att ingå i bedömande af Regeringens till bolaget lemnade koncession, eller att uttala vare sig godkännande eller klander öfver densamma, hvilken uppfattning jag stöder å 107 § Regeringsformen och 57 § Riksdags-ordningen, äfvensom å den omständigheten, att nämnda koncession redan är granskad af innevarande riksdags Konstitutions-Utskott och décharge för densamma lemnad i grundlagsenlig ordning. Frågan rör sig för närvarande endast derom, huruvida Riksdagen vill lemna sitt bifall till det af Regeringen gjorda förslaget, att bolaget skall "erhålla upplåtelse af den för

jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga jord, utan annan kostnad än att, hvad anginge boställsjord eller annan åt enskild person upplåten kronojord, ersättning därför bör lemnas i enlighet med hvad gällande expropriationslag derom stadgar“, äfvensom att få “för anläggningen kostnadsfritt begagna sådana å kronans egor belägna kalk- och stenbrott, som kunna vara disponibla“. Stats-Utskottet har för sin del ansett, att något annat än tillstyrkande af bifall icke gerna kunde komma i fråga, i synnerhet som ett afslag endast vore att i en obetydlig sak onödigt blottställa regeringen i dess förhållande till utländingen, hvarigenom anledning till ett omildt omdöme kunde gifvas. Jag hörde icke heller någon enda röst inom Utskottet höjas emot förslaget. Jag anhåller vördsamt att äfven Kamraren måtte bifalla detsamma.

Herr Jonas Jonasson: Hade engelska bolag för flera år tillbaka velat bygga jernvägarne inom Sverige, tror jag att man derföre skulle hafva varit ganska tacksam, och svenska staten hade då sluppit uppoffra milliontals Riksdaler ärligen för sina jernvägsanläggningar. Äfven för närvarande skulle ett dylikt anbud kunnat emottagas, utan att sådana farhågor behöft göra sig gällande, som en talare för en stund sedan sökte framhålla, om nemligen det hade gällt endast en sådan jernväg, som någon af våra stambanor. Men, mine Herrar! engelsmännen förstå bättre än svenska folket att ställa sina ackord, och jag tror att vi i förevarande fall böra vara något försigtiga. En talare å förmiddagen erkände, att de orter, genom hvilka nu ifrågavarande bana skulle gå, äro de på grufvor rikaste i hela vårt land, samt att jernet derstädes ger den största procenten. Är nu detta verkligen förhållandet, hvarpå jag icke har skäl att tvifla, så vore det efter mitt förmenande icke välbetänkt, att på detta sätt öfverlemna Sveriges rikaste grufvor åt utlandet, i stället för att låta svenska staten sjelf draga reventy af dem; ty det faller af sig sjelft, att om engelsmännen komme att bygga ifrågavarande jernväg och disponera den sedan den blifvit färdigbygd, skulle en betydlig del af våra grufvor snart nog komma i deras händer. Vi veta att England icke kan vara vårt svenska jern förutan, och att vi för närvarande derpå hafva en ganska god inkomst från nämnda land, men finge engelsmännen komma hit och anlägga jernvägar till våra jerngrufvor samt sjelfve bearbeta dessa, så vore det anledning befara, att svenska folket icke vidare finge någon inkomst af sitt jern, utan engelsmännen komme att se sig till godo på vår bekostnad. Det blefve då alldeles samma förhållande, som när rika föräldrar blifva fattiga genom att öfverlemna hemmanet åt sina barn.

På grund af denna min åsigt förenar jag mig med Herr Liss Olof Larsson i att yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill hoppas att man icke skall behöfva hålla långa tal till förmån för Kongl. Maj:ts i Utskottets förevarande utlåtande tillstyrkta förslag, ty jag tror att det ändock skall blifva bifallet, men jag vill blott säga att jag önskar, det Statsverket kunde slippa ifrån alla jernvägar inom landet för så billigt pris som den nu ifrågavarande, och jag tror att vi kunde skatta oss lyckliga om så blefve förhållandet, att vi nemligen finge våra jernvägar byggda utan större uppoff-

ringar från statens sida, än att släppa till kronans jord, der banan stryker fram öfver densamma, och detta ändock emot ersättning, om jorden är upplåten till boställshafvare eller brukare. Derföre synes det mig vara största skäl att Kammaren bifaller hvad Kongl. Maj:t i denna sak föreslagit och Utskottet tillstyrkt, hvarå jag, med instämmande för öfrigt i Herr Hedengrens anförande, får vördsamt anhålla om proposition.

Med Herr Carl Ifvarsson förenade sig Herr *Fredricsson*.

Herr Dufva: Lika med en föregående talare anser jag denna öfverläggning redan hafva gått vida öfver gränsen för det ämne, som skulle utgöra föremål för pröfning. Man har ingått i detaljerna af de koncessionsvilkor, som enligt regeringens beslut är det blifvande bolaget beviljade, och man har talat om att Riksdagens beslut, derest det icke skulle lyda å bifall till Utskottets hemställan, komme att innefatta ett misstroende-votum mot regeringen. Hvad regeringens åtgöranden i denna sak beträffar, så äro de redan på grundlagsenlig väg pröfvade och lemnade utan anmärkning, hvadan vi icke hafva att nu dömma om hvad regeringen gjort, utan endast att tillse hvad Riksdagen bör göra.

Hvad åter Riksdagen här har sig förelagdt, är att tillse, huruvida skäl finnas, att ur det allmänna bästas synpunkt göra det tillämnade bolaget de medgifvanden, som blifvit Riksdagen föreslagna att af den åt bolaget beviljas. Dock beder jag att få erinra att, huru nu än Riksdagens beslut utfaller, står likväl den af Regeringen beviljade koncessionen fast, och då här under diskussionen både af dem, som talat emot bifall till Utskottets förslag fällts yttranden, grundade på den föreställningen, att jernvägens bestånd och de fördelar, som orten skulle skörda af dess tillvaro, skulle vara beroende af det beslut Representationen nu komme att fatta, vågar jag uttala såsom min åsigt, att en dylik föreställning grundar sig på ett misstag. Ty, då, såsom jag nämnde, koncessionen, hvilken redan blifvit meddelad, är oberoende af Kamrarnes beslut och gäller utan afseende å framgången af Utskottets förslag, blifver det lika möjligt för bolaget att verkställa jernvägsanläggningen, om det annars har allvar med dess åvägabringande. Med flit säger jag: det är lika möjligt. Jag beder nemligen att få taga fasta på hvad här af flere talare och särskildt vid diskussionens början af representanten från orten yttrades, att de förmåner, om hvilkas beviljande nu är fråga, äro af högst obetydligt värde och särskildt att icke någon kronans jord finnes i den sträckning jernbanan behöfver genomgå. Äro dessa förmåner emellertid af så obetydligt värde i och för sig sjelfva, måste de väl äfven vara det för bolaget, som, om det har medel att bygga jernvägen, säkert ej har svårighet att derjemte förskaffa sig äfven tillgångar, som motsvara penningvärdet af de förmåner man nu föreslår Representationen att bevilja det. Vore här icke annat att betänka och berodde åstadkommandet af ifrågavarande jernvägsbyggnad endast på beviljandet af några obetydliga förmåner af Riksdagen, vore det utan tvifvel orätt att vägra dessa, då jernvägen i och för sig visserligen bör blifva gagnelig för orten. Men här äro andra förhållanden, som böra tagas i betraktande innan man ingår i pröfning af frågan, huruvida jernvägen, en gång åvägabragd, kan

medföra några fördelar eller icke. Det torde nemligen icke vara för svenska statsverket en alldeles likgiltig fråga att tillse, det Sverige icke förspiller sin kredit i England, hvarföre vi böra taga oss väl till vara för att inleda Staten i förbindelser, som kunna medföra en sådan påföljd. Nu torde det vara hvar och en bekant, att i England råder den meningen att, så snart ett lands representation gifvit understöd åt ett företag, detta innebär ett slags attestat att företaget är af vigt för det allmänna och såsom sådant tagits af representationen om hand. Om ett dylikt företag derefter skulle, vid utförandet, komma i svårigheter, anses det vara representationens skyldighet att bispringa med den hjälp, som af behovet påkallas. Häraf torde man kunna draga den slutsats, att om ifrågavarande bolag, efter att hafva af Riksdagen erhållit understöd, skulle komma i trångnål, men representationen ansåge sig icke vidare hafva med detsamma att skaffa, utan lemnade det åt sitt öde, detta icke skulle uppväcka den bästa sinnesstämning emot oss i England. Man skulle anse oss der, väl icke hafva brutit emot någon juridisk förpligtelse, men väl undandragit oss något, hvartill vi, enligt deras uppfattning, varit moraliskt förbundne. Nu vill jag väl icke befara, att detta bolag skulle gå ett sådant öde till mötes, men vi hafva ledsamma föregångare i händelserna med Gellivara bolag och Köping—Hult-bolaget; och det torde vara en oomtvistad sak, att Sveriges kredit i följd af dessa tilldragelser stått ganska illa i England. Att sådant händt förr, är väl intet bevis för, att något liknande skall hända ånyo, men det innebär dock för svenska folkets ombud en ganska stark maning att se sig för, och varning att ej glömma den lärdom, som af föregående tilldragelser gifvits. Man torde icke behöfva gå längre tillbaka än till händelsen med Gellivara bolag, hvilket under stora förhoppningar erhöi understöd af representationen, och erinra om de svårigheter, hvilka dessa förhållanden förorsakat. Om dessa svårigheter nu kunna anses öfvervunna, då det med icke så ringa uppostringar lyckats att under svenska statsverkets närvarande behof få ett statslån i England, torde det dock icke dröja så länge, innan vi möjligen åter få förnya ett sådant försök. Det tål då att tänka på, om man bör ytterligare ställa sig så, att man för antydd händelse äfventyrar att genom nya missförhållanden motverka vår kredit. I fråga om hvilket afseende bör fästas vid dessa omständigheter, kan man ej undgå att inlåta sig på frågan åt hvilka personer koncessionen är lemnad; och att härvid anmärka, att de obestridligen icke äro personer, hvilkas kapitalställning i minsta mån innebär garanti, att bolaget och den tillämnade jernvägen blifva en följd af erhållandet af ifrågaställda förmåner. Hvarföre det för dem skulle ligga vikt på beviljandet af dessa på Riksdagens beslut beroende förmåner, kan, såsom redan är omnämndt, icke vara dessas penningevärde. Men genom ett bifallande beslut af Riksdagen skulle dem beredas fördelen att kunna under sina arbeten för bildande af bolag i prospekter och annorledes framhålla, att det är svenska representationen, som understödjer företaget — och vi äro då åter inne på samma bana, hvars följder vi nyss förut med knapp nöd undgått.

Så vidt jag kunnat finna, är icke något förhållande upplyst, som betryggar för att vi ej kunna råka ut för samma äfventyrligheter äfven denna gång. Något bolag vet jag ännu icke finnes, och kan det icke

komma till stånd utan det medgifvande här blifvit sökt, så och vid tanken på det behof, som snart kan komma att visa sig för oss, att begagna vår kredit i England, anser jag såsom en skyldighet att icke förorda det representationen skulle åtaga sig de föreslagna förpligtelserna. För min del yrkar jag derföre helt enkelt afslag å Utskottets hemställan, och anmärker blott dervid än en gång, att härigenom är icke företaget omöjliggjordt eller koncessionen rubbad, ty finnes det allvar och förmåga hos dem, åt hvilka koncessionen blifvit lemnad, behöfva de ganska ringa uppoffringar för att fylla hvad som i penningevärde frångår dem genom ett afslag af Riksdagen, och de kunna utan hinder deraf företaga jernvägsbyggandet; de hafva deremot blifvit beröfvade tillfälle att, om behof framdeles skulle för dem uppstå, på svenska representationen ställa några slags anspråk att upprätthålla det företag, hvaruti de sjelfvilligt inlåtit sig.

Häri förenade sig Herrar *Hæggström* och *Falk*.

Herr Ahlgren: Jag har varit med i representationen sedan det nya statsskickets införande, men endast undantagsvis har jag derunder hört någon öfverläggning, hvilken så öfverraskat mig som denna. Hvad åsyfta de, som motsätta sig detta förslag? Vilja de, genom att afslå betänkandet, tillintetgöra den koncession Regeringen redan lemnat till ifrågavarande jernvägsanläggning? Så synes vara förhållandet, men jag vågar påstå, att detta är en omväg, som icke är Riksdagen värdig. Jag har dock icke begärt ordet för att uttrycka dessa tankar, ty de finnas nog hos de flesta af Herrarne derförutan. Jag har anhållit att få yttra mig i anledning af det förslag, som af en talare framställdes, att Riksdagen skulle bifalla Kongl. Maj:ts proposition, med vilkor att ett sådant bifall icke finge lägga hinder i vägen för andra bolag att anlägga jernvägar i samma riktning. Jag tillåter mig fråga hvar till ett sådant vilkor skulle tjena. Om meningen vore att ett annat bolag skulle anlägga en jernväg å samma banvall, så kunde vilkoret möjligen behöfvas, men om meningen endast är att anläggningen skall få ske i närheten af den andra jernvägen, är tillägget öfverflödigt.

För hvad strida de, som vilja neka anläggandet af den ifrågasatta jernvägen? Jo de äro, ehuru omedvetet, ombud för tyskar, som mot betingad provision söka att få byggandet af Frövi—Falubanan öfverlemnad till sina landsmän. För min del är jag emellertid öfvertygad, att engelsmän bättre fullgöra sitt åtagande än hvad tyskar skulle göra, om banans byggande komme att åt dem öfverlemnas.

En ärad talare framställde det ledsamma förhållande, som med Gellivarabolaget egt rum. Jag förstår icke hvad det har med denna sak att skaffa. Han sade äfven, om jag hörde rätt, att något bolag för den ifrågavarande anläggningen icke finnes. Om så är förhållandet, hvar till tjänar då denna långa diskussion.

Om vi hade tillräckliga kapitaler, kunde vi tillbakavisa hvarje jernvägsbyggnadsanbud af så väl engelsmän som tyskar, men så länge vi det

icke hafva, tror jag att man bör med tacksamhet mottaga utländska kapitalisters anbud.

Herr *Engman* förenade sig med Herr *Ahlgren*.

Herr *Åstrand*: På samma gång jag hembär den främste representanten på Stockholmsbanken min skyldiga tacksamhet för den kompliment han behagat egna mig, representanten från trakten af Sommen för mina metallurgiska insigter, beklagar jag, att jag, med hänsyn till Herr *Hiertas* nyss hafda anförande, icke kan lemna honom samma vitsord.

Han sade, att han icke kunde förstå mitt anförande, då jag skulle hafva yttrat, att det engelska bolag, som skulle anlägga jernvägen, kunde sätta taxan så hög, att jernvägen icke kunde trafikeras, på samma gång jag skulle hafva sagt, att bolaget skulle föra all malm till England. Jag ber att i anledning deraf få erinra, att, om jag eger en väg, det icke direkt kostar mig ett öre att trafikera den, men att det deremot kan vara kinkigt nog för andra att befara den. Jag nästan fruktar att lemna vidare upplysningar angående jernförädlingen, ty det skulle kanske ännu mera väcka Herr *Hiertas* förvåning, men detta oaktadt vill jag nämna, att jag i jernkontorets handlingar så till vida tagit reda på jernhandteringen, att jag inhemtat, att till hvarje skeppund jern af Grängesbergets bättre malmer blott åtgår $1\frac{1}{3}$ tunna kol, medan vid förädling af mindre rika malmer, till ex. Tabergsmalmen, för samma quantitet erfordras 4 tunnor. Detta förklarar än ytterligare, hvarföre det för engelsmännen blefve en vinst att föra jernet till deras koldistrikter, hvarest kostnaden för tackjernets förädling är vida billigare än här.

Då jag har ordet, ber jag att få till här närvarande Statsrådet och Chefen för Civil-departementet hemställa, dels huruvida den uppfattning, jag i mitt förra anförande tog mig friheten framställa angående den i afseende på frakttaxan lemnade koncession, är riktig, nemligen, att bolaget är berättigadt att sätta taxan till det belopp, som är högst gällande för andra enskilda jernvägar, eller om meningen är, att Kongl. Maj:t eger full frihet att pröfva och bestämma till hvad belopp taxan vid jemförelse med andra enskilda bolags får uppgå; dels ock huruvida regeringen, med stöd af förordningen om expropriation af jord för allmänna behof, anser sig förhindrad att, om Kammaren skulle afslå propositionen, tillåta bolaget bygga den ifrågavarande banan öfver boställes eller annan kronan tillhörig mark. Om det är förhållandet, bör Riksdagen icke neka att godkänna propositionen, ty det vore att gifva regeringen dementi. Är det åter icke förhållandet, inverkar Riksdagens gillande af den utaf Kongl. Maj:t lemnade sanktionen icke vidare på frågan, än att Riksdagen uppträder såsom garant för företaget, och hvilket Riksdagen, efter min åsigt, bör undvika.

Herr *Medin*: Man har här omtalat Gellivara-bolaget, men jag tror att man vid uppgörandet af kontraktet med det nu ifrågavarande engelska bolaget iakttagit större försigtighet. Jag inser ej någon skada deraf, att engelsmän komma hit för att bygga jernvägar, ty vi hafva sjelfva nog

ändå att bygga. Jag skall ej längre upptaga tiden, utan blott tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hierta: Ehuru Kammaren tyckes vara uttröttad af den långa diskussionen, kan jag dock icke underlåta att yttra några ord i anledning af frågan, huru det skulle komma att gå med den ifrågasatta jernvägen, äfvensom i anledning deraf, att en ledamot nästan tagit för gifvet att bolaget skulle komma att i England göra en falsk eller förvrängd framställning angående Svenska Riksdagens andel i koncessionen samt låta förstå att understöd blifvit bolaget lemnadt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att, om en sådan falsk prospekt utfärdades angående svenska Regeringens del i denna sak, det vore tillräckligt att genom svenska ministern i London infördes i någon af de större engelska tidningarne, t. ex. Times, en rättelse och vederläggning, ty derigenom skulle misstroende i England väckas icke mot svenska Regeringen utan mot den som utfärdat prospekten.

Jag vill begagna tillfället för att göra en rättelse i Herr Astrands yttrande, deri han så blygsamt förklarade, att han undanbad sig den komplement, han trodde vara honom ämnad för insigter i metallurgien. Jag ber att få upplysa, att komplementen var ämnad åt den ledamot å Stockholmsbänken, som är professor i metallurgi, men då Herr Åstrand här sökt upplysa Kammaren, medelst utdrag ur jernkontorets annaler samt anställda kalkyler, och huru väl det skulle löna sig för engelsmännen att utföra malm härifrån, all denna framställning synes utvisa en ganska berömvärd lärdom i ämnet, så tör jag få tillägga, att jag anser honom väl förtjent af den ifrågavarande komplementen, fastän densamma var ämnad åt en annan.

Herr Jöns Pehrsson: Frågan tyckes kunna reduceras dertill, huruvida det är förmånligare att vi sjelfva bygga jernvägar och förlora 3 å 4 procent årligen, eller att lemna åt utländska bolag att bygga dem. Jag tror knappast att det är behöfligt att uppmana till bifall af förslaget, ty det torde ändå komma att blifva Kammarens beslut.

Herr Dufva: I anledning af Herr Ahlgrens yttrande angående alla dem, som opponerat sig mot förslaget, får jag säga, att, som jag saknar den kännedom, han tyckes ega om engelska och tyska provisionsförhållanden, det icke är mig möjligt att derpå gifva något svar.

Herr Hierta yttrade något, som var riktadt mot mig. Han sade nemligen, att jag antydtt att bolaget kunde framlägga en falsk prospekt. Jag sade ej det, utan blott att, om förslaget bifölles, bolaget kunde komma att i sina prospekter framhålla, att det fått understöd af svenska staten, och det vore ju icke falskt. Att hvad jag yttrat om verkan i England af dylikt understöd från representationens sida är enligt med verkliga förhållandet, derom är jag i tillfälle att anföra bevis. Kammaren torde erinra sig att, då fråga var om Riksgälds-kontorets förvaltning framställdes förslag att representationen skulle låta inhemta yttrande af någon engelsk jurist, om Staten hade att vänta någon framgång af en rättegång i England mot Gellivara-bolaget. Statsministern för Utrikes ärendena

gjorde vid denna frågas behandling i Första Kammaren åtskilliga meddelanden, och jag ber att ur hans då afgifna yttrande få uppläsa något, som jag tror skall fullt rättfärdiga hvad jag sagt. Han yttrade bland annat följande: "Hvad åter beträffar den tillfredsställelse man skulle röna genom att rådfråga en engelsk jurist i ämnet, så måste jag bekänna att, om ock, såsom jag är förvissad, det blefve till fullo ådalagsgdt, att den juridiska rätten är på Svenska statens sida, dock aldrig i England skulle utplånas den moraliska öfvertygelsen, att Svenska staten varit förpligtad att ej låta ett företag falla, hvartill densamma en gång gifvit koncession och anslagit medel.

I närvaro af en sådan opinion i England, att, när en regering gör ett sådant steg, som att af lagstiftande makten begära understöd för ett företag, regeringen ej heller bör öfvergifva detsamma, skulle Svenska statens kredit kunna komma att lida ganska mycket genom den nu föreslagna åtgärden."

Så vidt jag förstår, innebär detta yttrande, att, utan afseende å det större eller mindre understöd som ifrågasättes, om Representationen gifver understöd åt ett företag, den i och med detsamma åtagit sig att hålla företaget uppe. Det är skenet af ett sådant åtagande, som jag anser det icke vara skäl att påtaga sig, enär derigenom man lätt kan inveckla sig i sådana svårigheter som jag förut antydt.

Herr Gumælius: Jag skall bedja att få göra blott ett par anmärkningar vid föregående anföranden. Af en talare å Stockholmsbänken, som i hög grad lyckats tillvinna sig Kammarens öra, yttrades att vi borde taga oss till vara för att genom bifall till förslaget förspilla vår kredit i England. Jag hemställer, om icke fast mera vår kredit sättes på spel i fall Riksdagen, sedan svenska regeringen nu en gång lemnat denna koncession, vägrar bifall till denna ringa eftergift, som nu är i fråga. I sanning kunde en sådan vägran från Riksdagens sida gifva engelsmännen anledning att tilltro Sveriges båda statsmakter nog mycken brist på solidaritet.

Samma ärade talare har såsom varnande exempel framhållit ett par andra engelska bolags verksamhet i Sverige, nemligen Köping—Hult och Gellivara, af hvilka blott dock det förre nämndes i förbigående, medan det sednare tecknades i mörka färger. Måhända hade det varit lämpligare, om han till föremål för sin teckning valt Köping—Hult-jernvägsbolaget, som med det nu ifrågavarande har mera likhet. Då skulle denna talare ej hafva kunnat undgå att erinra, hurusom Köping—Hultbolaget, i trots af vidrigheter, skaffat Sverige en vigtig jernvägsförbindelse, utan att staten då, mera än i fråga om Frövi—Ludvikabanan, fick vidkännas några nämnvärda uppoffringar. Kunde staten få flera jernvägsförbindelser för sådant pris, vore det väl icke illa, och jag bekänner, att jag har svårt fatta, huru man kan yrka afslag å Utskottets enhälliga tillstyrkan af det anspråkslösa statsbidrag, som här begäres.

Herr Gunnarsson: Jag hade icke trott, att denna fråga skolat uppväcka en så allmän och långvarig diskussion, då jag förut tyckt mig finna, att man här varit temligen ense om, att lättade och utvidgade kommunikationer tillskynda landet en fördel. Då man nu likväl visat sig

frukta ifrågavarande jernvägsföretag af någon ur dunkla föreställningar om en möjlig fara hemtad anledning, får jag förklara att jag icke hyser någon fruktan för detta företag.

Man har velat oroa oss med en vink om att engelsmännen nog veta att spela sina kort väl. Jag vet icke att svensken behöfver frukta detta spel, ty vi hafva obestriddligen trumfen på vår hand, när vi vilja använda den. Visar det sig nemligen att engelsmännen med denna jernväg locka till exporterandet af allt för stora quantiteter malm, är det ju intet som hindrar oss, om vi annars finna det med vår fördel öfverensstämmande, att åsätta malmexporten en så hög tull, att den derigenom ointetgöras.

På grund af min öfvertygelse om denna jernvägs nytta, kommer jag att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Ahlgren: Blott ett par ord i anledning af hvad den ärade representanten från Stockholm, Herr Dufva, nyss yttrade. Jag har ännu i minnet, huruledes, då frågan om ändring i 72 § Regeringsformen för ett par dagar sedan förevar, och några talare dervid, bland andra skäl för bifall till den föreslagna ändringen, åberopade de olyckor som vid några föregående tillfällen drabbat Riksbanken, förbemälte ärade representant gendref detta skäl med det yttrande, att man icke af den omständigheten, att sådan olycka en eller flera gånger inträffat, vore berättigad till det antagande, att den ånyo skulle inträffa. Enär nu denne talare velat hemta stöd för egen åsigt i denna fråga från förhållandet med Gellivaraverken, tillåter jag mig att emot honom vända hans egna vapen; och då jag föreställer mig, att de argumenter, som hans sjelf kort förut fränkänat bevisande kraft, icke, när de sedan af honom sjelf användas, kunna vara öfvertygande för andra, torde vigten af hvad han, på grund deraf, anfört hafva förfallit.

I fråga om de nämnda provisionsförhållandena, är jag visserligen i tillfälle att lemna från tillförlitliga källor inhemtade upplysningar, men då meddelanden härom ligga utom ämnet, vill jag ej här vidare orda derom, likväl skall jag med nöje enskildt meddela den ärade representanten hvad jag känner om tyskars försök att få öfvertaga den jernvägsbyggnad, hvarom fråga nu är.

Herr Dufva: Jag beklagar, att den siste värde talaren icke fästade tillbörlig uppmärksamhet vid mina ord nyss, hvilket kunnat bespara honom besväret att framställa saken så, som skulle jag hafva låtit en motsägelse komma mig till last. Jag yttrade nemligen icke att deri, att det förut gått olyckligt för engelska bolag här i landet, låge något bevis för att det skulle komma att gå på enahanda sätt äfven med det ifrågavarande, utan jag sade uttryckligen, att detta förhållande icke var något bevis för förnyandet af enahanda tilldragelser, men att vi af omformälda förhållande borde känna oss manade till försigtighet i bevakandet af Statens intressen. Någon motsägelse har jag således icke att förebrå mig.

Herr *Magnus Svensson* instämde i Herr Dufvas anförande.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner gäfvos dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på bifall till Herr Nordenskiölds för-

slag, dels ock slutligen på afslag å hvad Utskottet hemställt. Den första af dessa propositioner ansågs besvarad med öfvervägande ja, men då votering begärdes, blef, efter det yrkandet på afslag antagits till kontraposition, följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 71,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen utföll med 129 ja mot 31 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

§ 14.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 72, i anledning af väckt fråga om Kamereraren i Riksgälds-kontoret G. C. Norlings öfverflyttande på Riksgälds-kontorets pensionsstat.

§ 15.

Förekom till slutligt afgörande Stats-Utskottets Memorial N:o 73, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om andra och tredje punkterna i Stats-Utskottets Memorial N:o 56, angående erhållna återremisser å trenne punkter i Utlåtandet N:o 19, rörande dels anslag till fortsättande af Statens jernvägsbyggnader, dels stambanornas spårvidd och anläggningssätt m. m.

Rörande det af Utskottet i detta Memorial framställda sammanjemkningsförslag anförde:

Herr Gustafsson: Jag anhåller att få taga Kammarens tid några ögonblick i anspråk, för att i största korthet redogöra för de skäl, hvilka föranleda mig att yrka, det Kammaren måtte vidblifva sitt i detta ämne redan fattade beslut.

Vid första genomläsande af Utskottets utlåtande i denna punkt, och då man meddelat mig, att Kamrarnes Herrar Talmän sannolikt skulle af grundlagens föreskrifter se sig förhindrade att medgifva, det denna fråga blifve föremål för gemensam votering, var jag verkligen frestad att för min enskilda del bifalla punkten, på det att man måtte komma i tillfälle på något sätt för regeringen gifva tillkänna sin önskan om det smalspåriga systemets tillämpning vid norra stambanans fortsättning; men vid närmare eftersinnande har jag kommit till det resultat, att jag måste afslå punkten. Om denna Kammare bifölle hvad Utskottet här föreslagit, skulle Kammaren, enligt mitt förmenande, väsendtligen förändra sin ställning till frågan; ty Kammaren har, genom sitt förra beslut, bestämdt förklarat, att norra banan *skall* byggas smalspårig, men genom bifall till detta förslag skulle Kammaren uttrycka ett tvifvel om lämpligheten af samma be-

slut. De i denna punkt förekommande orden: "att Kongl. Maj:t tacktes taga i nådigt öfvervägande, *huruvida det må finnas lämpligt* att å norra stambanan använda en spårvidd af 3 fot 6 tum, engelskt mått" innebära nemligen ett så starkt tvifvel, att den, till hvilken de ställas, ovilkorligen måste, derest han skall döma efter orden, antaga att de, som uttalat dem, sjelfva tviflat på möjligheten af förslagets realiserande. Och denna Kammare kan väl icke vilja på ett sådant sätt förändra sitt redan fattade beslut. Men — säger man — bifalla vi icke detta förslag, så förfaller hela frågan om smalspårigheten. För min del tror jag icke detta. Ty äfven om denna fråga icke blifver föremål för gemensam votering, hvilket dock vore särdeles eget, då det icke kan förnekas, att statsutgifterna komma att i betydlig mån ökas eller minskas, allt efter som norra stambanan bygges bred- eller smalspårig, och då samma Herrar Talmän, hvilka nu föra klubban inom de respektiva Kamrarne, vid riksdagen år 1867 icke hade något att erinra emot gemensam votering i en fråga der det ej gällde något anslag, ty anslaget var redan beviljadt, utan endast ett af den ena Kammaren vid anslaget fästadt vilkor; således alldeles samma förhållande som här; skilnaden består endast deri, att *då* var vilkoret fästadt af Första och *nu* är det gjordt af Andra Kammaren — men, som sagdt var, äfven om frågan icke blir föremål för gemensam votering, så kunna vi dock vara fullkomligt förvissade, att regeringen icke lefver i okunnighet derom, att en stor majoritet inom denna och en icke ringa minoritet inom Medkammaren beslutat, det norra stambanan i sin fortsättning skall byggas smalspårig, samt att regeringen således utan tvifvel icke kommer att använda några medel på norra banans byggnad förr än regeringen underställt frågan om spårvidden representationens pröfning. Under sådana förhållanden tror jag, att denna Kammare handlar klokare, om den vidblifver sitt redan fattade beslut, än om den bifaller ett förslag, som innebär ett starkt tvifvel om lämpligheten af samma beslut; och jag hemställer vördsamt, att Kammaren måtte, med vidblifvande af sitt förra beslut, afslå hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Hedin: Detta skall således vara ett försök till sammanjemkning af de olika meningar, i hvilka Kamrarne i denna fråga stadnat. Enligt min tanke är det det icke; ty svärligen lärar väl det få kallas sammanjemkning, när den ena Kammarens mening totalt slopas och den andra göres till ensam rådande. Detta är likvisst fallet här, ehuru ordalagen äro andra, än dem Stats-Utskottet använt i andra punkten af dess under N:o 56 aflåtna memorial. I sak är detta förslag dock detsamma som det nyssnämnda, ty ett Riksdagens beslut — uttryckt i allmänna ordalag och utan närmare föreskrift om sättet — att norra banan skall byggas efter mindre kostsam plan, betyder ingenting mer än en blott anhållan från Riksdagen till Kongl. Maj:t att så eller så måtte ske. Sålunda har genom denna ordförändring intet försök till sammanjemkning i sak egt rum, utan den enkla sanningen är, att Stats-Utskottet blott förnyat sitt förra, af Första Kammaren bifallna, men af Andra Kammaren afslagna förslag. Jag förutser den invändningen, att en sammanjemkning i sak icke varit möjlig och att, om man ville ställa sig föreskriften i 63 § Riksdags-ordningen till efterrättelse, Stats-Utskottet icke haft annat val

än att anmoda den ene parten att frångå sin mening. Men jag vill der-
vid erinra, att 63 § Riksdags-ordningen icke ålagt Stats-Utskottet att
göra det omöjliga möjligt. Det heter: "*söka att de olika meningarne, så
vida möjligt är, sammanjemka*". Utskottet skulle således, utan att tråda
grundlagens bud för nära, kunna underlåta det omöjliga sammanjemk-
ningsförsöket. Så gick Stats-Utskottet tillväga vid 1867 års riksdag. Om
sådant försök emellertid skulle företagas, förefaller det kuriöst att Ut-
skottet anmodar den majoritet, som med 110 röster i den Andra och 32
i den Första Kammaren, d. v. s. tillsammans 142 röster, beslutat en mindre
spårvidd, att frånträda sin mening och öfvergå till den minoritet, som med
60 röster i hvardera, eller tillhopa 120 röster i båda Kamrarna, beslutat
att lemna frågan om spårvidden åt Kongl. Majts, eller med andra ord,
den höga jernvägsbyggnads-styrelsens afgörande.

Då denna Kammare redan förklarar sig icke rygga tillbaka för an-
svaret att framtvinga en förändring i det hittills följda jernvägsbygg-
nadssystemet, är det min mening, att foljdriktighet och afseende å Kam-
marens värdighet förbjuda Kammaren att antaga det nu framlagda för-
slaget.

Må man ej här komma med den invändning att något riskeras ge-
nom att vägra godkännande af förevarande förslag, eller att man bör
emottaga *något* hellre än att få intet, ty uti intet fall kan man komma i
en sämre ställning, än genom antagande af det så kallade sammanjemk-
ningsförslaget. Detta är visserligen ej afsedt att vara, men egnadt att
blifva en fälla, i hvilken jag hoppas Andra Kammaren ej skall sticka in
sin fot. Med någon kännedom om Kongl. Majts nuvarande regerings-
skaplyne, som ej hör till det mera deciderade slaget, skulle det icke vara
oväntadt, om den af en sådan framställning toge sig anledning att accep-
tera ett byggnadssystem, som förenade det större och det mindre syste-
mets olägenheter, men saknade fördelarne af bådadera. Om det då icke
komme att dröja länge, innan man allmänt vore ense derom, att detta me-
delvägssystem, en bredspårig bana med svag öfverbyggnad, vore olämpligt,
hvad blefve väl följden deraf? Jo, man komme att lägga ansvaret icke
på Regeringen, som dock fattat beslutet derom, utan på Riksdagen, som
skulle påstås hafva med sin envishet framtvingat ett sådant beslut. På-
ståendet voro visserligen ej välgrundadt, men deraf skulle man visserligen
ej låta sig afhållas från beskärmsel, att härmed vore visadt, huru olyck-
ligt det är, att Riksdagen lägger sig i "administrativa detaljer", med
hvilket eufemistiska uttryck man ej så litet oegentligt betecknar en fråga
om besparing af 5 till 6 millioner R:dr.

Den siste talaren yttrade en förmodan, att det kunde finnas en möj-
lighet att denna fråga icke slutligen komme att afgöras medelst gemensam
votering. Skulle så ske, hvilket jag dock måste betvifla, kan frågan åt-
minstone icke komma i sämre ställning än den, hon för närvarande inne-
har. Den sämsta ställning, i hvilken hon kunde komma, erhöile hon om
Kammaren antog föreliggande bemedlingsförslag. Om icke gemensam
votering ifrågakommer, så bör Kammaren ej påtaga sig ansvaret för en
säkerligen olycklig halfhetsåtgärd; det är då bättre att låta förblifva vid
hvad redan är sagdt, och lemna ansvaret åt dem, som högt förkunna att
de förmå bära det. Men med stöd af grundlagens bud måste jag antaga,

att gemensam votering skall afgöra saken, och då hoppas jag, att Kam-maren skall visa sig nog fast, för att segren skall stadna på deras sida, som önska sparsamhet med landets medel.

Herr Medin: Då vi nu kunna sägas vara så godt som inne i riksdagens tolfte timma, anser jag det vara oklokt att uttänja diskussionen om en fråga, som synes mig redan på förhand vara temligen klar. Åtminstone lärer väl icke 65 § Riksdags-ordningen gifva anledning härtill, ty man behöfver blott läsa de första raderna deraf för att finna att samfärd votering här bort ega rum. Jag vill ej med många ord upptaga tiden utan endast, då det väl icke kan vara meningen att Kammarrens efter votering fattade beslut skall blifva helt och hållet undertryckt, hemställa, att Kammarren, i enlighet med hvad Herr Gustafsson föreslagit, må vidblifva sitt förra beslut.

Herr Carl Ifvarsson: Då en talare ganska skarpt klandrat Stats-Utskottet, dels för det Utskottet sökt till att sammanjemka båda Kamrarnes sins emellan skiljaktiga beslut, och dels för det sammanjemknings-förslaget icke nog omfattar Andra Kammarrens mening, så ber jag att med några ord få bemöta detta klander, hvilket till och med innebär det påstående, att Utskottet icke haft rättighet att föreslå något, som afser ändring i denna Kammarrens beslut.

Hvad nu först beträffar klandret angående Utskottets rättighet och skyldighet i detta hänseende, så torde denna vara nog tydligt uttalad i grundlagarne, för att kunna begripas af den som vill det, likasom det torde vara klart, att sammanjemkning icke någonsin skulle vara möjlig, nej icke ens tänkbar, om någondera Kammarrens beslut skulle oförändradt bibehållas. Tvärtom måste de ömsesidiga besluten, hvart i sin mån, frän-trädas, derest de olika besluten skulle kunna sammanjemkas; hvadan jag anser att Utskottet i denna del icke gjort hvarken mer eller mindre än dess rättighet och pligt bjuder. Hvad återigen beträffar det föredragna förslaget lutande i större eller mindre mån åt det ena eller andra hållet, så kunna meningarne derom med desto större skäl vara inom Kammarne delade, som flera olika förslag inom Utskottet varit framlagda, af hvilka det ifrågavarande, som innebär en sammanjemkning af de olika meningarne inom Utskottet, tillkommit genom votering. Sjelf stannade jag i minoriteten, då jag höll på ett förslag, som mera närmade sig denna Kammarrens beslut, än det som vann röstpluralitet; men detta hindrar dock icke att jag, med afseende på frågans ståndpunkt, vill antaga det nu, då jag icke ser någon annan utväg för frågans lösning, derest densamma icke skall helt och hållet förfalla; ty att få den löst genom gemensam omröstning anser jag vara omöjligt, huru enkelt och önskvärdt detta än skulle varit. Grundlagen synes mig lägga hinder i vägen för en sådan åtgärd, och då jag icke allenast tror detta, utan äfven hört många sakkunnige män en-stämmigt påstå detsamma, så har jag fullt skäl att antaga det frågan förfaller, om icke denna Kammarren, i likhet med Första Kammarren, antager det ifrågavarande förslaget. Det gäller således att välja emellan förslagets antagande och frågans förfallande. Hvilketdera, som i och för
sjelfva

sjelfva saken kan vara fördelaktigast, beror måhända på omständigheter, som jag kanske icke känner; men utgången af frågan inom denna Kammarare torde möjligen bero af tvänne olika syftemål, om icke äfven till någon del deraf att kanske icke alla, som talat om all möjlig sparsamhet i afseende på jernvägsbyggnader, menat så allvarsamt med hvad de sagt. För min del har jag sagt det, och jag har allvar dermed, och då jag tror, att en skrifvelse, affattad i så pass bestämda ordalag som den ifrågarvarande, åtminstone är bättre än ingen, så gifver jag också villigt min röst för densamma.

Att de, som önska att Regeringen skall hafva fria händer utan någon påstötning från Riksdagen, rösta för afslag, är helt naturligt, och att de som lefva i den tron, att frågan skall afgöras genom omröstning, göra på samma sätt, är antagligt, hvadan utgången troligen bliver afslag; men de sednare borde likväl taga i öfvervägande hvad jag nyss har sagt och således besinna, om de tro frågans förfallande bättre leda till målet än bifall till Utskottets förslag; ty om de ock icke dela min mening i afseende på voteringsåtgärdens omöjlighet, så borde de åtminstone kunna antaga möjligheten af propositionsvägran från Talmannens sida, i händelse fråga om voteringsproposition framdeles uppstår, äfvensom huru frågan då gestaltar sig. Om sådant skulle inträffa, men Kammararen icke godkänner denna vägran, så kan visserligen denna tvist komma under Konstitutions-Utskottets pröfning, dock troligtvis för att icke säga påtagligen, icke till fromma för Kammararens mening.

Men äfven om man ville antaga motsatsen, så, då jag är temligen förvissad att Första Kammararen anser frågan förfallen, om ej begge Kammararne nu blifva ense, kan Utskottet ingenting vidgöra i saken, emedan det icke har rättighet att skilja tvister båda Kammararne emellan. Af alla dessa skäl och omständigheter anser åtminstone jag för min del, att det är fördelaktigast att Utskottets förevarande förslag antages, hvilket jag derföre äfven påyrkar.

Innan jag lemnar ordet, anhåller jag att emot en talaresh påstående derom, att ett prejudikat från 1867 skall finnas derpå, att omröstning i en alldeles lika fråga med denna blifvit af båda Kammararne gemensamt verkställd, få påminna, att äfven om så vore, hvilket jag icke minnes men dock på det högsta betviflar, så utgör detta icke något skäl för att äfven nu handla på samma sätt; ty ett misstag skulle ingalunda berättiga till flera sådana, och prejudikatet blefve vådligare om det åter förnyades, om det icke är grundlagsenligt.

Friherre Alströmer: Man kan visserligen betrakta den nu förevarande, likasom de flesta andra frågor, på olika sätt. Men om man icke invecklar densamma alltför mycket, utan vill se den sådan den är, tror jag, att den ställer sig ganska enkel. Jag antager nemligen, att såväl det af enskild motionär väckta förslag, hvilket ligger till grund för Stats-Utskottets första framställning angående spårvidden och byggnadssättet, som sjelfva denna framställning och de olika beslut, hvilka derom blifvit af de båda Kammararne fattade, ytterst och egentligen afse bemödandet att åvägabringa största möjliga begränsning af utgifterna för de ifrågavarande

jernvägsbyggnadsarbetenas utförande. Det torde icke kunna förnekas, att *besparing* var det *hufvudsakliga* mål, om hvars ernående *alla* äro ense, oberoende deraf om detta nu skall sökas på den "smala" vägen eller på den "breda". Jag antager således, att fråga i *första* rummet här gäller *billig anläggningskostnad* och i det *andra* anläggningskostnad med bredspårighet eller smalspårighet. Nå väl! Granskar man nu det föreliggande sammanjemkningsförslaget, så finner man ju, att Stats-Utskottet, i full öfverensstämmelse med det logiska förhållandet mellan ändamål och medel, i *första* momentet uppställt hvad som här är *hufvudsak* eller frågan om en mindre kostsam plan för anläggningen, och hemställer, att Första Kammaren, som förut i detta hänseende uttalat sig mera evasivt, ville derom fatta ett bestämdt beslut.

Andra momentet af samma förslag afser att öfverlemna frågan om byggnadssättet och spårvidden till pröfning af Kongl. Maj:t, hvilket förslag jag för min del anser vara så mycket lämpligare, som det visat sig, att bland männen af facket meningarne härom äro delade om det ena eller det andra systemets företräde, och en noggrannare undersökning af förhållandet följaktligen ännu torde vara af nöden. I allt fall anhåller jag att få fästa uppmärksamheten uppå, huru alldeles nödvändigt det är, att de olika meningar, hvilka här stå gent emot hvarandra, gifva med sig hvar och en på sitt håll, om någon sammanjemkning skall kunna åstadkommas.

Hvad åter vidkommer den formela sidan af saken, tror jag, att, om man närmare aktgifver uppå, huru förhållandet gestaltat sig från början, man skall finna, att frågan omöjligen kan blifva föremål för gemensam votering. Stats-Utskottet hade i en punkt af sitt första betänkande i ämnet föreslagit, att 1,000,000 R:dr skulle anvisas till fortsättning af norra stambanan och derefter i en följande punkt yttrat sig om spårvidden. Den förra punkten bifölls af Första Kammaren, men blef af Andra Kammaren afslagen. Första Kammaren fästade *icke* något villkor vid sitt beslut i anslagsfrågan, och den måste följaktligen anses hafva medgifvit, att norra stambanan skulle i sin fortsättning till Sala anläggas med samma spårvidd och byggnadssätt, som redan vunnit tillämpning å den redan färdigbyggda delen af samma bana likasom å statens banor i allmänhet. Då sedermera förekom till behandling den punkt af Stats-Utskottets ifrågavarande betänkande, som angick frågan om spårvidden, återförvisades denna punkt af båda Kamrarna. Men innan Stats-Utskottet med anledning af denna återremiss inkom med yttrande, afgaf Utskottet förslag till voteringsproposition angående Kamrarnes olika beslut i sielfva anslagsfrågan. Då denna voteringsproposition föredrogs i Andra Kammaren, gjordes icke någon anmärkning mot dess innehåll, utan fastställdes den af Kamraren utan förändring. Om Andra Kammaren vid pröfningen af denna proposition förklarar, att Kamraren icke ville lemna densamma sitt godkännande och följaktligen icke för sin del medgäfve omröstning i hufvudfrågan, *förrän* Stats-Utskottet inkommit med yttrande om den följande punkt i oftanämnda betänkande, som blifvit till förnyad behandling af Utskottet återförvisad, då hade Andra Kammaren kunnat fatta beslut om *vilkoret anslaget i ett sammanhang*, och jag medgifver gerna, att i sådant fall detta villkor, hvilket sålunda blifvit med anslaget sammanbun-

det, kunnat och bort blifva föremål för gemensam votering, emedan en statsutgift *då* varit af detsamma beroende. Men när detta icke skedde, utan voteringspropositionen gillades samt votering i hufvudfrågan egde rum, anser jag för min del grundlagens bud — som bestämmer, att, när Kamrarne i fråga, bland annat, om statsutgifter, fatta stridiga beslut, som ej varda sammanjemkade, skall gemensam omröstning ega rum; "kommande", såsom det heter, "den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda Kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut" — vara fullt tydligt och klart, och att således, då votering om anslagsfrågan gäller såsom *Riksdagens beslut*, någon gemensam votering om ett derefter uppställt villkor, som kunde komma att begränsande inverka på detsamma, icke kan grundlagsenligen ifrågasättas. Vill man icke förthy träda in på denna bana, kan man väl göra det, men likväl icke utan att träffa grundlagen. Hittills har också, så vidt jag vet, något yrkande i sådan syftning icke egt rum. Jag vill visserligen icke tillmäta den erfarenhet om riksdagsfrågors behandling jag varit i tillfälle att inhemta allt för mycken vikt, men jag har dock bevistat flera riksdagar än de flesta riksdagsmän, och jag tillåter mig att såsom min tanke om denna sak yttra, att frågan icke kan genom gemensam votering vinna sin lösning. Deremot anser jag, på sätt redan blifvit af mig antydt, att det mål man härigenom vill åsyfta kan vinnas genom det förslag till beslut, som Stats-Utskottet här framställt. Vill man deremot *icke* gå in på detta förslag, stadnar frågan onekligen i ett sämre skick, men med en regering, som i allmänhet är benägen att lyssna till Representationens önskningsar, är jag förvissad, att, i händelse utskottsförslaget godkännes, Riksdagen kan vara lugn, att de beslutade jernvägsanläggningarne skola komma att utföras med den största besparing, som är möjlig. Om åter, emot förmodan, skulle visa sig, att sådant icke skedde, äro Kamrarne oförhindrade att, då ytterligare anslag till jernvägsbyggnadernas fortsättande ifrågakommer att anvisas, se sig före och dermed sammanbinda ett bestämt villkor beträffande sättet för utförandet. Men *utan* något sådant villkor fästadt vid anslaget, då det beviljades, kan någon gemensam votering, efter min tanke, icke grundlagsenligen ega rum. Jag anhåller alltså om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Posse: I det skick, som frågan erhållit, sedan båda Kamrarne fattat beslut angående byggnadssättet, lär det få medgifvas hafva varit Stats-Utskottets åliggande att, på sätt 63 § Riksdagsordningen föreskrifver, söka åstadkomma en sammanjemkning. En talare har visserligen häremot invändt, att, såsom han yttrade, det naturligtvis icke vore möjligt att sammanjemka tvänne beslut, hvilka voro hvarandra motsatta, och att man ej kunde fordra, att Utskottet skulle göra något, som vore omöjligt. Detta hans förmenande torde bero deraf, att han icke rätt uppfattat innehållet af nyss anförda paragraf, ty densamma ålägger uttryckligen Stats-Utskottet, att, när Kamrarne stadna i olika beslut, söka sammanjemka de olika "*meningarne*," icke besluten. Båda Kamrarne hafva i det fall, som här föreligger, fattat beslut, som åsyfta sparsamhet i byggnadssättet. Derom äro de ense. Men beträffande *sättet* för åstadkommande af sparsamheten, hafva hos Kamrarne olika meningar gjort sig gällande i

så mätto, att Andra Kammaren ville definitivt besluta, att norra banan skulle byggas smalspårig, och första Kammaren begärde en undersökning, om icke genom ett billigare byggnadssätt besparing i anläggningskostnaden skulle kunna vinnas. Dessa olika meningar är det nu, som Utskottet sökt sammanjemka i det bemedlingsförslag, som Utskottet har afgifvit. Jag vill visserligen icke bestämdt säga, att Utskottet derigenom lyckats att lösa frågan på ett sätt, som kan vara för båda Kamrarne fullt tillfredsställande, men jag vågar påstå, att Utskottet med bästa vilja bemödat sig om att göra hvad som i så fatta omständigheter syns Utskottet vara det bästa möjliga.

Det har yttrats här — ehuru jag visserligen är benägen att tro och vill medgifva, att det skett utan afsigt — att förslaget vore utlagdt såsom en fälla, i hvilken man borde akta sig att fastna. Väl vet jag, att jernvägsfrågor äro synnerligen kinkiga och ömtåliga att behandla, och att gemligen om dem finnas nära nog lika många skiftningar i uppfattningen som antalet ledamöter. Utskottet får derföre vara nöjdt med det erkännandet, att, om förslaget skall vara en fälla, den åtminstone blifvit *utan afsigt* framlagd. Jag tror icke heller, att man vid närmare eftertanke bör kunna såsom en fälla betrakta detta förslag, vid det förhållandet att frågan gäller ett byggnadsföretag som icke får börjas förr än år 1871, och att denna Kammare sammanträder ånyo redan den 15 Januari samma år, då sannolikt ännu icke ett enda spadtag gjorts på norra banan. Skulle frågan om byggnadssättet vid innevarande riksdag möjligen falla, återstår således alltid för den stora majoritet, som här önskar ett smalspårigt byggnadssätt, att i början af nästa riksdag derom i grundlagsenlig ordning väcka förslag och få detsamma afgjort, innan något nämnvärdt arbete skett på norra banan. I händelse förslaget skulle hafva tillkommit i afsigt att undertrycka denna majoritet, var det följaktligen en helt opraktisk åtgärd, då den icke kunde leda till målet, emedan medlet fanns så nära till hands att motarbeta den. Det torde således få antagas — skulle jag hoppas — att vi befinna oss på fullt lojal grund, och att vi icke vilja göra annat än hvad som är rätt och grundlagsenligt.

Jag nämnde, att jag för min del visserligen icke vill tillmäta detta förmedlingsförslag något ofantligt stort företräde, men om den ärade talarer på Stockholms-bänken har rätt i sitt yttrande, att ingenting vedervågas genom ett afslag, får det å andra sidan tillåtas mig säga, att min uppfattning är den, att ingenting heller vedervågas genom ett bifall, hvarom jag anhåller.

Herr Carl Isak Bengtsson: Då den fråga, som nu utgör föremål för öfverläggning, endast lärer vara den, huruvida Kammaren skall godkänna eller afslå det sammanjemkningsförslag Stats-Utskottet här framställt med anledning af de olika beslut Kamrarne fattat angående det byggnadssätt, som bör användas vid fortsättningen af den norra stambanan, så och då Kammarens tid redan tagits allt för mycket i anspråk för en utredning af de följder, som af det ena eller andra beslutet kunna uppkomma, men hvarom nu icke är fråga, inskränker jag mig att tillkännagifva, att jag ogillar förmedlingsförslaget och yrkar, att Kammaren vidblifver sitt förut i ämnet fattade beslut.

Herr Asker: Ehuru jag blifvit uppropad i annan ordning, än jag är antecknad, vill jag icke undandraga mig att nu gifva min mening till känna.

Obestridligt är, mine Herrar, att en riksdagsfråga, hvilken den än må vara, kan ur olika synpunkter betraktas. Det finnes dock i följd af sakernas förhållande och föregående beslut vissa slag af riksdagsärenden, hvilka uteslutande böra bedömas och uppfattas ur synpunkten af deras konstitutionela betydelse. För ett rätt bedömande af den fråga, som nu föreligger till afgörande, torde emellertid vara nödvändigt att kasta en blick tillbaka på sjelfva hufvudfrågans behandling i Kamrarne.

I anledning af de framställningar, som gjordes dels af Kongl. Maj:t, dels af enskilde motionärer, biföll Första Kammaren Stats-Utskottets förslag om anvisande af medel till den norra stambanan, hvaremot Andra Kammaren vägrade allt anslag. Båda Kamrarne hade således här stadnat i skiljaktiga beslut. Men en fråga, som är till siffran bestämd och på statsregleringen inverkande, måste, på sätt 65 § Riksdagsordningen bestämmer, afgöras genom gemensam votering. Det är således klart, att här någon annan åtgärd icke kunde vidtagas än den att uppställa och föreslå Kamrarne voteringsproposition för omröstningen. Denna voteringsproposition företogs och bifölls i begge Kamrarne. Hvarken i den Kongl. propositionen eller i enskilda motioner gjordes frågan om anslag beroende af frågan om spårvidden. Något vilkor var icke ens ifrågasatt och kunde följaktligen icke vara fästadt vid anslaget. Voteringspropositionen var klar, oförtydbar, ovillkorlig. Genom gemensam votering beviljades anslag till norra banan utan vilkor eller förbehåll, och denna fråga var således afgjord genom Riksdagens beslut.

Huru har nu frågan om spårvidden uppkommit? Derigenom att en enskild motionär väckt förslag derom, men denna fråga är icke ställd i sammanhang med afslaget. Motionären hade icke uppställt frågan om spårvidden såsom ett på anslagsfrågan inverkande vilkor, och Stats-Utskottet kunde ej heller så uppfatta motionärens framställning. Det var också af denna anledning, som Stats-Utskottet behandlade densamma i och för sig och upptog den i en särskild punkt af betänkandet. Sedan anslagsfrågan blifvit afgjord i båda Kamrarne, öfverlemnades på skiljda grunder frågan om spårvidden till Stats-Utskottets förnyade behandling. Men i följd af Kamrarnes votering i hufvudsaken hade frågan om byggnadssättet antagit en ännu bestämdare form af önskningsärende, än frågan förut egde och blef jemväl såsom sådan af Stats-Utskottet behandlad.

Stats-Utskottets förnyade förslag härom föranledde emellertid skiljaktiga beslut i Kamrarne. Första Kammaren beslutade, att norra banan skulle byggas med breda spår men med ett byggnadssätt, som möjliggjorde sparsamhet. Andra Kammaren uttalade, efter votering, sin mening, att banan skulle byggas smalspårig, men frågans konstitutionela betydelse kunde ingalunda förändras af propositionens innehåll, som grundar sig på förutsättningen, att man beslutade angående ett önskningsärende, deri Kammaren ville uttala en bestämd åsigt.

Om en af Riksdagens Kamrar, efter det ett riksdagsbeslut blifvit fattadt i grundlagsenlig ordning, skulle efteråt ega att tilltvinga sin särskilda mening i ett önskningsmål en sådan betydelse, att man på en sido-

väg kunde förringa eller tillintetgöra besluten i själfva saken, hvartill skulle ett sådant förfaringsätt leda? Det vore oklokt och inkonstitutionelt. Det vore oklokt, derföre att man derigenom åvägabragte ett prejudikat, men detta prejudikat kunde vid en annan riksdag kännas besvärligt för den majoritet, som nu vill framkalla ett sådant. Riksdagsfrågor ställa sig så besynnerligt, att man vid följande riksdag kan hafva olägenhet af beslut, hvartill man medverkat vid en föregående. Det vore en inkonstitutionel handling, såsom jag redan i det föregående visat, om, sedan Riksdagens beslut i hufvudsaken blifvit i följd af gemensam votering fattadt, man nu ville försöka att insätta ett vilkor, som ej blifvit pröfvadt i sammanhang med själfva anslagsfrågan samt följaktligen bort samtidigt med denna komma under öfverlägning; — och för min del tror jag att Riksdagen i främsta rummet bör vara angelägen att bära aktning för grundlagarne och sådana beslut som blifvit i den af grundlagarne stadgade ordning fattade.

Hvad Stats-Utskottets sammanjemkningsförslag vidkommer, vill jag derom endast uttala den åsigt, att jag för min del icke kan finna annat, än att Utskottet på bästa sätt sökt sammanjemka de särskilda meningar, som blifvit i båda Kamrarne uttalade. Jag skall emellertid ej tillåta mig att framställa något yrkande. Jag öfverlemnar åt Kammaren att fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med den åsigt, som Kammaren finner för hufvudfrågans genomförande i det hela mest gynnande och fördelaktig. Jag slutar endast med den förklaring, att, om det är en sanning, att lagbundna beslut bära lycka med sig under nydanade förhållanden, då är det af vikt, att Kammaren i detta önskningsmål fattar sitt beslut inom den konstitutionela befogenhetens lagliga gräns på ett sätt, att derå må kunna fästas något afseende.

Herr Lyttkens: I motsats mot den siste och ett par andra föregående talare är jag för min del af den mening, att det är en ganska dålig sammanjemkning, som Stats-Utskottet har försökt att åstadkomma. Hvad är det som skall sammanjemkas? Jo, dels Första Kammarens beslut om en anhållan hos Kongl. Maj:t angående undersökning beträffande möjligheten af ett billigare byggnadssätt än det hittills följda vid fortsättningen af den norra stambanan, dels Andra Kammarens bestämda beslut, att norra banan skall vid sin fortsättning byggas med smalare spår af en viss spårvidd. Frågan om byggnadssättet framstår således i Första Kammarens beslut egentligen såsom ett önskningsärende, då deremot sättet för utförandet är ett af Andra Kammarne fästadt vilkor vid anslaget. Det ser också nästan ut, som om man framställt detta sammanjemkningsförslag egentligen derföre, att man ansett detsamma vara ett sätt, som kunde förtjena att probas, för att här i Kammaren få minoritetens åsigt gällande på Riksdagens majoritets bekostnad. Ty understödd af majoriteten i Första Kammarne, med hvars åsigt förslaget ganska nära sammanfaller, skulle denna minoritet med tillhjälp af vissa förespeglingar, hvilka äfven låtit sig här förnimmas, beträffande de möjliga följden af ett motsatt beslut kunna i en hastig vändning, som man säger, komma att beherrska situationen och undertrycka den starka majoriteten i denna Kammare; men till något sådant vill jag för min del icke med-

verka. I öfverensstämmelse med detta sträfvande står ock det sätt, hvarpå en del talare här uppträdt, då de utgått från den förutsättningen såsom obestriddig och klar, att, i händelse Kammaren skulle afslå sammanjemkningsförslaget och vidblifva sitt redan fattade beslut, någon gemensam votering icke kan grundlagsenligen komma i fråga. Jag känner icke, på hvilka grunder de antaga detta såsom absolut gifvet. Jag ber få erinra, att vid 1867 års riksdag i ett likartadt fall med detta, der anslaget redan var till siffran bestämdt, med anledning den gången af Första Kammarens särskilda beslut om användandet, Stats-Utskottet mycket ordentligt uppställde en voteringsproposition och om denna voterades också ganska riktigt. Må vara att det af en Kammare *då* beslutade vilkor gällde den *bandel*, på hvilken anslaget skulle användas, och att *nu* det af en Kammare föreskrifna vilkor afser det *sätt*, hvarpå jernvägsanläggningen skall utföras. I båda fallen äro dock särskilda vilkor uppställda för anslaget och det skulle i sanning förvåna mig, om Andra Kammaren nu skulle förvägras den rättighet att få *sitt* vilkor underkastadt gemensam votering, som vid sistlidne riksdag utan invändning medgafs Första Kammaren med hänsyn till det vilkor denna Kammare bestämt för det då beviljade anslagets utgående. Jag kan således icke inse, af hvilken anledning här icke skulle kunna blifva gemensam votering. För min del kommer jag åtminstone att påyrka den, och jag hoppas, att den skall blifva sista resultatet af dessa öfverläggningar och sammanjemkningsförsök jemväl ur den synpunkten, att ett bestämdt förklarande från Riksdagens sida, *huru* norra banan i sin fortsättning skall byggas, må komma till stånd. Jag anser detta så mycket nödvändigare och desto mera lämpligt, som Regeringen, om den får byggnadsfrågan till sig hänskjuten i här föreslagen form, svårigen kan undgå att sättas i förlägenhet i afseende å tillämpningen och kommer att blifva den, som får uppbära skulden. Rent spel bör det vara och skulden samt klandret tillkomma den, som rätteligen bör den uppbära. Här har man ju så mycket talat om mannamod. Skulle Kammarne icke hafva mod att sjelfva fatta ett beslut, utan att så här sätta Regeringen i sticket. Och då det enda sättet härför lär vara gemensam votering, kan jag äfven af detta skäl icke biträda förmedlingsförslaget. För öfrigt borde erfarenheten redan nogsamt hafva lärt oss, huru alla sammanjemkningar i jernvägsfrågor pläga utfalla. Den ena vill hafva bansträckningen mera åt öster, den andra mera åt vester, och resultatet blir, att banan lägges i öde bygder. Likaså skulle säkert här, om saken öfverlemnades till Regeringen, enda följden af Andra Kammarens klart angifna beslut i den sammanjemkade d. v. s. förvandlade form Stats-Utskottet gifvit åt detsamma blifva den, att man skulle få en dålig bredspårighet i stället för en god smalspårighet, eller att med ett ord banan skulle blifva byggd efter ett system, som förenade begges olägenheter utan att hafva någon af dess fördelar. Äfven af detta skäl anser jag således, att Kammaren bör vidblifva sitt förra beslut. Väl har en talare sagt, att man kan vara "lugn", då man skrifer till Kongl. Maj:t att sparsamhet bör iakttagas. Ja, jag tycker, att Regeringen bör veta detta förut utan någon skrifvelse, och i allt fall skulle, om på grund af denna skrifvelse ett mindre lämpligt byggnadssätt komme att användas, felet ytterst alltid komma att ligga hos Representationen, hvilken icke gifvit Regeringen

full visshet om, hvad den egentligen ville. Jag återkommer här till hvad jag nyss yttrade om nödvändigheten af en klart uttalad mening, och jag tillägger, att, så länge den underdåniga skrifvelsen icke angifver, *huru* sparsamhet skall åstadkommas, det icke torde vara mycket värdt att lita på, att man *skrifver* om sparsamhet och sparsamhet.

Af alla dessa skäl yrkar jag för min del afslag å det sammanjemkningsförslag Utskottet här framställt.

Herr Hedin: Här har yttrats af en talare på Hallands-bänken, att vid en sammanjemkning hvardera parten måste eftergifva något af sin mening. Öfver en sådan sammanjemkning skulle jag ej hafva beklagat mig; hvad jag ogillar, är att i sak, om än ej i ordalagen, blott den ena meningen, och det minoritetens mening, fått råda uteslutande i sammanjemkningsförslaget. Vidare har Stats-Utskottets ärade ordförande sagt, att jag missuppfattat sammanjemkningsföreskriften i § 63 Riksdagsordningen; men jag befinner mig i denna min uppfattning i den fullkomligaste öfverensstämmelse med 1867 års Stats-Utskott, som ej försökte en sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid första punkten af jernvägsbetänkandet. En tredje talare har benäget hänvisat den sida, jag i denna sak tillhör, att nästa riksdag taga sådana mått och steg, att vi få vår vilja fram. Detta synes mig likna, hvad ordspråket kallar, "bjuda med armbogen"; men det är icke dess mindre ett ominöst ord. Nästa Riksdag skulle kunna komma att förete en majoritet, som nekar, eller endast med villkor af smalsparigt byggnadssätt beviljar medel till fortsättning af norra stambanan — sedan den, tvärt emot innevarande Riksdags faktiska majoritets önskan, blifvit påbörjad enligt det bredspåriga systemet.

Man bestrider, att gemensam votering skall ega rum. Riksdagsordningens § 65 säger dock, att Kamrarne, när deras olika beslut om statsutgifter ej blifva sammanjemkade, skola rösta om de olika beslut, hvari de förut stadnat. *Statsutgifter* — det är grundlagsparagrafens ord. Det säges ej, att gemensam votering skall afgöra, huruvida en utgift skall beviljas eller ej, huruvida den skall utgå med det eller det beloppet; der talas ej om det års statsreglering, hvaröfver hvarje Riksdag besluter, utan der står, att gemensam votering skall slita den tvist, som uppstår "i fråga om statsutgifter". Nåväl, i det närmare bestämmandet af statsutgifterna har Riksdagen oinskränkt rätt. Att med den mest minutiösa detalj pröfva ändamålen och fastställa villkoren har hittills, enligt grundlag och praxis, varit konstitutionel rätt här i landet. Man kan omvista, huruvida detta är nyttigt och klokt; derom är ej nu fråga, utan blott derom huruvida sagda rätt numera har upphört, något som mig veterligen ej är bevisadt. Det är en absolut ny lära i vår konstitutionella rätt, man vill göra gällande, en lära som, om den godkändes, skulle väsendtligen inskränka hvad man hittills förstått med det svenska folkets rätt att sig sjelf beskatta, som enligt grundlagen är öfverlåten åt Riksdagen *allena*, d. v. s. oberoende af Kongl. Maj:t. Från år 1867 hafva vi för öfrigt ett prejudikat, som, jemfördt med nu föreliggande fråga, gifver det resultat, att antingen en grundlagskränkning då egde rum, när gemensam votering egde rum med anledning af jernvägsbetän-

kandets första punkt, eller ock en grundlagskränkning nu kommer att ske, derest gemensam votering anställes rörande norra stambanans spårvidd, derest Kamrarne härutinnan stadna i olika beslut. År 1867 biföll, vid behandlingen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 61 eller jernvägsbetänkandet, Andra Kammaren utlåtandets första punkt, att lemna utan afseende hvad Herr Myrtin i ämnet föreslagit, hvartill hörde, att de medel, som anvisades för nordvestra stambanan, skulle användas endast på den del af sträckningen emellan Christinehamn—Arvika, som varför båda de omtvistade linierna gemensam, nemligen stycket från Arvika till Frykerud; men Första Kammaren beslöt, vid samma punkt i utlåtandet, att det anslag, som för nordvestra banan beviljades, skulle anvisas för den del deraf, som var för de alternativa linierna gemensam. Vid en följande punkt, den fjerde, beslöto deremot båda Kamrarne öfverensstämmande, att till nordvestra banans fortsättning skulle för år 1868 på Riksgäldskontoret anvisas 2 millioner R:dr. Denna statsutgift var sålunda ej härmed definitivt bestämd och beviljad, ty beträffande användningen — visserligen ej i allmänhet, eller att den ju skulle utgå till nordvestra stambanans fortsättande, men i fråga om dess anvisande för viss del eller icke af banan — hade Kamrarne stadnat i olika beslut. En verklig sammanjemkning häraf var lika omöjlig då som den af Stats-Utskottet nu försökta, och den försöktes ej heller år 1867, utan Stats-Utskottet inkom till Kamrarne med sitt Memorial, N:o 82, innehållande en hemställan om gemensam omröstning. Jag anhåller att få uppläsa hvad här, efter en recit, yttras, jemte den föreslagna voteringspropositionen:

— — — — —

Jemför man nu förloppet af jernvägsfrågans behandling år 1867, som slutade med gemensam omröstning, med den nu föreliggande, är likheten fullständig och berättigar fullkomligt det antingen — eller jag förut uppställt. Ty derifrån, att det då var Första Kammaren, som ville vid anslaget fästa ett vilkor, men nu Andra Kammaren, som vill göra sammaledes, lär man väl ej vilja hemta skäl för ett skiljaktigt behandlingssätt?

En talare har varnat de med mig lika tänkande för att åvägabrinda ett prejudikat, som just för oss kan blifva besvärande. Nej, för oss kan det icke blifva besvärande. Grundlagens helgd är oss kärare än våra åsigter, och äfven i fråga om upprätthållande af denna helgd befinna vi oss på den *smala* vägen, medan den ärade talaren synes oss befinna sig på — en annan.

Herr Rundgren: Det är somliga dagar vid riksdagen, som kunna kallas Tycho-Brahe-dagar, och om jag ej allt för mycket bedrager mig, kan man hafva fullt skäl att kalla den nu förflutna dagen en riktig Tycho-Brahe-dag. Jag har redan satt *ett* kors i almanachan, och jag ämnar sätta dit två, när jag kommer hem.

Här har talats vidt och bredt och voterats i sex frågor, och man har voterat till och med om saker, der minoriteten i det ena fallet icke var större än 32 och i det andra 31, och nu, när det lider mot midnatt, har man, om jag ej misstager mig, talat om någonting, som alls icke hör till

saken. Man har talat om 65 § Riksdagsordningen. Men om man vill tala om någon paragraf i Riksdagsordningen, icke lär man väl i dag kunna tala om någon annan än 63 §; och sålunda hörer allt hvad den ärade talaren från Stockholm, hvilken sednast hade ordet, så vidlyftigt omförmålt, icke till dagens diskussion. Hvad som *i dag* kan blifva föremål för öfverläggning är den frågan: huruvida Andra Kammaren antager det af Stats-Utskottet framlagda sammanjemkningsförslaget, eller om man vidhåller sitt redan fattade beslut. Det är i afseende *derå* Kammaren nu skall uttala sin slutliga mening, och *derom* endast är det följaktligen öfverläggningen skall röra sig. Hvad som sedermera kan blifva en följd, om Kammaren icke gillar sammanjemkningsförslaget, utan förblifver vid sitt förra beslut, är en sak, som kommer att afgöras, när denna fråga kommer åter från Stats-Utskottet. Vid sådant förhållande och då tiden på aftonen redan är långt liden, synes det mig vara skäl, att man i diskussionen inskränker sig till hvad som närmast och egentligen utgör föremål för öfverläggning och icke om hvad som möjligen kan komma att ske, om det ena eller andra beslutet fattas. Detta är nu *en* anmälning som jag ville göra.

Det andra, som lyckligtvis icke särdeles vidrörts, är frågan om det lämpligaste byggnadssättet. Jag tror, att Kammaren redan så tillräckligt diskuterat denna fråga och äfven genom sitt föregående beslut i detta hänseende gifvit sin mening till känna, att man nu hvarken bör eller behöfver vidlyftigt upptaga tiden med att derom yttra sig; och således bör äfven *den* saken skiljas från diskussionen.

Hvad är det då, som egentligen skall diskuteras? Det har blifvit sagdt, att Stats-Utskottet icke gjort någon rätt sammanjemkning af de båda Kamrarnes olika beslut. För att bedöma den saken, torde kanske vara skäl att något närmare, än hvad förut blifvit omtaladt, söka uppfatta de föregående beslut, i hvilka Kamrarne stadnat rörande denna fråga. Första Kammaren — jag talar nu ej derom, att den genom sitt sednaste beslut godkänt förmedlingsförslaget — hade beslutit, att man skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida icke ett billigare byggnadssätt i afseende å norra banan kunde införas vare sig genom användande af mindre spårvidd å hela banan eller någon del deraf eller svagare öfverbyggnad. Andra Kammaren fattade deremot det bestämda beslut, att norra stambanan i sin fortsättning skall byggas med en spårvidd af tre fot 6 tum engelskt mått. Frågan är nu den, om dessa båda beslut äro så oförenliga, att någon sammanjemkning icke kunnat eller bort komma i fråga. Enligt min uppfattning har Stats-Utskottet både kunnat och bort efterfölja föreskriften om sammanjemkning i 63 § Riksdagsordningen.

Följaktligen lär Stats-Utskottet hafva fullt grundlagsenligt förfarit, då Utskottet sökt sammanjemka båda Kamrarnes skiljaktiga beslut och lagt fram förmedlingsförslaget för Kamrarne.

En annan fråga är den, om Andra Kammaren, som i afseende å spårvidden fattat ett så bestämdt beslut, kan vara nöjd med denna sammanjemkning? Enligt min uppfattning både kunna och böra vi göra det, emedan jag föreställer mig, att, om vi betrakta sjelfva sammanjemkningsförslaget, vi måste finna, att Stats-Utskottet föreslagit båda Kamrarne att

eftergifva något i sina förra beslut. Utskottet har uppställt sitt förslag så, att Första Kammaren fått tillfälle bestämdare uttala sig för "en väsentligen mindre kostsam plan" med hänsyn till det ifrågavarande stambanarbetets utförande, än som blifvit af Jernvägsbyggnadsstyrelsen föreslagen, och det har låtit Andra Kammarens beslut få den nyanseringen, att beslutet angående spårvidden och byggnadssättet icke framträder så bestämdt. Är icke detta en verklig sammanjemkning? Frågan kan ock vara, om det icke är ett beslut just sådant, som Representationen i ett så omtvistadt ärende som detta lämpligen kan fatta. Jag tror nemligen, att det icke gerna är möjligt att med full bestämdhet förklara, att norra stambanan skall byggas smalspårig, utan att undersökningar i detta hänseende egt rum, och det är just dessa undersökningar genom Kongl. Maj:ts åtgärd man här skulle begära.

Min åsigt är alltså den, att, då tiden nu är så långt framliden, man måste precisera den fråga, som man har att afgöra samt således icke deri inblanda frågan om hvad som kan komma att ske, i händelse sammanjemkningsförslaget icke i dag godkännes; och då jag derjemte är för min del fullt förvissad om, att den sammanjemkning af de olika meningarne, som Stats-Utskottet här försökt, bör tillfredsställa både Första och Andra Kammaren, likasom att den bör kunna åstadkomma åsyftad verkan, tillstyrker jag, att detta sammanjemkningsförslag må af Kammaren gillas.

Herr Sjöberg: I likhet med den talare, som näst före mig hade ordet, anser jag det vara af synnerlig vikt, att man håller sig till den fråga, som för närvarande är under öfverläggning och icke till någon annan, som dermed står i mera eller mindre aflägsat sammanhang. Med hänsyn således till det ärende, som här föreligger, får jag säga, att jag icke kan finna annat, än att Stats-Utskottet samvetsgrannt ställt sig grundlagens bud till efterrättelse och sökt att så vidt möjligt varit, sammanjemka de olika meningarne. Mig synes ock, att Första Kammaren, genom att antaga Utskottets bemedlingsförslag, i sjelfva verket gjort en större uppoffring af sitt förra beslut i ämnet, än Andra Kammaren skulle komma att göra af sitt, derest den godkände samma förslag. Hvad särskildt beträffar byggnadssättet och spårvidden, får jag öppet förklara, att jag är en vän af smalspåriga banor, särdeles hvad angår den här ifrågakomna bansträckningen, och jag tillägger, att jag anser norra stambanan från Upsala till Sala icke kunna göras nog smalspårig. Men då jag sagt detta, ber jag Er derjemte, mine Herrar, att, såsom den föregående talaren yttrade, göra för Eder klart hvad beslut man nu har att fatta, på det att man icke må uttala en mening, som man antager skola föra till målet. men hvilka man sedermera skulle finna icke leda till det resultat, man åsyftade. Då jag tillåter mig anhålla, att Kammaren ville lägga behörig vikt å denna omständighet, anser jag mig på samma gång skyldig att, med afseende å det vilkor beträffande norra banans spårvidd, som man nu vill hafva fästadt vid anslaget, gifva till kända min åsigt, att frågan derom icke lär kunna blifva föremål för gemensam votering.

Det exempel, som blifvit anfördt för en motsatt åsigt, håller icke streck. Den förra representanten för Elfdals och Nyeds härads domsaga vid 1867 års riksdag, Herr Myrtin, hade väckt motion derom, att det

anslag, som Riksdagen komme att bevilja till fortsättning af nordvestra stambanan, endast skulle afse den del deraf, som vore gemensam för de båda omtvistade linierna emellan Christinehamn och Arvika samt att Riksdagen derjemte skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, att ojäfvige och med näringsförhållandena förtrogne personer måtte förordnas att förrätta ekonomiska undersökningar rörande den trafik, som å båda de alternativa banorna kunde blifva att påräkna. Denna framställning afstyrktes af Stats-Utskottet och Stats-Utskottets afstyrkande godkändes af Andra Kammaren, hvaremot Första Kammaren antog en af Herr Wærn gjord framställning, som hufvudsakligen var uppställd i enlighet med Herr Myrtins förslag. Men nu, mine Herrar kommer skiljaktigheten. Första Kammaren fattade detta beslut, *innan* sjelfva anslagsfrågan var afgjord, och förklarade, att det anslag, som *komme* att anvisas af Riksdagen till fortsättning af arbetena å nordvestra stambanan, endast skulle afse den icke omtvistade delen deraf. Detta beslut fattades nemligen vid Första Kammarens sammanträde den 12 April 1867 på *förmiddagen*, då deremot frågan om anslaget först på *eftermiddagen* företogs till pröfning och afgörande. Herrarne behagade finna, att en högst väsendtlig skilnad förefinnes emellan detta beslut och det hvarom här är fråga. Nu har genom Kamrarnes efter gemensam omröstning fattade beslut utan hvarje vilkor och inskränkning blifvit förklaradt, att Riksdagen till Kongl. Maj:ts disposition ställer medel till visst belopp för fortsättning af norra stambanan från Upsala till Sala. Hade nu denna Kammare eller Första Kammaren — såsom i det anförda fallet förhållandet var år 1867, — förut beslutit, att anslaget beviljades med ett eller annat vilkor, då hade ock fullkomligt riktigt kunnat framställas påstående om gemensam votering. Men under för handen varande förhållanden torde ett sådant yrkande hvarken kunna eller böra föranleda någon åtgärd. Att här sysselsätta sig med gissningar och reflexioner öfver de möjliga följder, som det ena eller andra beslutet kan hafva med sig, hvarom man i "förbigående" haft åtskilligt att förmäla, torde i allt fall vara ändanålslost och hör dessutom icke till saken. Nu har man att fatta beslut om Stats-Utskottets förslag till sammanjemkning af Kamrarnes olika beslut rörande stambanornas spårvidd och anläggnings-sätt, antingen man nu vill lemna detsamma sitt godkännande eller förkasta det med bibehållande af den mening som Kammaren förut uttalat.

Herr Hedin: Herr Talman! En ärad talare från Norrköping har till mig riktat den admonitionen, att jag afvikit från ämnet. Jag skulle känna mig mera tacksam för denna erinran, om den hade varit mera af behovet påkallad; men ännu har jag lyckligtvis ej råkat i förlägenhet i fråga om att urskilja hvad som hör eller icke hör till ämnet för en diskussion. Skulle det för öfrigt tilläfvventys höra till ämnet, för honom, att söka vederlägga hvad jag sagt, men ej till ämnet, för mig, att bemöta hvad talare, som före mig haft ordet, hafva anført?

En talare på Stockholms-bänken har trott sig finna en väsendtlig olikhet mellan det af mig från 1867 åberopade precedensfall och frågans ställning nu, ity att vilkoret för anslaget då behandlades före frågan om anslagets belopp. Intilldess man visar mig det stadgande i grundlag

eller arbetsordning eller i sunda förnuftet, som tillåter den behandling, hvilken år 1867 egde rum, men förbjuder den likartade behandling, som nu yrkas, måste jag påstå, att den der väsendtliga olikheten ej existerar. Hvar fanns för Stats-Utskottet något hinder att först i femte punkten af utlåtandet N:o 19 yttra sig om byggnadsättet, och hvar något hinder för Riksdagen att, i samma ordning, med gällande kraft besluta? När de föregående punkterna 3 och 4 af Andra Kammaren, för dess del, af-slogos, huru vill man då, att Kammaren skulle förut fastställt vilkor för byggnadsättet å banor, till hvilka Kammaren vägrade medel, och hvilka sålunda, för så vidt på Kammaren ankom, ej skulle af Staten utföras? Om punkten 5 har ej rimligen kunnat i annan ordning beslutas. Grundlags-enligt kunde den ej indragas i den gemensamma voteringen om de två föregående punkterna; ty denna punkt i utlåtandet N:o 19 blef af båda Kamrarna återremitterad; om den hade de sålunda icke då, såsom om tredje och fjerde, stadnat i olika mening, men olika beslut utgöra den nödvändiga förutsättningen för gemensam votering.

Besluten att, så långt i min förmåga står, ej låta denna sak eskamoterar bort, vågar jag vördsamt till Herrar ledamöter af Stats-Utskottet hemställa, att de ville meddela Kammaren hvad de tänka om frågans vidare behandling.

Grefve Posse: Då en direkt fråga blifvit af en värd ledamot till mig framställd, så anser jag för en pligt att efter förmåga besvara den-samma. För att begagna ett uttryck, som äfven den värde interpellanten använde, så befinner jag mig äfvenledes "på den smala vägen", d. v. s. dygdens väg, och jag kan således icke vilja framställa mina kolleger i Utskottet i den dåliga dager, att jag skulle vilja påstå, det de hafva en förut-fattad mening, hvadan det torde således lätt inses, att jag icke med någon visshet kan förutsäga huru Utskottet kommer att förfara, för den händelse frågan återkommer till Utskottet, med ogillande af dess nu gjorda hemställan. Jag skall emellertid icke underlåta att i sådant fall hos Utskottet framhålla de skäl, som under diskussionens gång här velat göra sig gällande, till stöd för den åsigt att gemensam votering bör slutligen ega rum. Hvad afseende dessa skäl kunna i Utskottet tillvinna sig, blir det framtiden förunnadt att utvisa.

Herr Key:

Herr Hedin: Den upplysning, jag framför allt önskade från Stats-Utskottets sida erhålla, gäller följande fråga, som jag ödmjukast anhåller att få rikta till Stats-Utskottets högt ärade Herr ordförande personligen: kunna vi, huru än spörjsmålet om gemensam votering må komma att utfalla, likväl påräkna, att, åtminstone i form af en anmälan från Stats-Utskottets sida, den fråga om jernvägarnes byggnadsätt, hvari Kamrarna stadnat i olika beslut, ännu en gång kommer under deras behandling?

Herr vice Talmannen Mannersskantz: Jag anhåller att till Kam-marens Herrar ledamöter få framställa den frågan, huruvida det icke kan vara skäl, att i en så vigtig sak som denna, hvilken berör konstitutio-

nela spörsmål af största betydhet, ehuru besluten om anslagens belopp redan äro afgjorda, båda Kamrarne kunde komma öfverens om ett gemensamt beslut; och då all anledning är att antaga, det Första Kammaren bifaller sammanjemkningsförslaget, så kan jag icke finna annat, än att äfven denna Kammare borde göra på samma sätt. Om sålunda Kamrarne förena sig om Stats-Utskottets sammanjemkningsförslag, och om man besinnar, att härvid blifvit så bestämdt uttalad den mening, att smalspåriga banor ega företräde, så har härigenom en så stark opinion uppkommit, att Regeringen, med ledning af denna nästan enhälliga åsigt, icke kan undgå att låta bygga banan smalspårig, om ej de mest viktiga skäl deremot förekomma, hvilka dock i sådant fall nödvändigt måste vid nästa riksdag för Representationen framläggas. Enligt min åsigt skall man således kunna nå samma mål i bådaddera fallen, antingen denna Kammare vidhåller sitt förra beslut eller antager Stats-Utskottets sammanjemkningsförslag. Äfven om Första Kammaren skulle fatta beslut i enlighet med sin förut uttalade åsigt, och äfven förutsatt att vid en blifvande gemensam votering smalspårigheten vunnne seger, så kommer nog ändock Regeringen att vid nästa riksdag rådföra sig med Representationen i en så viktig fråga som denna, och det ligger ju alldeles för öppen dag, att, i händelse öfvervägande skäl finnas för byggandet af den norra banan med samma spårvidd som statens öfriga stambanor, Regeringen, såsom jag nyss erinrade, måste komma med en framställning i detta syfte till nästa riksdag. Äfven är det klart, att nästa Riksdag kan i detta ärende fatta nytt beslut, för den händelse man finner, att Regeringen på något sätt härutinnan misstagit sig, och att ett afbrott i byggandet är på en eller annan grund af nöden.

Således riskerar man alldeles ingenting genom att bifalla Utskottets förslag, ty Regeringen kan omöjligen frigöra sig från det tryck, som nödvändigt måste uppkomma genom den starka mening Riksdagen i afseende på byggnadssättet uttalat. Såväl de, som tro på nyttan af smalspåriga banor, som jag och de, som, lika med mig, anse att bredspåriga banor böra användas i ett system, der samma spårvidd förut blifvit uteslutande begagnad, vilja ju hafva våra jerubanor byggda för så billigt pris som möjligt, och därför kan jag sannerligen icke förstå hvarför man icke vill underkasta frågan den mest sorgfälliga pröfning, den mest noggranna och fullständiga utredning, ty derpå måste saken ovilkorligen vinna, och deraf måste ock stor besparing ovilkorligen blifva en följd.

Jag slutar nu med att vädja till alla dem af Kammarens ledamöter, som önska att i fred och endrägt afgöra denna fråga, att bifalla Utskottets förslag, och jag tror att vi med fullt förtroende kunna lita derpå, att Regeringen kommer att fästa afseende på de åsikter, som inom denna Kammare blifvit i frågan uttalade.

Herr Sjöberg: Jag anhåller om ursäkt, då jag ännu en gång berör en fråga, som väl icke egentligen nu föreligger till afgörande, men till hvars återupptagande jag likväl finner mig föranledd, särskildt af det yttrande som nyss afgafs af en ärad representant från Calmar län, och hvilket yttrande, om det lemnades utan allt bemötande, möjligen skulle af en eller annan kunna anses innefatta en bevisningsgrund, hvars giltighet åtminstone icke jag kan erkänna. Denne representant åberopade

nemligen, såsom ett precedensfall för sin mening, det beslut, som i fråga om anslag för nordvestra stambanan den 12 April 1867 blef af Första Kammaren fattadt; och om jag ej missförstod den ärade talaren, gick hans påstående derpå ut, att Första Kammaren vid nämnda tillfälle sönderdelade den då förevarande frågan sålunda, att votering först skedde öfver sjelfva anslagsbeloppet och dernäst öfver de vilkor för penningarnes användande, som funnos föreslagna i Herr Myrtins ofta omförmälda motion. Men häri ligger, å den ärade talarens sida, ett misstag. Jag får nemligen ännu en gång erinra, hurusom öfver den Stats-Utskottets framställning, hvilken afsåg Herr Myrtins motion, hvori föreslagits bland annat, att de medel, som vid nämnda riksdag kunde komma att beviljas till nordvestra stambanans fortsättning, skulle anvisas endast till den del deraf som för de då föreslagna alternativa jernvägslinierna vore gemensam — öfver denna Stats-Utskottets framställning, säger jag, voterade Första Kammaren *redan på förmiddagen* den 12 April 1867, hvaremot den votering, som angick sjelfva anslagsbeloppet, hos Första Kammaren försiggick först i samma dags *eftermiddagssammanträde*. Att Stats-Utskottets hemställen i sednare afseendet hos Första Kammaren blef föremål fördelning uti särskilda beslut är visserligen en sanning, men denna delning hade på intet sätt att skaffa med Kammarens derförinnan redan fattade beslut i anledning af Utskottets utlåtande öfver Herr Myrtins motion, utan afsåg endast att få afgjort först och främst, huruvida Riksdagen skulle till fortsättande af arbetena å nämnda stambana för år 1868 anvisa en summa af två millioner R:dr — hvilken fråga motsvarade förra delen af Stats-Utskottets anslagshemställen — och dernäst, huruvida Kongl. Maj:t skulle ega att för samma bana disponera den del af trafikmedlen, som utöfver två millioner R:dr möjligen kunde för nämnda år blifva till Riksgäldskontoret levererad — hvilken fråga åter motsvarade sednare delen af Stats-Utskottets hemställen.

Häraf behagade Kammarerna finna den väsendtliga skilnad, som det från år 1867 återopade exemplet företer vid jemförelse med den fråga, som nu blifvit bragt å bane. Då vid eftermiddagssammanträdet den 12 April 1867 anslaget till nordvestra stambanan af Första Kammarerna beviljades, hade nemligen samma Kammarer redan under förmiddagen samma dag beslutit och följaktligen, såsom ett vid anslaget fästadt vilkor, stadgat, att de medel, som för fortsättning af nordvestra banan *komme att beviljas* skulle användas för utförande af en viss del af denna stambana, och då var det ju tydligt, att detta för anslagets användande endast af ena Kammarerna bestämda vilkor måste göras till föremål för båda Kamrarnes omröstning i enlighet med § 65 i Riksdagsordningen. Här åter påyrkas votering öfver ett påstående, som i sin nuvarande form tillkommit, först sedan anslaget utan alla vilkor blifvit beviljadt. Och denna skilnad vågar jag fortfarande anse till den grad väsendtlig, att jag alls icke kan fatta den egenskap af precedensfall som 1867 års återopade beslut skulle innebära i denna fråga.

Grefve Posse: Den ärade representanten från Stockholm har behagat framställa en fråga till mig personligen, och jag finner mig därför oförhindrad att lemna honom ett svar. Jag vill då nämna, att min en-

skilda åsigt är den, att, om förevarande förslag af Kammaren förkastas, så skall Stats-Utskottet ånyo taga ämnet i öfvervägande och derefter till Riksdagen göra en ny framställning i det ena eller andra syftet.

Herr Hierta: Då tiden nu är långt framskriden, vill jag icke inlåta mig på några försök att lösa den knut, som slagit sig på tråden af denna fråga; utan jag vill endast yttra några ord med anledning af hvad Herr vice Talmannen nyss anförde. Han uppmanade nemligen Kammaren att antaga Utskottets förevarande förslag, emedan detta, enligt hans åsigt, så tydligt uttalar den fasta och bestämda meningen, att ifrågavarande jernväg bör byggas så billig som möjligt, att Regeringen omöjligen kan underlåta att göra allt för att tillmötesgå Riksdagens på sådant sätt uttalade önskan. Äfven jag tror detta; men jag tror ock att, om Kammar-
ren vidblifver sitt förra beslut i frågan, Kammar-
aren äfven derigenom uttalar en icke mindre stark mening för samma syfte, så att Regeringen ej heller kan förbise densamma. Om Kammar-
aren vidhåller sitt förra beslut, så tillkommer det Stats-Utskottet att lösa detta parlamentariska problem, och det skall icke blifva utan intresse att se, huru Utskottet i sådant fall kommer att bete sig; men det synes mig vara öfverflödigt att nu ingå i gissningar härom.

Då man — vare sig att Kammar-
aren vidhåller sitt förra beslut eller antager Utskottets sammanjemkningsförslag — kan emotse samma påföljd, torde det vara ungefärligen likgiltigt, hvilkendera af de här förfäktade meningarne vinner pluralitet inom Kammar-
aren.

Herr Ola Månsson: Då jag icke förut deltagit i de vidlyftiga jernvägsdebatterna, så må det ursäktas mig, att jag nu betjenar mig af detta tillfälle för att ej allenast för Kammar-
arens Herrar ledamöter upplysa utan äfven till protokollet få antecknadt, att jag i dessa frågor omfattet den åsigt, som majoriteten inom Andra Kammar-
aren hyst, och att jag följaktligen vid den nyligen skedda voteringen äfven biträdt det beslut, enligt hvilket norra stambanan skulle anläggas smalspårig. Jag har sedan dess icke hört något skäl framhållas, som kunnat förändra de åsikter jag förut haft, utan jag vidhåller dessa fortfarande och yrkar derföre, att Kammar-
aren måtte stå fast vid sitt förra beslut och således förkasta Utskottets förevarande sammanjemkningsförslag.

Herr Lyttkens: Enligt min åsigt har diskussionen, då den vändt sig om, huruvida gemensam votering i frågan lagligen kan ega rum eller icke, gått betydligt utom sjelfva ämnet, och jag kan icke förstå, huruledes en öfverläggning inom Kammar-
aren kan råka på sådana afvägar. Hvad vi nu hafva att besluta om är intet annat än Utskottets förevarande sammanjemkningsförslag. Enligt min åsigt är det af ganska stor vikt, att Riksdagen bestämdt beslutar, att ifrågavarande stambana skall byggas smalspårig; och jag yrkar derföre, att Kammar-
aren, med ogillande af detta sammanjemkningsförslag, måtte vidhålla det beslut Kammar-
aren förut fattat.

Efter denna öfverläggning framställdes propositioner så väl å bifall till Utskottets sammanjemkningsförslag som jemväl å det yrkande, som blifvit

framställt derom, att Kammaren, med afslag å berörd aförslag, måtte vidblifva sitt i ämnet förut fattade beslut. Ja fanns öfvervägande för den förra propositionen, men votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anlogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller det i Stats-Utskottets memorial N:o 73 framställda förslag till sammanjemkning emellan Kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkten 2 i nämnda Utskotts memorial N:o 56,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut, afslagit Utskottets ifrågavarande förslag.

Omröstningen utföll med 69 ja mot 94 nej; och hade Kammaren alltså beslutit enligt nej-propositionens innehåll.

I fråga om Utskottets slutliga anmälan yttrade

Herr Kallstenius: Vid det förhållande att Kammaren, efter en något tröttande diskussion om den nästföregående punkten i betänkandet, nu höll på att låta denna sist föredragna halka förbi utan anmärkning, så må det ursäktas, att sådant under liknande förhållande verkligen skedde inom Utskottet, der man på 24 man hand diskuterade den föregående punkten längre och vidlyftigare, än man gjort här i Kammaren.

Då emellertid Utskottets åtgörande i detta fall, enligt min uppfattning, icke står i öfverensstämmelse med 63 § Riksdags-ordningen, der det stadgas att Utskottet bör i frågor, sådana som denna, söka att, så vidt möjligt är, sammanjemka de olika meningar, hvari Kamrarne stadnat, så anhåller jag, att denna punkt måtte för sådant ändamål till Utskottet återremitteras.

Det är nemligen obestriddigt, att Kamrarne uti ifrågavarande fall beslutat skrivelser på olika sätt redigerade; ty Andra Kammaren har för sin del beslutat ett tillägg till skrifvelsen af följande lydelse: "och tillse om ej detta ändamål kunde säkrast vinnas genom upplåtandet af större eller mindre del af arbetet på entreprenad."

Det kan visserligen sägas, att Andra Kammaren kanske är nöjd med att detta tillägg alldeles afklippes, heldre än att skrifvelsen förföll; men Kamrarnes beslut äro emellertid sins emellan olika, och derföre bör Utskottet söka att sammanjemka desamma, samt dervid ingalunda omredigera ensamt Andra Kammarens beslut.

På grund häraf upprepar jag mitt yrkande om återremiss af denna punkt.

Grefve Posse: För min del kan jag icke inse, att man skulle hafva någon fördel att vänta af en återremiss i förevarande fall, ty den skulle icke medföra annan påföljd än en anmälan från Utskottet att, då Första Kammaren redan bifallit förslaget, Andra Kamraren jemväl ville i frågan besluta. Vill Kammaren icke godkänna den åsigt Utskottet uttalat i denna punkt, så torde det vara lämpligare, att Kammaren nu genast fattar sitt beslut. Jag anser dock, att, då begge de ifrågasatta skrivelserna äro alldeles lika lydande och skilja sig endast deri, att denna Kammare vill göra ett mindre tillägg, bäst vore, om man här ville afstå från tillägget.

Herr Carl Ifvarsson: Det är ett misstag af den förste talaren att påstå, att denna fråga har slunkit förbi Utskottets uppmärksamhet vid ärendets förnyade föredragning derstädes, ty jag fästade verkligen uppmärksamheten derpå; men då man fann, att Andra Kammaren blott hade gjort ett tillägg till det i öfrigt lika beslut, som af Kamraren öfverensstämmande blifvit fattadt, och då Första Kammaren redan afslagit ett dylikt tillägg, så tjenade det naturligtvis till intet att söka uppställa något sammanjemkningsförslag härutinnan. Då således genom återremiss ingenting kan vinnas, anhåller jag, att Utskottets anmälan måtte läggas till handlingarne.

Vidare anfördes ej. Denna del af memorialet lades till handlingarne.

§ 16.

Föredrogos Bevillnings-Utskottets memorial:

N:o 9, i anledning af återremiss af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 2, i fråga om ändring i § 10 mom. 2 af Kongl. förordningen den 20 Juli 1861, angående mantals- och skattskrifningars förrättande;

Bifölles;

och N:o 10, i anledning af Kamrarnes olika beslut i fråga om Stats-Utskottets hemställan under § 6 i dess utlåtande N:o 33, angående Riksdagens år 1869 församlade Revisorers berättelse om granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1867;

Lades till handlingarne.

§ 17.

Föredrogos och biföllos nedannämnda, af Lag-Utskottet afgifna utlåtanden:

N:o 39, i anledning af väckt motion om ändring af 14 kapitlet 6 § Rättegångsbalken;

N:o 40, i anledning af väckt motion om ändring af föreskrifterna i 21 kapitlet Rättegångsbalken angående gäldande af rättegångskostnad;

N:o 41, i anledning af väckt förslag om rätt att meddela in-tecknings-säkerhet i åbyggnader å landet; och

N:o 42, i anledning af väckt motion om tillägg till stadgandet i 17 kapitlet 5 § Rättegångsbalken angående vittnesersättning.

§ 18.

Föredrogos ånyo, men bordlades för andra gången Stats-Utskottets utlåtanden N:is 74 och 75.

§ 19.

Föredrogos och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 22, angående val af Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 23, angående val af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

äfvensom förslag till Riksdagens förordnanden:

N:o 24, för Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 25, för Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

N:o 26, för suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 27, för suppleanter till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

N:o 28, för styrelseledamöter vid lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; samt

N:o 29, för suppleanter till styrelseledamöterna vid lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby.

§ 20.

Anmälles nu inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 76, i anledning af väckta motioner om grundskatternas aflösning m. m.

Bevillnings-Utskottets betänkande och memorial:

N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående åtskilliga frågor rörande postväsendet, äfvensom af väckta motioner om dels nedsättning i nu stadgade porto, dels upphäfvande af tidningsutgifvares skyldighet att förse tidning med stämpel m. m.;

N:o 12, i anledning af återremiss i viss del af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8 angående vilkoren för bränvins tillverkning och försäljning; och

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 43, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar i gällande strafflag;

N:o 44, i anledning af väckt motion om tillägg till gällande föreskrifter angående rättigheten att ransaka efter stulet gods.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden, som nu bordlades, skulle uppföras främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 21.

Herr Talmannen tillkännagaf, att under detta sammanträde hade inlemnats ett nu uppläst läkarebetyg för Herr C. W. Sjögréen, af innehåll att nämnde ledamot vore af sjukdom hindrad från deltagande i Kammarens förhandlingar.

Herr Bexelius erhöll 14 dagars ledighet från riksdagsgöromålen, räknadt från den 7 i denna månad.

Herr Sven Nilsson i Österslöf fick den ledighet, som förut från den tredje dennes blifvit honom beviljad sålunda framflyttad, att densamma skulle räknas att taga sin början från och med morgondagen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.
